

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen katsaus

Syksy 2017

Valtiovarainministeriön julkaisu – 32a/2017

Talousnäkymät

Valtiovarainministeriön julkaisu 32a/2017

Taloudellinen katsaus

Syksy 2017

Valtiovarainministeriö

ISBN: 978-952-251-885-9 (pdf)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö/
Tietotuki- ja julkaisuyksikkö/Anitta Tärkkan

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö		Syyskuu 2017
Tekijät	Kansantalousosasto		
Julkaisun nimi	Taloudellinen katsaus, syksy 2017		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisu 32a/2017		
Teema	Talousnäkymät		
ISBN PDF	978-952-251-885-9	ISSN PDF	1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-251-885-9		
Sivumäärä	98	Kieli	Suomi
Asiasanat	Julkinen talous, taloudellinen kehitys, talousarvioehdotus		
Tiivistelmä Suomen talous on nopeassa kasvuvaiheessa. Ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa v. 2017 selvästi nopeammin kuin viime vuonna, minkä jälkeen kasvuvauhti hidastuu kahden prosentin tuntumaan. Ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa v. 2018 edelleen vahvasti aiempiin vuosiin verrattuna, tosin hieman hidastuen kuluvan vuoden kasvusta. Hidastuva kasvu johtuu pitkälti yksityisestä kulutuskysynnästä, sillä ostovoiman kasvu jää tätä vuotta hitaammaksi. Inflaation nopeutuminen heikentää palkansaajien ostovoimaa, vaikka samalla työllisyyden paraneminen tukeekin sitä. Kotimainen inflaatio kiihtyy ensi vuonna ja laajemmin eri hyödykeryhmissä kuin v. 2017. Eniten hinnat tulevat nousemaan palveluissa. Hintojen nousua kiihdyttää myös alhaisen korkotason nouseminen. Hintatason nousua hidastavat vahvistuva Yhdysvaltain dollari ja maltillisena pysyvä öljyn hinta. Bruttokansantuotteen kohtuullinen kasvu parantaa työllisyyttä, tosin työttömien määrä laskee silti hitaasti. Vuonna 2018 työllisyysaste nousee n. 70 prosenttiin ja työttömyysaste puolestaan laskee n. 8 prosenttiin. Työllisyyden suotuisamman kehityksen esteinä ovat erilaiset alueelliset ja ammatilliset yhteensopivuusongelmat. Viennin kasvuvauhti jatkuu hyvänä ennustejakson loppuun asti. Markkinaosuuksien menetys lakkaa ja vienti kasvaa tasaisesti maailmankaupan kasvun vetämänä. Viennin kasvu tulee jatkossakin pääosin tavaraviennistä, mikä kasvattaa myös tuotantopanosten tuontia. Uusien tilauksien määrät ja korkea luottamus kertovat hyvistä vientinäkymistä. Maailmantalouden ja -kaupan kasvunäkymät ovat parantuneet viimeaikoina. Kehittyneiden talouksien sekä Yhdysvaltojen myönteinen kehitys jatkuvat ja euroalueen merkitys tulee korostumaan jatkossa. Euroalueen talouskasvu kiihtyy reiluun pariin prosenttiin ensi vuonna. Suomen julkista taloutta ovat vahvistaneet hallituksen päättämät sopeutustoimet ja viime vuonna virinnyt talouskasvu. Myönteisestä kehityksestä huolimatta julkinen talous jää edelleen alijäämäiseksi vuosikymmenen loppuun saakka. Väestön ikääntymisestä johtuen rahoitusaseman tulisi olla ensi vuosikymmenen alussa selvästi ylijäämäinen.			
Kustantaja	Valtiovarainministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumvnti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet		September 2017
Författare	Ekonomiska avdelningen		
Publikationens titel	Taloudellinen katsaus, syksy 2017		
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 32a/2017		
Tema	Ekonomiska utsikter		
ISBN PDF	978-952-251-885-9	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-885-9		
Sidantal	98	Språk	Finska
Nyckelord	Offentlig ekonomi, ekonomisk utveckling, budgetförslag		
Referat			
Finlands ekonomi är inne i en fas av snabb tillväxt. Enligt prognosen växer Finlands ekonomi 2017 klart snabbare än i fjol, men därefter kommer tillväxttakten att stanna kring 2 %. År 2018 växer Finlands ekonomi enligt prognosen starkt jämfört med tidigare år, dock något svagare än innevarande år. Att tillväxten avtar beror i hög utsträckning på den privata konsumtionsefterfrågan: köpkraften väntas öka långsammare än i år. Den accelererande inflationen försämrar löntagarnas köpkraft även om den stöds av den förbättrade sysselsättningen. År 2018 kommer den inhemska inflationen att tillta och beröra fler grupper av nyttigheter jämfört med 2017. Priserna på tjänster stiger mest. Att den låga räntenivån stiger bidrar också till prisstegringen. Prisstegringen dämpas däremot av den starkare amerikanska dollarn och det fortsatt måttfulla oljepriset. En måttfull ökning av bruttonationalprodukten förbättrar sysselsättningen, men trots det minskar antalet arbetslösa långsamt. År 2018 kommer sysselsättningsgraden att stiga till cirka 70 % och arbetslöshetsgraden att sjunka till cirka 8 %. En gynnsammare utveckling av sysselsättningen förhindras av regionala och yrkesmässiga kompatibilitetsproblem. Inom exporten är tillväxten fortsatt god till slutet av prognosperioden. Finland förlorar inga fler marknadsandelar och exporten växer i jämn takt driven av tillväxten i världshandeln. Exporttillväxten härrör även i fortsättningen i huvudsak från exporten av varor, vilket samtidigt ökar importen av produktionsfaktorer. Antalet nya ordrar och ett högt förtroende vittnar om goda exportutsikter. Världsekonomin och världshandeln tillväxtutsikter har förbättrats på senare tid. Den positiva utvecklingen i tillväxtekonomierna och Förenta staterna fortsätter och euroområdets betydelse kommer att framhävas i fortsättningen. Den ekonomiska tillväxten i euroområdet tilltar till drygt 2 % nästa år. De av regeringen fastställda anpassningsåtgärderna och den ekonomiska tillväxten som kom igång i fjol har stärkt Finlands offentliga finanser. Trots den positiva utvecklingen kommer de offentliga finanserna att uppvisa ett underskott ända till slutet av årtiondet. På grund av den åldrande befolkningen borde saldoret uppvisa ett klart överskott i början av nästa årtionde.			
Förläggare	Finansministeriet		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Finance		September 2017
Authors	Economics Department		
Title of publication	Taloudellinen katsaus, syksy 2017		
Series and publication number	Ministry of Finance publications 32a/2017		
Subject	Economic Prospects		
ISBN PDF	978-952-251-885-9	ISSN (PDF)	1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-251-885-9		
Pages	98	Language	Finnish
Keywords	Public finance, economic development, draft budget		
Abstract			
The Finnish economy is in a phase of rapid growth. In 2017, the Ministry expects the rate of economic growth to clearly outperform that of 2016, after which the projected growth rate will slow to a level of around 2%. According to the forecast, the Finnish economy will continue to show strong growth in 2018 compared with previous years, albeit at a slightly slower rate than this year. The slowing growth is largely due to falling private consumption demand as purchasing power growth will be slower than this year. Employees' purchasing power will be weakened by accelerating inflation despite at the same time being supported by an upswing in employment. Domestic inflation will accelerate next year and will be seen more broadly across the commodity groups than in 2017. The biggest price increases will be in services. Price rises will also be fuelled by an upward movement from the current low interest rate environment. The rise in prices will be slowed down by the strengthening of the US dollar and the continued moderate oil prices. Moderate growth in gross domestic product (GDP) will impact positively on employment, but the decrease in the number of unemployed persons will still be slow. In 2018, the employment rate will rise to around 70% while the unemployment rate will fall to around 8%. Various regional and occupational mismatch problems stand in the way of more favourable employment development. Export growth will continue at a good rate until the end of the outlook period. The decline in market shares will come to an end and exports are set to grow steadily, driven by growth in world trade. Export growth will continue to arise primarily from exports of goods, which will also increase imports of production inputs. The number of new orders and high confidence reported are indicative of good export prospects. The growth outlook for the global economy and world trade has improved recently. The positive development seen in emerging economies and the United States will continue, and the role of the euro area will be emphasised in the future. Economic growth in the euro area will climb further to just over the 2% mark next year. Finland's general government finances have been strengthened by the fiscal adjustment decisions taken by the Government and the economic growth triggered last year. Despite this positive development, general government finances will still remain in deficit until the end of the decade. Due to population ageing, the budgetary position should be clearly in surplus at the beginning of the 2020s.			
Publisher	Ministry of Finance		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Esipuhe

Katsauksessa esitetään vuosien 2017–2019 taloudellista kehitystä koskeva ennuste. Lyhyen ajan talousennusteen ohella se sisältää myös vuoteen 2021 ulottuvan talouden keskipitkän ajan kehitysarvion.

Katsauksessa esitetyt ennuste ja kehitysarvio on laadittu kansantalousosastolla riippumattomasti perustuen lakiin talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista (869/2012).

Katsauksen tarkastelujen pohjana ovat Tilastokeskuksen heinäkuussa 2017 julkaisemat, vuotta 2016 koskevat kansantalouden tilinpidon tiedot sekä muut julkiset tilastot, jotka on saatu käyttöön 1.9.2017 mennessä.

Helsingissä syyskuussa 2017

Valtiovarainministeriön kansantalousosasto

Mikko Spolander

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Jukka Railavo
Finanssineuvos

Reaalitalouden

ennusteryhmän päällikkö

Marja Paavonen
Finanssineuvos

Julkisen talouden

ennusteryhmän päällikkö

Toteutunutta kehitystä koskevien tietojen lähde: Tilastokeskus ellei muuta mainittu.

TAULUKOISSA KÄYTETYT SYMBOLIT JA LYHENTEET

-	Ei mitään ilmoitettavana
0	Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä
..	Tietoa ei ole saatu
.	Loogisesti mahdoton esitettäväksi
**	Ennuste
CPB	CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis
HWWI	Hamburgisches WeltWirtschafts Institut
IMF	Kansainvälinen valuuttarahasto
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
VM	Valtiovarainministeriö

Kukin taulukoiden luvuista on pyöristetty erikseen.

Sisältö

Yhteenveto	11
1 Talousnäkymät	23
1.1 Kansainvälinen talous	23
1.2.1 Vienti ja tuonti	30
1.2.2 Hinnat ja vaihtotase	31
1.3 Kotimainen kysyntä	33
1.3.1 Yksityinen kulutus	33
1.3.2 Julkinen kulutus	35
1.3.3 Yksityiset investoinnit	37
1.3.4 Julkiset investoinnit	40
1.4 Kotimainen tuotanto	41
1.4.1 BKT	41
1.4.2 Jalostus	43
1.4.3 Palvelut	46
1.5 Työvoima	50
1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat	52
1.6.1 Palkat	52
1.6.2 Kuluttajahinnat	53
2 Talouspolitiikka ja julkinen talous	59
2.1 Julkisyhteisöt yhteensä	59
2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista	64
2.1.2 Julkisyhteisöjen velka	68
2.2 Valtiontalous	72
2.2.1 Valtiontalouden menot	74
2.2.2 Valtiontalouden tulot	77
2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito	80

2.3	Maakuntatalous.....	82
2.4	Paikallishallinto	85
2.5	Sosiaaliturvarahastot.....	89
2.5.1	Työeläkelaitokset.....	89
2.5.2	Muut sosiaaliturvarahastot	90
2.6	Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä	92

Liitetaulukot	95
----------------------------	----

Kehikot:

Vaihtoehtolaskelma öljyn hinnan nousun vaikutuksista	18
Toimialoittainen tuottavuuden kehitys.....	48
Inflaation pohjavaikutukset – Mitä se tarkoittaa ja miksi se vaikuttaa inflaatioennusteeseen?	56
Suomi ja EU:n finanssipolitiikan säännöt.....	62
Finanssipolitiikan virityksen mittaaminen.....	65
Hallituksen päättämät meno- ja veroperusteet	70
Vuoden 2018 budjetti ja valtiontalouden kehukset	75
Maakuntahallinto julkisen talouden ennusteessa	84

Yhteenveto

Talouden suhdannenäkymät vuosina 2017-2019

Suomen talous on nopeassa kasvuvaiheessa. Ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa v. 2017 selvästi nopeammin kuin viime vuonna, minkä jälkeen kasvuvauhti hidastuu kahden prosentin tuntumaan. Lähivuosina talouden toimintaa lisäävät sekä kotimainen että ulkomainen kysyntä. Näiden kehityksessä on kuitenkin selvä ero. Kasvuvauhti yksityisessä kulutus- ja osin investointikysynnässä vaimenee, mutta viennissä nopeutuu. Viennin kasvumahdollisuuksia tukevat koheneva maailmanlaajuinen kysyntä ja yritysten kustannuskilpailukyvyn paraneminen. Kotitalouksien kulutuskysyntää rajoittaa hidastuva ostovoimakas kehitys. Investointien kasvua rajoittaa asuntorakentamisen kasvun hiipuminen, mutta sitä kiihdyttävät isot tuotannolliset investointihankkeet.

Maailmantalouden hyvä vire vahvistuu

Maailmantalouden kasvua ylläpitävät erityisesti kehittyvät taloudet, mutta myös teollisuusmaissa kasvu vahvistuu. Maailmankauppa on kehittynyt myönteisesti viime vuoden lopulta lähtien. Kauppaa ovat kiihdyttäneet erityisesti nousevat taloudet, mutta jatkossa euroalueen myönteisen kehityksen merkitys korostuu. Lähivuosina maailmankauppa kasvaa suurin piirtein yhtä nopeasti kuin maailman kokonaistuotanto. Maailmankaupan kasvu on kuitenkin selvästi hitaampaa kuin globalisaation kiihkeimpinä aikoina viime vuosikymmenellä.

Yhdysvalloissa myönteinen kehitys taloudessa jatkuu. Keskuspankki jatkaa rahapolitiikan normalisointia, mikä näkyy lyhyiden markkinakorkojen nousuna. Euroopassa talouden kuva on vahvistunut kuluvan vuoden aikana. Yritysten ja kuluttajien luottamus on korkealla. Työttömyys on laskenut euroalueella alhaisimmalle tasolle kahdeksaan vuoteen. Euroalueella talouskasvun pitää kuitenkin vielä lujittua pysyvämmän ennen kuin epätavomaisesta rahapolitiikasta irtaudutaan.

Euroalueen velkakriisi on jäänyt taka-alalle useimpien kriisimaiden irtauduttua talouden sopeutusohjelmista ja Kreikan päästyä vihdoin kasvu-uralle. Euro on kuluvan vuoden aikana vahvistunut suhteessa muihin päävaluuttoihin heijastaen euroalueen myönteistä näkymää. Pidemmällä aikavälillä euro kuitenkin heikkenee suhteessa Yhdysvaltain dollariin, koska Yhdysvallat irtautuu kevyestä rahapolitiikasta euroaluetta aiemmin.

Myönteinen suhdanne jatkuu

Vuonna 2017 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 2,9 %. Alkuvuonna myönteisen suhdanteen jatkumisesta on tullut uusia merkkejä. Näitä ovat mm. teollisuuden uusien tilausten ja yksityisen palvelutuotannon liikevaihdon kasvu sekä kasvukeskusten vahvana jatkuva rakennustoiminta.

Tänä vuonna yksityisen kulutuksen kasvu jatkuu työllisyyden kohenemisen tukemana. Yksityisten investointien painopiste on siirtymässä rakentamisesta teollisuuden tuotannollisiin investointeihin. Viennin kasvuedellytykset paranevat, koska maailmanlaajuinen kysyntä kasvaa ja yritysten kustannuskilpailukyky kohenee. Ulkomaankauppa kääntyy BKT:n kasvua tukevaksi vuosia jatkuneen negatiivisen jakson jälkeen.

Suhdannetiedustelujen mukaan parhaat kasvuedellytykset ovat teknologia- ja kemian-teollisuudessa. Metsäteollisuudessa yritykset odottavat kasvun hidastuvan vuoden loppua kohti, mutta kapasiteetin lisäys Äänekoskella tukee metsäteollisuuden tuotannon kasvua viimeistään ensi vuodesta alkaen. Kokonaisuudessaan teollisuustuotanto lisääntyy tänä vuonna lähes seitsemän prosenttia vahvan alkuvuoden ja uusien tilausten myötä. Tuotantokapasiteetin lisäys ja yritysten ponnistelut tuotteidensa kilpailukykyyn kohentamiseksi tukevat teollisuuden tuotantoa seuraavina vuosina.

Taloudellisen aktiviteetin laajapohjainen ja nopea voimistuminen on lisännyt työllisyyttä alkuvuoden 2017 aikana, mutta työttömyys ei ole juurikaan alentunut alkuvuonna 2017. Työttömyysasteen trendi on pysynyt 8,7 prosentissa. Työttömyysasteen laskun pysähtymisen johtuu ainakin osittain piilotyöttömien sekä muiden työvoiman ulkopuolisten aktivoitumisesta työnhakuun, mikä on normaalia suhdannetilanteen parantuessa.

Vuonna 2017 ansiotaso kehittyy pääosin työmarkkinaosapuolten neuvotteleman kilpailukyky sopimuksen mukaisesti. Sopimuspalkkoja ei korotettu ja julkisen sektorin lomarahoja leikattiin 30 %. Näiden tekijöiden yhteisvaikutuksena sopimuspalkkojen arvioidaan hiveneren laskevan. Ansiotasoa nostavat kuitenkin muut tekijät, joiden myötä ansiotasoindeksi nousee 0,3 % v. 2017.

Vuonna 2018 talouskasvu jatkuu edelleen vahvana, vaikka BKT:n kasvu hidastuu 2,1 prosenttiin. Kasvun hidastuminen johtuu pitkälti yksityisestä kulutuskysynnästä, sillä ostovoim-

man kasvu jää tätä vuotta hitaammaksi. Inflaation nopeutuminen heikentää palkansaajien ostovoimaa, vaikka samalla työllisyyden paraneminen tukeekin sitä.

Investoinnit lisääntyvät kone- ja laitehankintojen ansiosta tätä vuotta nopeammin. Myös rakennusinvestoinnit kasvavat edelleen nopeasti, vaikka asuinrakennusinvestointien kasvu hidastuu.

Viennin kasvuvauhti jatkuu hyvänä. Markkinaosuuksien menetys päättyy ja vienti kasvaa maailmankaupan kasvun vetämänä tasaisella tahdilla. Viennin kasvu tulee jatkossakin pääosin tavaraviennistä, mikä kasvattaa myös tuotantopanosten tuontia. Myös kulutus- ja investointihyödykkeiden kysynnän kasvu kasvattaa tuontia, joten nettoviennin positiivinen vaikutus talouskasvuun pienenee.

Hyvistä vientinäkymistä kertoo se, että teollisuusyritykset ovat saaneet viidenneksen enemmän uusia tilauksia alkuvuonna verrattuna viime vuoteen. Eniten tilauksia on voittanut laivanrakennusteollisuus, mutta tilaukset ovat lisääntyneet myös kemian- ja metsäteollisuudessa. Teollisuustuotannon kasvua tukevat metsäteollisuuden kapasiteetin laajenus sekä lisääntyvä kysyntä. Palvelujen kasvu perustuu edelleen liike-elämän lisääntyvään kysyntään.

Bruttokansantuotteen kasvun säilyminen kohtuullisen nopeana parantaa työllisyyttä, mutta työttömien määrä pienenee silti hitaasti. Työttömyysaste alenee 8,1 prosenttiin v. 2018. Työllisyytilanteen kohentumisen hidasteena ovat viime vuosina olleet erilaiset alueelliset ja ammatilliset yhteensopivuusongelmat työttömien työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen välillä. Yhteensopivuusongelmat ovat voimistuneet talouskasvun myötä jonkin verran vähenemässä.

Vuonna 2018 hinnat nousevat kuluvaan vuoteen laajemmin eri hyödykeryhmissä, mutta palveluiden hintojen nousun vaikutus kokonaisinflaatioon pysyy jatkossakin suurimpana. Maltillisesti nousevan öljyn hinnan, vahvistuvan Yhdysvaltain dollarin sekä tasoltaan matkailun mutta nousevan korkotason odotetaan kiihdyttävän inflaatiota.

Vuonna 2019 BKT kasvaa 1,8 %. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu, kun kotitalouksien reaalityövoimien kasvu hidastuu. Yksityisten investointien kasvu jatkuu hyvänä, kun tuotannolliset investoinnit lisääntyvät mm. metsäteollisuuteen suunniteltujen suurhankkeiden vuoksi. Työllisyys jatkaa kohenemistaan, mutta hieman aiempaa hitaammin. Kuluttajahintojen nousu tasoittuu 1,5 prosenttiin v. 2019.

Kokonaiskuva vuosista 2017–2019 on talouskasvun kannalta aiempia vuosia positiivisempi. Talouden kasvun yleiset edellytykset ja niitä määrittävät rakenteet eivät kuitenkaan ole muuttuneet siinä määrin, että talouden kasvupotentiaali olisi noussut. Vuosina 2020 ja

2021 talous kasvaa arviolta enää keskimäärin alle 1½ % vuodessa. Työn tuottavuuden voimakkaaseen nousuun perustuva talouskasvu pitää työllisyystilanteen kohenemisen maltillisena. Työvoiman tarjonta ei kokonaisuutena rajoita työllisyyden kasvua ennustejaksolla, sillä työttömiä ja piilotyöttömiä on edelleen yli 400 000 henkeä. Tietyissä ammattiryhmissä työvoimapulaa on silti jo havaittavissa.

Julkinen talous on noususuhdanteesta huolimatta alijäämäinen

Julkisen talouden alijäämä on pienentynyt asteittain viime vuosina. Julkista taloutta ovat vahvistaneet hallituksen päättämät sopeutustoimet sekä viime vuonna virinnyt talouskasvu. Alijäämän supistuminen jatkuu lähivuosina. Noususuhdanne ei kuitenkaan poista julkisen talouden rakenteellisia ongelmia. Myönteisestä suhdannetilanteesta huolimatta julkinen talous jää edelleen alijäämäiseksi.

Julkisen velan määrä on yli kaksinkertaistunut vuoden 2008 jälkeen. Nopea bruttokansantuotteen kasvu ja alijäämän pieneminen alentavat velkasuhdetta lähivuosina. Väestön ikääntymisestä johtuen julkisessa taloudessa on kuitenkin pitkällä aikavälillä tulojen ja menojen välinen epätasapaino eli kestävyysvaje. Kestävyysvajeesta johtuen velkasuhde uhkaa kääntyä tulevana vuosikymmeninä uudelleen nousuun.

Talouskehityksen riskit

Suhteellisen myönteistä globaalitalouden näkymää varjostavat protektionismin uhka sekä monenväliseen kauppajärjestelmään kohdistuvat paineet. Myös euroalueella vallitsevat alasuuntaan painottuvat riskit. Eräiden eurooppalaisten pankkien heikko vakavaraisuus ja ongelmaluottojen määrä aiheuttavat edelleen huolta.

Positiivisista riskeistä eräs huomionarvoinen on odotettua vahvemman kasvun mahdollisuus teollisuusmaissa. Tämä koskee erityisesti euroaluetta, mutta myös mm. Japania. Euroalueen kysynnän ennakoitua nopeampi kasvu lisäisi inflaatiopaineita ja nopeuttaisi näin ollen rahapolitiikan normalisoitumista. Myös maailmankaupan odotettua nopeampi kasvu on positiivinen riski.

Kotimaiset riskit liittyvät luottamusilmapiiriin ja työmarkkinoihin. Koska kotitalouksien ostovoima kasvaa vain vähän, kulutuksen kasvu perustuu vahvaan luottamukseen, joka voi horjua nopeastikin. Ennusteessa oletetaan palkkojen osalta vuosien 2018 ja 2019 sopimuskorotusten olevan hyvin maltillisia. Vuoden 2018 palkankorotuksista neuvotellaan toimialoitain, mikä lisää palkkaennusteen epävarmuutta. Ennustettua suuremmat palkankorotukset voivat heikentää viennin ja työllisyyden kasvua. Investointien osalta epävarmuus kumpuaa suunniteltujen suurhankkeiden mahdollisesta viivästyisestä.

Taulukko 1. Keskeiset ennusteluvut

	2016 mrd. euroa	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
		määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	216	-0,6	0,0	1,9	2,9	2,1	1,8
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	79	-1,3	3,2	4,4	2,9	2,6	3,1
Kokonaistarjonta	294	-0,8	0,9	2,6	2,9	2,2	2,2
Tavaroiden ja palvelujen vienti	76	-2,7	0,8	1,3	4,7	3,7	4,1
Kulutus	171	0,4	1,1	1,6	1,6	1,2	1,0
Yksityinen	119	0,8	1,7	1,8	2,4	1,4	1,2
Julkinen	52	-0,5	0,0	1,2	-0,3	0,8	0,4
Investoinnit	46	-2,6	0,7	7,2	4,7	3,7	3,5
Yksityiset	38	-3,4	2,2	7,9	5,5	4,0	4,1
Julkiiset	9	0,9	-5,2	3,9	1,0	2,1	0,9
Kokonaiskysyntä	294	-0,8	1,1	2,2	2,7	2,1	2,0
Kotimainen kysyntä	218	-0,1	1,2	2,5	2,0	1,5	1,3
		2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
Bruttokansantuote, mrd. euroa		205	210	216	224	232	241
Palvelut, määrän muutos, %		-0,4	0,2	1,3	2,0	1,5	1,4
Koko teollisuus, määrän muutos, %		-0,2	-1,6	1,1	6,8	2,8	3,0
Työn tuottavuus, muutos, %		0,1	0,1	1,2	2,1	1,3	1,5
Työlliset, muutos, %		-0,4	-0,4	0,5	0,7	0,8	0,5
Työllisyysaste, %		68,3	68,1	68,7	69,4	70,1	70,5
Työttömyysaste, %		8,7	9,4	8,8	8,6	8,1	7,8
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %		1,0	-0,2	0,4	0,9	1,5	1,5
Ansiotasoindeksi, muutos, %		1,4	1,4	1,1	0,3	1,4	1,6
Vaihtotase, mrd. euroa		-2,6	-1,2	-2,3	-3,0	-3,2	-3,3
Vaihtotase, suhteessa BKT:een, %		-1,3	-0,6	-1,1	-1,3	-1,4	-1,4
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %		0,2	0,0	-0,3	-0,3	-0,2	0,0
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %		1,5	0,7	0,4	0,5	0,9	1,4
Julkisyhteisöjen menot, suhteessa BKT:een, %		58,1	56,9	55,8	54,1	53,1	52,2
Veroaste, suhteessa BKT:een, %		43,9	44,0	44,1	43,2	42,2	41,8
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %		-3,2	-2,7	-1,8	-1,2	-1,4	-1,0
Valtion rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %		-3,8	-3,0	-2,7	-2,3	-2,0	-1,4
Julkisyhteisöjen bruttovelka, suhteessa BKT:een, %		60,2	63,6	63,1	62,5	61,9	61,1
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %		46,3	47,6	47,5	47,7	47,5	46,9

Keskipitkän aikavälin näkymät

Suomen bruttokansantuotteen kasvu kiihtyi viime vuonna lähes kahteen prosenttiin useamman vuoden heikon talouskehityksen jälkeen. Talouskasvun odotetaan tänä vuonna kiihtyvän lähes kolmeen prosenttiin, mutta hidastuvan sen jälkeen vuosina 2018–2019 maltillisemmaksi, noin kahteen prosenttiin. Keskipitkällä aikavälillä vuosina 2020–2021 talouskasvun arvioidaan palaavan potentiaalisen tuotannon kasvun tasolle eli runsaaseen prosenttiin.¹

Potentiaalisen kasvun hitaus johtuu talouden rakenteellisista tekijöistä. Yhtäältä työikäisen väestön supistuminen ja suhteellisen korkeana pysyvä rakenteellinen työttömyys pitävät työpanoksen kasvun nollassa, vaikka etenkin vanhemmat ikäryhmät osallistuvat työmarkkinoille aiempaa aktiivisemmin. Toisaalta tuottavuuskasvu on hidastunut, kun korkean tuottavuuden toimialojen tuotanto on supistunut merkittävästi ja koko talouden rakenne on palveluvaltaistunut. Lisäksi useita vuosia matalana pysynyt investointiaste on hidastanut uuden tuotantopääoman muodostumista. Investointiasteen viime vuonna alkanut kohoaminen alkaa kuitenkin vähitellen korjata tilannetta.

Tuotantokuilun arvioidaan olevan runsaat puoli prosenttia negatiivinen suhteessa potentiaaliseen tuotantoon v. 2017.² Bruttokansantuotteen kasvaessa selvästi potentiaaliaan nopeammin tuotantokuilu sulkeutuu jo v. 2018. Vuonna 2019 tuotantokuilun arvioidaan päätyvän vajaa puoli prosenttia positiiviseksi ja jäävän keskipitkällä aikavälillä tälle tasolle. Tuotantokuilu umpeutuu seuraavassa matalasuhdanteessa.

Talouskasvun virkoaminen supistaa julkisen talouden alijäämää, mutta ei riitä kuromaankin sitä läheskään umpeen, sillä samaan aikaan väestön ikääntyminen heikentää julkista taloutta. Lisäksi kilpailukykysovimukseen liittyvät veronalennukset leikkaavat verotuloja, mutta toisaalta hallituksen päättämät sopeutustoimet hidastavat menojen kasvua. Pitkällä aikavälillä julkisen talouden tulot eivät enää riitä ylläpitämään kaikkia suotuisamman väestörakenteen varaan rakennettuja julkisen sektorin rakenteita ja tehtäviä.

1 Keskipitkän aikavälin talousnäkyelmiä voidaan arvioida potentiaalisen tuotannon avulla, sillä sen ajatellaan määrittävän talouden kasvuedellytykset. Valtiovarainministeriö käyttää potentiaalisen tuotannon arvioinnissa EU:n komission ja jäsenmaiden yhdessä kehittämää tuotantofunktiomenetelmää, jossa potentiaalisen tuotannon kasvu jaetaan arvioihin potentiaalisen työpanoksen, pääoman ja kokonaistuottavuuden kehityksestä. Potentiaalinen tuotanto ja tuotantokuilu ovat havaitsemattomia muuttujia, joiden arviointiin liittyy epävarmuutta etenkin voimakkaan suhdannesyklin sekä tuotantorakenteen nopean muutoksen aikana.

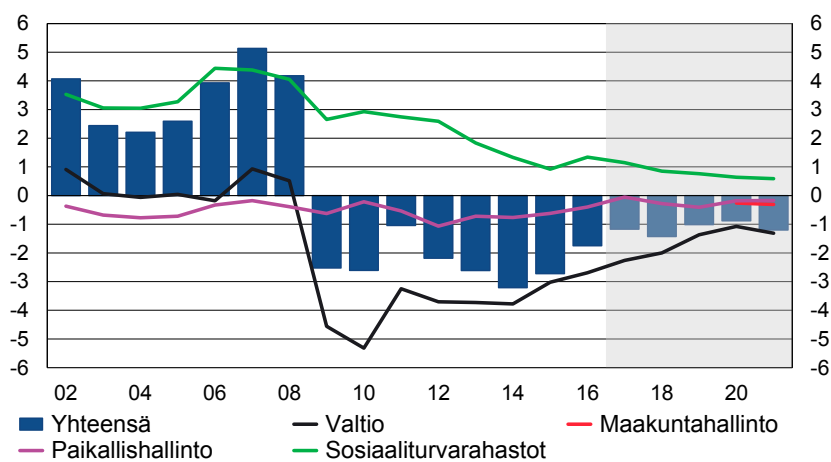
2 Tuotantokuilu eli havaitun ja potentiaalisen tuotannon ero on negatiivinen, kun havaittu tuotanto on potentiaalisen tuotannon alapuolella. Tällöin taloudessa on vapaata kapasiteettia ja tuotanto voi kasvaa potentiaalista tuotantoa nopeammin ilman hintapaineita.

Taulukko 2. Keskeisiä lukuja keskipitkällä aikavälillä

	2015	2016	2017**	2018**	2019**	2020**	2021**
BKT markkinahintaan, määrän muutos, %	0,0	1,9	2,9	2,1	1,8	1,3	1,1
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	-0,2	0,4	0,9	1,5	1,5	1,8	2,0
Työttömyysaste, %	9,4	8,8	8,6	8,1	7,8	7,5	7,3
Työllisyysaste, %	68,1	68,7	69,4	70,1	70,5	70,9	71,2
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-2,7	-1,8	-1,2	-1,4	-1,0	-0,9	-1,2
Valtio	-3,0	-2,7	-2,3	-2,0	-1,4	-1,1	-1,3
Maakuntahallinto						-0,3	-0,3
Paikallishallinto	-0,6	-0,4	-0,1	-0,3	-0,4	-0,2	-0,2
Sosiaaliturvarahastot	0,9	1,3	1,1	0,9	0,8	0,6	0,6
Rakenteellinen jäämä, suhteessa BKT:een, %	-0,8	-0,4	-0,8	-1,3	-1,4	-1,1	-1,4
Julkisyhteisöjen bruttovelka, suhteessa BKT:een, %	63,6	63,1	62,5	61,9	61,1	60,2	59,9
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %	47,6	47,5	47,7	47,5	46,9	46,3	46,1
Tuotantokuilu, % potentiaalisesta tuotannosta ¹	-3,4	-2,3	-0,7	0,0	0,4	0,4	0,4

¹ Arvioitu EU:n yhteisellä menetelmällä

Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä suhteessa BKT:een, %

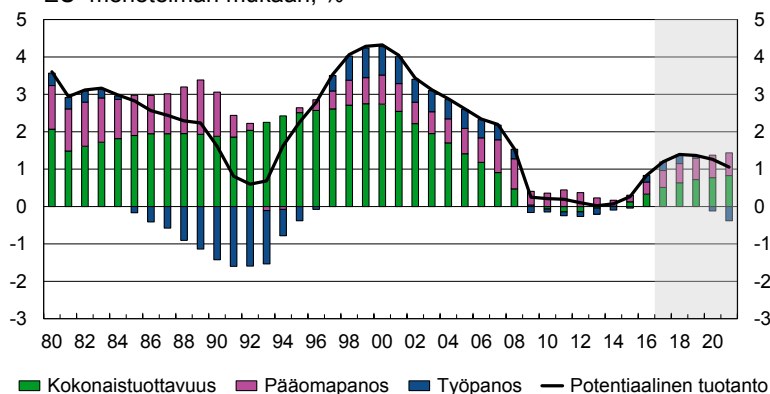

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34098

Potentiaalisen tuotannon kasvu ja sen osatekijät

EU-menetelmän mukaan, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34170

VAIHTOEHTOISLASKELMA ÖLJYN HINNAN NOUSUN VAIKUTUKSISTA

Öljyn hinnan pitkään jatkunut lasku on päättynyt ja hinta on kääntynyt nousuun. Öljyn hinnan vaihtelulla on edelleen merkitystä inflaatiolle ja energian vaikutus kuluttajahinnassa muuttuu sitä alentavasta nostavaksi nopeastikin. Tässä vaihtoehtoislaskelmassa käydään läpi öljyn hinnan nousun kiihtymisen vaikutuksia Suomen talouskasvulle.

Öljyn hintakehitys on viime vuosina poikennut ennustetusta. Öljyn hinta on laskenut arvioitua nopeammin ja se on nyt noin 50 % alhaisemmalla tasolla kuin vuoden 2014 lopulla. Alhaisella öljyn hinnalla on ollut kuluttajahintojen nousua hillitseviä suoria ja epäsuoria vaikutuksia. Alhainen öljyn hinta ja siitä seurannut polttoaineiden hintojen lasku on osaltaan mahdollistanut kotitalouksien kulutuksen kasvua sekä alentanut yritysten kustannuksia. Arviolta 3 mrd. euroa¹ on vapautunut muuhun käyttöön, kun polttoaineet ovat olleet halvempia kuin ennen vuotta 2014.

Öljyn viimeaikaisen hinnan laskun ajatellaan johtuvan yhtäältä kysynnän hiipumisesta talouskasvun hidastuessa ja toisaalta itse öljyntuotannon kasvusta. Tuotantorajoituksista huolimatta öljyn hinta ei ole lähtenyt nopeaan kasvuun. Ennusteissa kuitenkin öljyn hinta kääntyy lievään nousuun. Vuonna 2021 öljyn hinnan arvioidaan olevan noin 63 Yhdysvaltain dollaria tynnyriltä.

Inflaatiota kiihdyttää kuluvana vuonna viime vuoden tasoa selkeästi korkeammalla oleva raakaöljyn hinta. Öljyn keskimääräisen tynnyrihinnan ennustetaan olevan v. 2017 noin 7 dollaria korkeampi kuin vuoden 2016 toteutunut keskihinta, joka oli 45 dollaria tynnyriltä.

Öljyn hinnan muutoksilla ja maailmantalouden kasvulla on historiassa ollut vahva yhteys. Alhaisella öljyn hinnalla oli voimakas elvyttävä vaikutus maailmantalouteen viime vuosien aikana.

Tässä kehikossa tarkastellaan VM:n kansantalousosaston makromallilla (Kooma-malli) tehtyjä laskelmia, jossa öljyn hinta on vuoden 2018 ensimmäisestä neljänneksestä alkaen 20 % korkeampi kuin ennusteen perusurassa. Täten öljy maksaa yli 75 dollaria tynnyriltä v. 2021.

¹ Arvio perustuu öljytuotteiden nettotuonnin arvossa tapahtuneisiin muutoksiin.

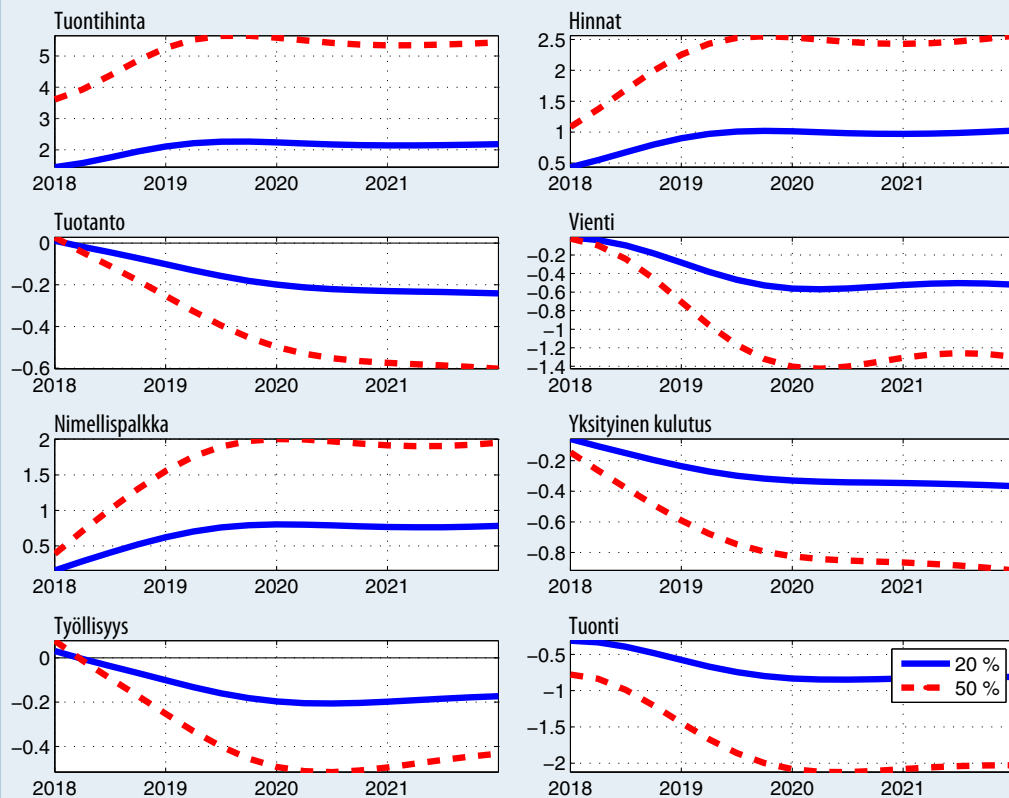
Laskelmassa tarkastellaan myös tilannetta, missä öljyn hinnan oletetaan nousevan 50 % ja päätyvän lähes 100 dollariin tynnyriltä v. 2021. Laskelmien vaikutuskanavat ovat samat, mutta erisuuruiset muutokset antavat kuvan öljyn hinnan nousun vaikutuksen merkityksestä. Öljyn hinta vaikuttaa suoraan kuluttajahintaan sekä vientituottajan rajakustannuksiin. Merkittävimmät vaikutuskanavat ovatkin kulutus ja vienti.

Öljyn hinnan nousun vaikutukset ovat moninaiset. Öljyn hinnan nousu kiihdyttää maailmanlaajuisesti tuotantokustannusten nousua, mikä vaikuttaa maailmantalouden kasvua hidastavasti. Laskelmassa oletetaan, että tuotantokustannusten kasvu hidastuu sekä Suomessa että Suomen vientimarkkinoilla yhtä paljon. Tällöin Suomen vientihintojen kehitys ei juuri poikkea kilpailijamaiden vientihintojen kehityksestä.

Öljyn hinnan nousu heijastuu voimakkaasti tuontihintoihin, joiden kohoaminen näkyy vaihtosuhteen heikkenemisenä. Öljyn hinnan nousu kiihdyttää kotimaisten tuotantokustannusten sekä kuluttajahintojen nousua ja siten hidastaa kotimaisen kysynnän kasvua.

Suorien vaikutusten lisäksi kerrannaisvaikutuksilla on suuri merkitys. Kuluttajahintojen noustessa kotitaloudet pyrkivät kompensoimaan osan kasvaneista kustannuksista nimellispalkkojen nousulla. Myös vientihinnat nousevat ja viennin kasvu hidastuu suhteessa perusuraan. Investointien kasvu hidastuu. Myös tuonnin kasvu hidastuu, sillä suhteellisten hintojen muutos siirtää kysynnän ulkomailta tuoduista hyödykkeistä kotimaisiin. Koska kotimaisen kysynnän sekä viennin tuontialttius on suuri, kotimaisen tuotannon lasku jää suhteellisen pieneksi.

Öljyn hinnan nousu

Finanssipolitiikan linja

Suomen talous elää vahvaa nousukautta. Myös lähivuosien näkymät ovat valoisat. Talous kasvaa selvästi potentiaaliaan nopeammin ja kapasiteetin käyttöasteet ovat korkeat. Vientimarkkinat kasvavat, yritykset saavat runsaasti uusia tilauksia ja vienti vetää. Sekä yritysten että kotitalouksien usko tulevaisuuteen on luja. Työmarkkinat elpyvät, työllisyys koheenee ja työttömyys alenee.

Kauan odotettu talouskasvu tuo myös helpotusta julkisen talouden tilaan. Verotulot kasvavat ja työttömyyden aleneminen pienentää työttömyysmenoja. Suhdannetilanteen paraneminen ei kuitenkaan poista niitä rakenteellisia tekijöitä, jotka heikentävät julkista taloutta. Merkittävimpana väestön ikääntyminen lisää eläke-, hoito- ja hoivamenojen kasvua ja hidastaa siten julkisen talouden kohenemistä. Noususuhdanteessakin julkisen talouden menot ovat selvästi tuloja suuremmat.

Valoisat talousuutiset eivät anna aiheutta muuttoa julkisen talouden tasapainottamiseen tähtäävää finanssipolitiikan linjaa. Pääministeri Sipilän hallitus on hallitusohjelmassaan asettanut tavoitteeksi, että julkisen talouden velkaantuminen suhteessa BKT:hen taittuu vaalikauden loppuun mennessä ja velaksi eläminen loppuu v. 2021. Bruttokansantuotteen ripeä kasvu kääntää velkasuhteen laskuun lähivuosina, mutta valtiontalouden velkaantuminen jatkuu edelleen v. 2021.

Velkatavoitteen rinnalle hallitus on asettanut julkisen talouden rahoitusasemaa koskevat tavoitteet erikseen kullekin julkisen talouden sektorille eli valtiolle, paikallishallinnolle ja sosiaaliturvarahastoille. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttäisi, että julkinen talous olisi likimain tasapainossa hallituskauden lopussa.

Tavoitteiden saavuttamisen ja julkisen talouden pitkän aikavälin vakauden kannalta on tärkeää, että noususuhdanteen tuomat tulot käytetään julkisen talouden tasapainottamiseen ja valtion velanoton pienentämiseen.

Kahdeksan viime vuoden aikana koettu kaksoistaantuma on jättänyt jälkensä julkiseen talouteen. Vuoden 2008 jälkeen julkisen velan suhde BKT:hen on kaksinkertaistunut ja julkisyhteisöjen bruttovelka kasvanut reilusti yli 70 mrd. eurolla. Vielä finanssikriisin alkaessa v. 2008 julkisessa taloudessa oli ylijäämä, jonka turvin kriisin vaikutuksia voitiin pehmentää. Nyt tilanne on toinen. Jos noususuhdannetta ei käytetä julkisen talouden vahvistamiseen, tulevaisuuden menopaineet ja mahdolliset uudet taantumet joudutaan kohtaamaan tilanteessa, jossa julkisen talouden hoito nojautuu jo valmiiksi alijäämäisiin budjetteihin.

Suhdannenousun tuomat lisätulot ovat lisäksi väliaikaisia. Ilman talouden kasvuedellytyksiä tukevia toimia talouskasvu on asettumassa pitkällä aikavälillä 1-1,5 prosentin haaraan. Väestön ikääntyminen pienentää työikäisen väestön määrää ja talouskasvu on jää-

mässä tuottavuuskasvun varaan. Tuottavuuden kasvua on puolestaan hidastanut talouden palveluvaltaistuminen.

Pysyvästi ripeämmän talouskasvun luominen edellyttää yhteiskunnan rakenteiden uudistamista siten, että ne entistä paremmin tukevat talouden tuotantomahdollisuuksien, työllisyyden ja tuottavuuden kasvua. Korkeampi tuotantopotentiaali loisi taloudelle tilaa kasvaa nopeammin ilman, että hinta- ja kustannuspaineet kasvavat.

Noususuhdanne on hyvä ajankohta uudistaa talouden rakenteita ja vahvistaa talouden kasvuedellytyksiä. Vahva talouskasvu vaimentaa epäsuotuisia vaikutuksia, joita uudistuksista voi aiheutua lyhyellä aikavälillä.

Hallitusohjelmassa linjatun talouspolitiikan kulmakivenä on kestävyysvajeen umpeen kurominen. Julkisen talouden kestävyyttä vahvistetaan julkista taloutta välittömästi kohentavien toimien sekä kasvua ja työllisyyttä tukevien toimien ohella julkista taloutta uudistamalla. Yksi merkittävimmistä uudistuksista on sote- ja maakuntauudistus, jonka on määrä astua voimaan 1.1.2020 alkaen.

Työllisyyden osalta hallitus on asettanut tavoitteeksi, että työllisyysaste nousee 72 prosenttiin ja työllisten määrä kasvaa 110 000 hengellä hallituskaudella. Työmarkkinatilanne on lähivuosina kohenemassa, mutta työllisyystavoitetta ei olla ennusteen valossa saavuttamassa.

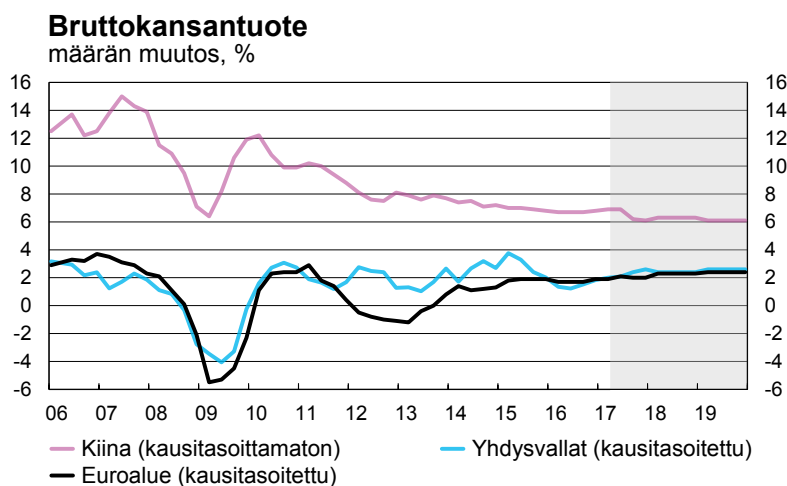
Hallitus pyrkii vahvistamaan työllisyys- ja talouskasvun edellytyksiä sekä rakenteellisin uudistuksin että verotuksen keinoin. Työn tarjontaa vahvistetaan mm. purkamalla kannustinloukkuja, lisäämällä työvoiman liikkuvuutta, uudistamalla työttömyysturvajärjestelmää ja työvoimapalveluja sekä varmistamalla, ettei palkansaajien verotus kiristy. Tänä vuonna voimaan astunut kilpailukyky sopimus puolestaan parantaa suomalaisten yritysten kilpailukykyä ja lisää työn kysyntää. Sopimuksen mahdollistaman työllisyyden kasvun toteutuminen edellyttää kuitenkin, että kilpailukyky sopimuksella saavutetusta kilpailuedusta pidetään huolta tulevien vuosien palkkaratkaisuissa.

1 Talousnäkymät

1.1 Kansainvälinen talous

Maailmantalouden näkymät ovat kohentuneet

Maailmantalouden myönteinen vire on vahvistunut kuluvan vuoden aikana. Talouskasvua ylläpitävät erityisesti nousevat taloudet, mutta myös teollisuusmaissa kasvu vahvistuu. Maailmantalous kasvaa 3,5 % kuluvana vuonna. Kasvu kiihtyy 3,7 prosenttiin ensi vuonna ja 3,8 prosenttiin v. 2019.

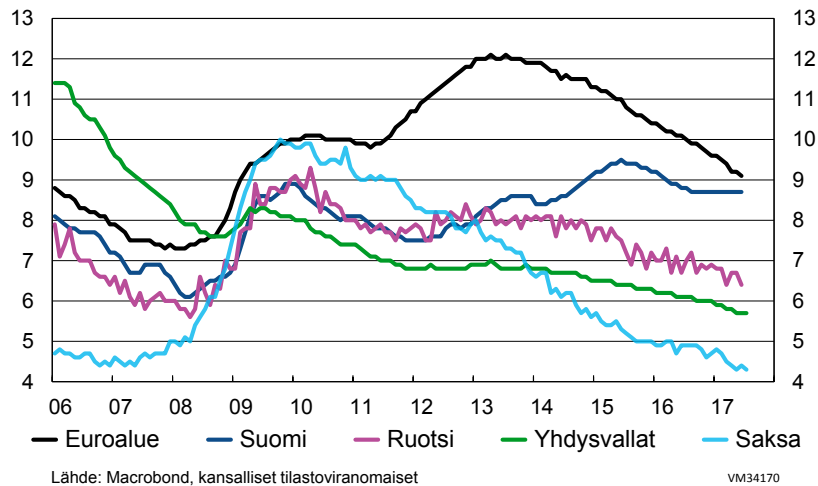

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, VM

VM34170

Työttömyysaste

kausitasoitettu, %

Osakemarkkinoiden volatiliteetti on joidenkin mittareiden mukaan ennätysellisen alhaista heijastaen myönteisiä näkymiä. Erityisesti Yhdysvalloissa Dow Jones -osakeindeksi rikkoo jatkuvasti kaikkien aikojen ennätysä. Velkamarkkinoilla tuottotasot ovat alhaisia ja hinnat korkeita osoituksena rauhallisesta tilanteesta. Toisaalta taustalla on määrällisen keventämisen rahapolitiikka eli keskuspankkien ostot velkamarkkinoilla. Euroopassa näkymiä varjostaa joissain maissa mittava hoitamattomien luottojen osuus, mikä kaventaa luottamusta maiden pankkijärjestelmän kestävyys.

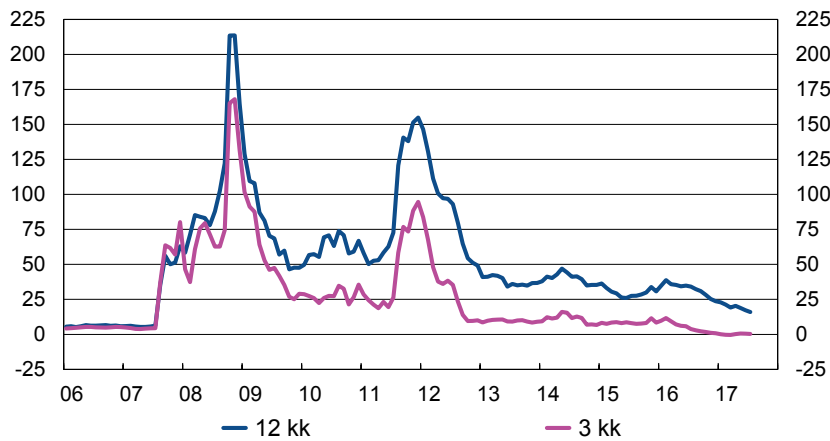
Yhdysvaltain myönteinen talouskehitys jatkuu. Teollisuuden uudet tilaukset ovat nousussa ja työttömyys on edelleen supistunut. Keskuspankki jatkaa rahapolitiikan normalisointia, mikä heijastuu lyhyiden markkinakorkojen nousuna. Tämän näkymän vastaisesti dollari on heikentynyt viime aikoina voimakkaasti suhteessa euroon. Taustalla voi olla Euroopan myönteisen tilanteen ohella Yhdysvaltojen hallinnon talouspolitiikkaan liittyvä epävarmuus. Lisäksi yhdysvaltalaisen yritysten ja kuluttajien odotukset tulevasta talouskehityksestä ovat varovaisia. Nämä tekijät osaltaan hillitsevät kasvun kiihtymistä lähivuosina kulu- van vuoden 2,3 prosentista.

Manner-Euroopan talouden kuva on vahvistunut kulu- van vuoden aikana. Yritysten ja kuluttajien luottamus on korkealla. Alkuvuoden kasvuluvut ovat olleet vahvoja, ja kasvu on ollut aiempaa laaja-alaisempaa. Työttömyys on laskenut euroalueella alhaisimmalle tasolle kahdeksaan vuoteen. Euroopan keskuspankki on indikoinut epätavanomaisen rahapolitiikan jatkuvan toistaiseksi, kunnes talouskasvu euroalueella lujittuu pysyvämmiin.

Euroalueen velkakriisi on jäänyt taka-alalle useimpien kriisimaiden irtauduttua talouden sopeutusohjelmista ja Kreikankin päästyä vihdoin kasvu-uralle. Huolta herättävät lähinnä joidenkin eurooppalaisten pankkien taseisiin liittyvät riskit. Euro on kuluvan vuoden aikana vahvistunut suhteessa muihin päävaluuttoihin heijastaen euroalueen myönteistä näkymää. Pidemmällä aikavälillä euro kuitenkin heikkenee suhteessa Yhdysvaltain dollariin peilaten rahapolitiikan eroavaisuutta. Euroalue kasvaa kuluvana vuonna noin kaksi prosenttia, ja kasvu kiihtyy ensi ja sitä seuraavana vuonna.

Riskit pankkijärjestelmässä

vakuudellisen ja vakuudettoman lyhyen koron ero, peruspistettä

Lähde: Macrobond

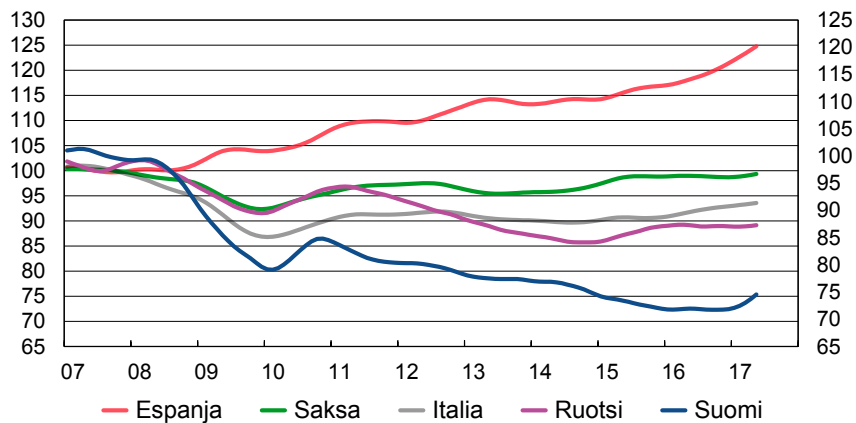
VM34170

Ison-Britannian talousnäkymiä varjostaa Brexitiin liittyvä epävarmuus. Kuluttajien luottamus on heikkenemässä, ja yritysten investointitoimintaa leimaa yleinen varovaisuus. Maan talouskasvun ennakoidaan pysyvän vaimeana myös lähivuosina.

Viime vuosien vahva talouskehitys Ruotsissa jatkuu, mutta ennakoivat indikaattorit osoittavat talouden vahvimman kasvuvaiheen olevan käsillä. Sekä valmistavassa teollisuudessa että palveluissa ostopäälliköiden indeksit ovat alkuvuonna kääntyneet loivaan laskuun, joskin ne ennakoivat yhä talouden selvää kasvua. Kuluvan vuoden toisella neljänneksellä Ruotsin talouskasvu oli erittäin nopeaa. Kasvu pysytellee kuluvana vuonna ja lähivuosina kolmen prosentin tuntumassa.

Tavaraviennin markkinaosuus¹

2007=100, trendi (HP)

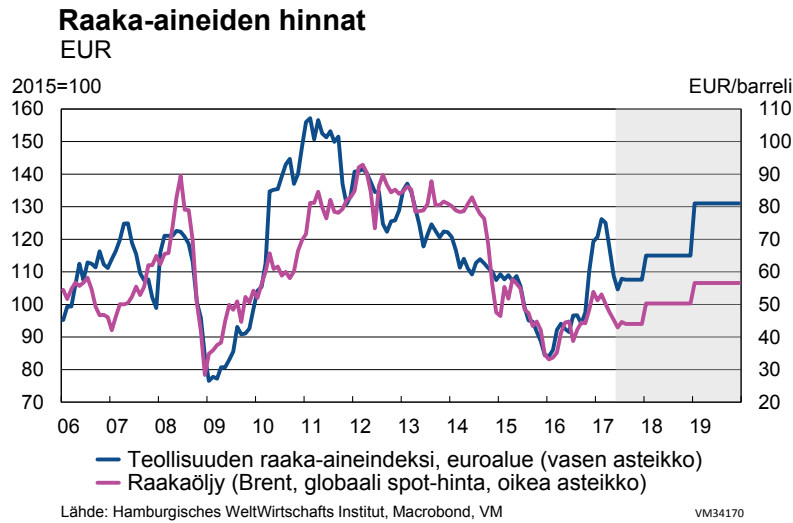
¹ Tavaraviennin kasvu suhteessa maailmankaupan kasvuun

Lähde: Macrobond, VM

VM34170

Japanin talouskasvu kiihtyi erityisesti kuluvan vuoden toisella neljänneksellä, mutta talouden siirtyminen kestäväälle kasvu-uralle on vielä epävarmaa. Japani ei vielä ole irtautunut pysyvästi deflaation uhasta, ja maan keskuspankki jatkaa erittäin keveää rahapolitiikkaa. Olennainen rooli inflaation kiihtymisen kannalta on palkkakehityksellä. Työllisyys on korkealla tasolla ja kuluttajien luottamusindeksit ovatkin olleet vahvoja viime aikoina. Japanin talous kasvaa kuitenkin hitaasti kuluvana ja ensi vuonna.

Venäjän talouden näkymät ovat pitkälti sidonnaisia energiasektorin kehitykseen. Raakaöljyn hinnan nousu alkuvuonna kiihdytti talouskasvua kuluvan vuoden alussa. Rupla on vahvistunut suhteessa dollariin öljyn hinnan noustua vuoden 2016 alun alimmalta tasoltaan, mutta viime aikoina kehitys näyttää taittuneen öljyn hintakehityksen oltua vaihtelevampaa. Venäjän talouden kasvupotentiaalia heikentävät talouden rakenteiden mittavat uudistamistarpeet, joiden suhteen ei ole tapahtunut edistystä. Näistä syistä Venäjän talouskasvu pysyy vaimeana lähivuosina.

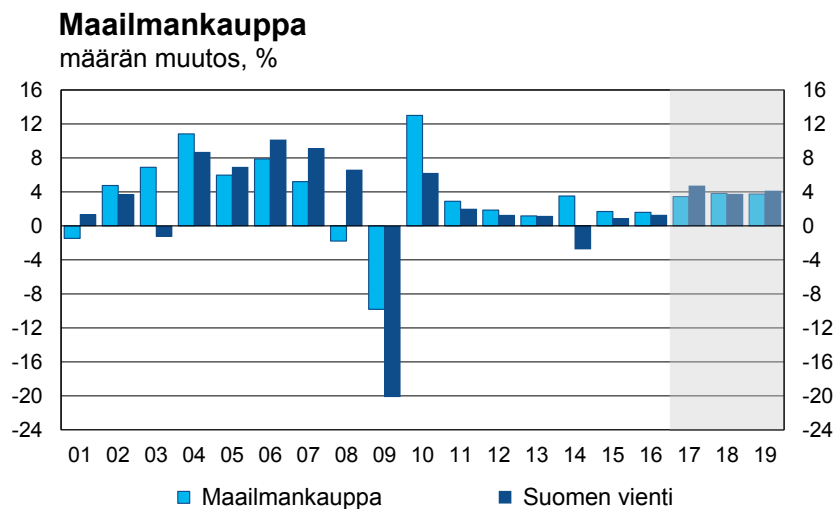

Kiinan talouden alkuvuosi on ollut vahva, mutta tulevien vuosien hidastuvan kasvun näkymä on ennallaan. Talouskasvua on ylläpitänyt elvyttävä finanssipolitiikka maan tähdätessä kunnianhimoiseen kokonaistuotantotavoitteeseen kuluva vuosikymmenen lopulla. Talouden kääntyminen vientivetoisesta mallista kulutusvetoiseen hidastaa talouskasvua, mikä lisää talouden mittavan velkaantuneisuuden luomia riskejä.

Muissa nousevissa talouksissa näkymät ovat voittopuolisesti myönteiset. Intian talous jatkaa vahvalla kasvu-uralla. Brasilian näkymät ovat ongelmista huolimatta kääntymässä myönteisemmiksi, samoin kuin Etelä-Afrikan.

Maailmankaupan kasvu kiihtyy

Myös maailmankauppa on kehittynyt myönteisesti viime vuoden lopulta lähtien. Kauppaa ovat kiihdyttäneet erityisesti nousevat taloukset, mutta jatkossa euroalueen myönteisen kehityksen osuus korostuu. Etenkin kuluva vuonna maailmankauppa kasvaa vahvan alkuvuoden ansiosta. Lähivuosina maailmankauppa kasvaa suurin piirtein yhtä nopeasti kuin maailman kokonaistuotanto. Kasvu on kuitenkin selvästi hitaampaa kuin globalisaation kiihkeimpinä aikoina viime vuosikymmenellä.

Lähde: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Tilastokeskus, VM

VM34170

Riskit yhä pääosin alasuuntaisia

Maailemantalouden myönteiseen näkymään liittyy kuitenkin huomattavia riskejä. Keskeiset riskit ovat Yhdysvaltain rahapolitiikan asteittaisen normalisoitumisen heijastusvaikutukset maailemantaloudessa, Kiinan talouden velkaantuneisuus hidastuvan kasvun oloissa, kasvanut protektionismin uhka maailemankaupalle sekä geopolittisten jännitteiden kasvaminen.

Yhdysvaltojen rahapolitiikan normalisoituminen lisää korkoeroa keskeisten talouksien välillä ja vahvistaa dollaria suhteessa päävaluuttoihin pidemmällä aikavälillä. Normalisointimisella voi olla heijastusvaikutuksia maailemantaloudessa, kuten muutama vuosi sitten ilmennyt "taper tantrum" -ilmiön yhteydessä tapahtui. Riskit liittyvät erityisesti ulkomaille velkaantuneiden kehittyvien maiden valuuttojen heikentymiseen, mikä johtaisi niiden velanhoidokyvyn heikkenemiseen.

Kiinalaisten yritysten mittava velkaantumisaste ja laajemmin nähtynä koko talouden velkaantuneisuus on keskeinen riski maailemantaloudessa. Talouskasvun hidastuessa velkaantuneisuuden tuomat riskit kasvavat, olkoonkin että Kiinalla on myös mittavia puskureita. Kasvavaa riskiä heijasti Kiinan luottoluokituksen heikkeneminen kuluvan vuoden maaliskuussa ensimmäisen kerran 30 vuoteen.

Suurten maiden kauppapolitiikkaan liittyvät toimet, kuten edelleen pinnalla oleva protektionismin uhka, muodostavat riskin maailemankaupan kasvun myönteiselle perusnäkemyselle. Viime aikoina entisestään kiristyneet geopolittiset jännitteet ovat nosstaneet turvasatamana pidetyn kullin hintaa.

Positiivisista riskeistä eräs huomionarvoinen on odotettua vahvempi talouskasvu teollisuusmaissa. Tämä koskee erityisesti euroaluetta, mutta myös mm. Japania. Kotimaisen kysynnän ennakoitua nopeampi kasvu lisää inflaatiopaineita ja nopeuttaisi näin ollen rahapolitiikan normalisoitumisen näkymää. Myös maailmankaupan odotettua nopeampi kasvu on positiivinen riski.

Taulukko 3. Bruttokansantuote

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	määrän muutos, prosenttia					
Maaailma (PPP)	3,2	3,3	3,2	3,5	3,7	3,8
Euroalue	1,0	2,2	1,7	2,0	2,3	2,4
EU	1,4	1,6	1,7	1,9	2,1	2,2
Saksa	1,6	1,5	1,8	2,0	2,3	2,4
Ranska	0,2	1,2	1,1	1,6	1,9	2,1
Ruotsi	2,0	3,9	3,0	3,2	3,0	2,9
Iso-Britannia	2,9	2,2	1,8	1,5	1,3	1,2
Yhdysvallat	2,4	2,6	1,6	2,3	2,4	2,6
Japani	-0,1	1,1	1,0	0,8	1,0	1,0
Kiina	7,3	6,9	6,7	6,5	6,3	6,1
Venäjä	0,6	-3,7	-0,2	1,2	1,4	1,4

Lähde: Eurostat, kansalliset tilastoviranomaiset, IMF, VM

Taulukko 4. Taustaoletukset

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
Maailmankaupan kasvu, %	2,8	2,0	1,6	3,5	3,8	3,8
EUR/USD	1,30	1,10	1,10	1,12	1,09	1,02
Teollisuuden raaka-ainehinnat, EA, € (2015=100)	112,6	100,1	96,3	112,4	115,3	131,3
Raakaöljy (Brent), €/barreli	76,4	48,6	40,8	45,9	50,2	56,6
3 kk euribor, %	0,2	0,0	-0,3	-0,3	-0,2	0,0
Valtion obligaatiot (10 v), %	1,5	0,7	0,4	0,5	0,9	1,4
Viennin markkinaosuus (2000=100) ¹⁾	91,2	90,2	90,2	91,2	91,1	91,3
Tuontihinnat, %	-1,6	-4,2	-2,8	4,9	2,5	2,7

¹⁾ Viennin kasvun suhde maailmankaupan kasvuun

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, CPB, HWWI, Reuters, VM

1.2 Ulkomaankauppa

Suomen ulkomaankauppa on piristynyt alkuvuonna sekä viennin että tuonnin molempien kasvettua. Ulkomaankaupan virkoamiseen on vaikuttanut ennen kaikkea myönteinen talouskehitys Suomen vientimarkkinoilla alkuvuodesta.

1.2.1 Vienti ja tuonti

Suomen vienti kasvoi viime vuonna 1,3 % ja vauhti kiihtyi selkeästi vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä tavaraviennin kasvun myötä. Viennin ripeään kasvuun on vaikuttanut ennen kaikkea vientimarkkinoiden elpynyt kysyntä. Kasvua nähtiin kauttaaltaan kaikissa viennin kannalta perinteisesti merkittävissä tuotteissa, kuten kone- ja kemianteollisuuden tuotteissa. Tavaraviennin volyymi kasvoi peräti 12,7 % kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä edellisen vuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Tullin tilastoimassa tavaraviennissä erityisesti tammikuu ja toukokuu olivat vahvoja. Ensimmäisen neljänneksen volyymin kasvua selittää myös vertailuajankohdan matala taso. Palveluvienti sen sijaan pysyi lähes ennallaan alkuvuodesta, minkä johdosta koko viennin volyymi kasvoi 8,8 % ensimmäisellä neljänneksellä.

Tuonnin kasvu tarkentui heinäkuun kansantalouden tilinpidon tiedoissa vuodelle 2016, jolloin tuonti kasvoi peräti 4,4 prosentin vauhdilla. Tuonnin kasvu perustui pitkälti tavaratuontiin, joka kasvoi 6,5 %, kun taas palvelutuonti pysyi lähes ennallaan. Myös tavaratuonnissa kasvu oli laaja-alaista ja pääosin teollisuustuotteissa. Tuonnin kehitys on jatkunut hyvänä myös alkuvuodesta, kun ensimmäisellä neljänneksellä tuonti kasvoi 3,6 prosentin vauhdilla vuotta aiemmasta.

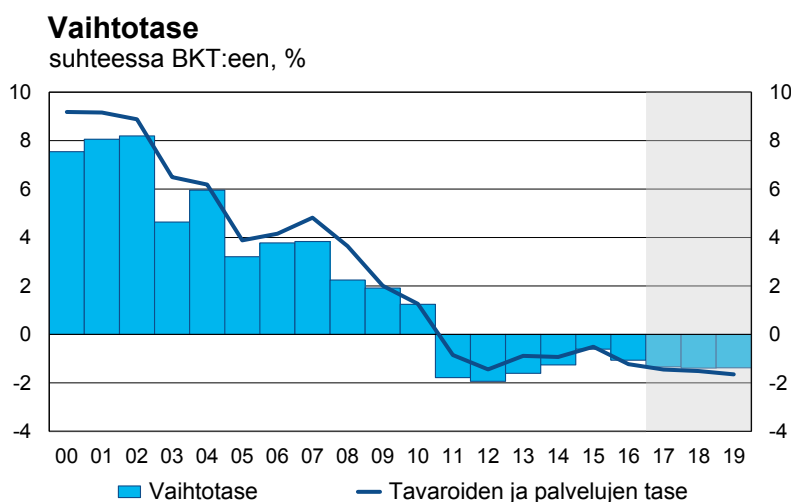
Taulukko 5. Ulkomaankauppa

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	määrän muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	-2,7	0,8	1,3	4,7	3,7	4,1
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	-1,3	3,2	4,4	2,9	2,6	3,1
	hinnan muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	-0,4	-0,9	-1,9	2,5	1,3	1,5
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	-1,6	-4,2	-2,8	4,9	2,5	2,7

1.2.2 Hinnat ja vaihtotase

Vuonna 2016 sekä tuonti- että vientihinnat laskivat, mutta tuontihinnat laskivat vientihintoja enemmän. Tuontihintojen laskusta huolimatta tuonnin arvo kasvoi tuonnin volyymin kasvun takia ja käypähintainen tuonti oli 2,6 mrd. euroa vientiä suurempaa. Tuontihinnat ovat nousseet voimakkaasti alkuvuodesta raaka-ainehintojen noustua. Myös vientihinnoissa on ollut nousupainetta, mutta kasvu on ollut tuontihintoja hitaampaa. Sekä tuonti- että vientihinnat kasvavat ennustehorisontilla energiahintojen kasvun myötä. Tuontihintoja kasvattaa jakson loppupäässä vahvistuva dollarin kurssi.

Kuluvana vuonna vienti kasvaa maailmankaupan kasvua nopeammin ja pitkään vallinnut markkinaosuuksien menetys lakkaa. Vienti kasvaa vientikysynnän vetämänä vuosina 2018 ja 2019 joskin kuluva vuotta tasaisemmalla tahdilla. Vienti on jatkossakin pääosin tavara-vientivetoista, mikä edellyttää tuontipanoksia. Tuontia kasvattavat tuontipanosten kysynnän lisäksi myös muut toimialat, kuten tukku- ja vähittäiskauppa.

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34170

Viennin aiempaa voimakkaammasta kasvusta huolimatta vaihtotase pysyy alijäämäisenä ennustejaksolla, mikä on seurausta ennen kaikkea palvelutaseen ja tulojen uudelleenjaon alijäämästä ja tuontihintojen vientihintoja voimakkaammasta kasvusta.

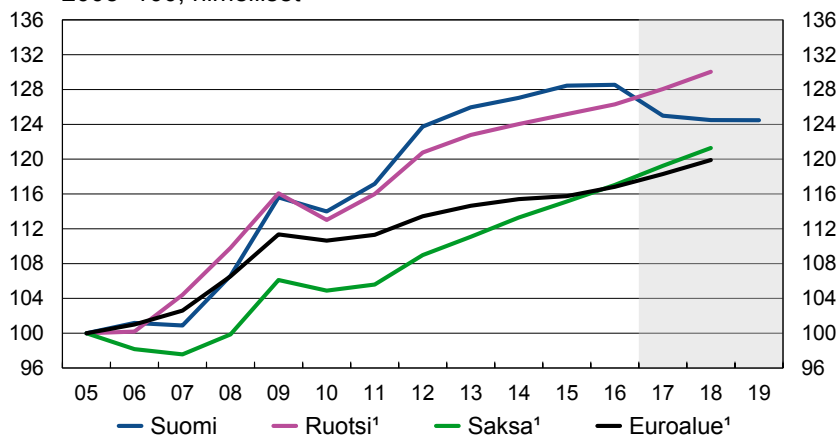
Taulukko 6. Vaihtotase

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	miljardia euroa					
Tavaroiden ja palvelujen tase	-1,9	-1,1	-2,6	-3,3	-3,6	-4,1
Tuotannon tekijäkorvaukset ja tulonsiirrot, netto	-1,3	-1,2	-0,2	0,3	0,4	0,8
Vaihtotase	-2,6	-1,2	-2,3	-3,0	-3,2	-3,3
Vaihtotase, suhteessa BKT:een, %	-1,3	-0,6	-1,1	-1,3	-1,4	-1,4

Ennusteen negatiiviset riskit liittyvät pääasiassa kansainvälisten markkinoiden kehitystä koskeviin riskeihin, kuten maailmankauppaa haittaavan protektionismin lisääntymiseen. Ennusteen positiivinen riski liittyy muun muassa viennin maantieteellisen jakauman kehitykseen. Tätä nykyä kehittyneisiin talouksiin – ja pääasiassa Eurooppaan – painottuva vienti voi saada vauhtia kehittyvien talouksien, kuten Kiinan markkinoista. Positiivinen riski liittyy myös viennin rakenteeseen, jos palveluvienti kasvaa ennakoitua enemmän.

Yksikkötyökustannukset

2005=100, nimelliset

¹ Euroopan komission ennuste

Lähde: Euroopan komissio, Tilastokeskus, VM

VM34170

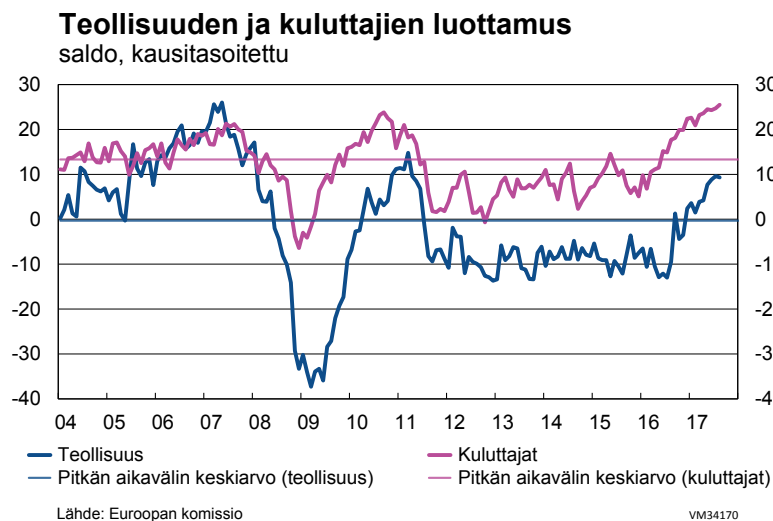
1.3 Kotimainen kysyntä

1.3.1 Yksityinen kulutus

Kulutuksen kasvu edelleen vahvaa

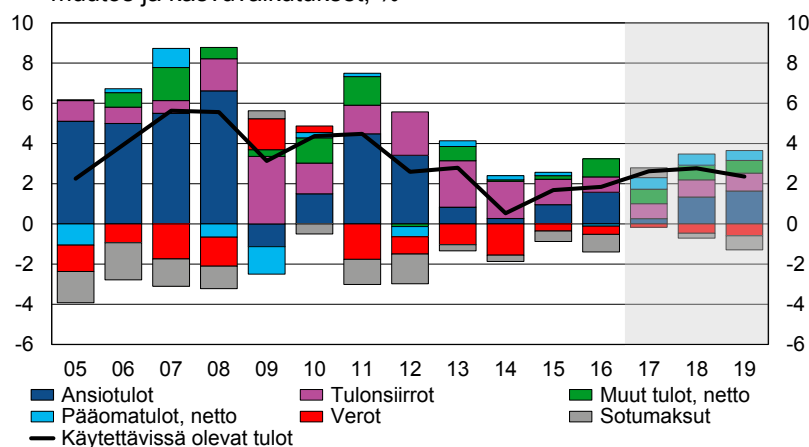
Tänä vuonna kotitalouksien ostovoiman kasvu ylläpitää yksityisen kulutuksen kasvua. Ostovoimaa vahvistaa käytettävissä olevien reaalitulojen lisääntyminen yli kahdella prosentilla, sillä inflaatio kiihtyy vain vähän energian hintojen maltillisen kehityksen seurauksena. Yksityisen kulutuksen kasvua tukee myös työllisyyden koheneminen. Vaikka yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu kuluvaan vuoden loppua kohden, se yltää tänä vuonna 2,4 prosenttiin.

Kuluttajabarometrin mukaan luottamus talouden myönteiseen kehitykseen on kohentunut selvästi viimeisen vuoden aikana. Kuluttajien näkemys Suomen talouden kehityksestä on noussut vielä nopeammin kuin näkemys oman talouden kehityksestä. Myös odotukset työttömyyden alenemisesta tulevaisuudessa ovat nousseet.

Tilastokeskuksen heinäkuussa julkaistun vuositilinpäädön mukaan vuoden 2016 yksityisen kulutuksen kasvu oli 1,8 %. Yksityisen kulutuksen kasvua tuki palveluiden lisäksi kestokulutushyödykkeiden hankinta, jossa merkittävä tekijä oli autokauppa. Kotitalouksien säästämisaste on laskenut lähes yhtäjaksoisesti vuodesta 2010 alkaen ja päättyi 0,9 prosentin verran negatiiviseksi v. 2016. Säästämisasteen lasku näkyy myös kotitalouksien velkaantumisena. Velkaantumisaste nousi yli 126 prosenttiin suhteessa kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin v. 2016.

Kotitalouksien käytettävissä olevat nimellistulot muutos ja kasvuvaikutukset, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34170

Vuonna 2018 yksityisen kulutuksen kasvua tukee erityisesti työllisyyden koheneminen. Työpanoksen sekä ansiotason nousun seurauksena palkkasumman kasvu kiihtyy 2,2 prosenttiin. Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvu jatkuu vain vähän vaimeampana kuin v. 2017. Sosiaaliset tulonsiirrot kasvavat edelleen huolimatta vähitellen alenevasta työttömyydestä. Tulonsiirtojen kasvua ylläpitää eläkkeiden kasvu, sillä niiden osuus on lähes puolet tulonsiirroista. Myös omaisuustulot nousevat edelleen ripeästi suhdannetilanteen vahvistuessa.

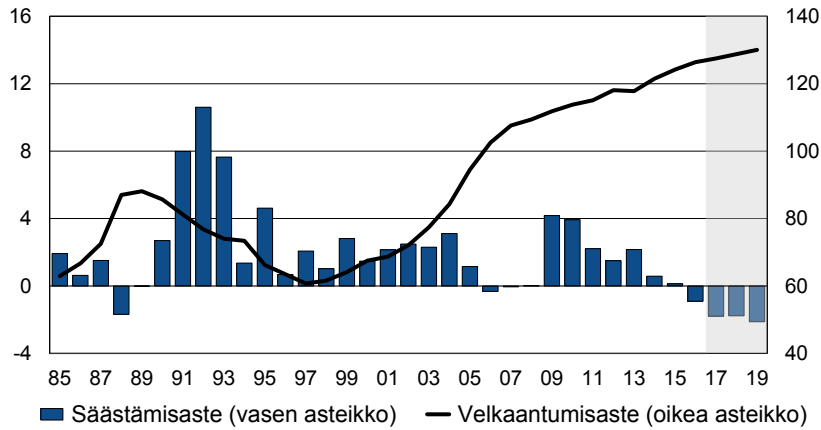
Kuitenkin kotitalouksien käytettävissä olevien reaalityulojen kasvu hidastuu inflaation nopeutuessa, mikä hidastaa yksityisen kulutuksen kasvua. Säästämisaste pysyy edelleen negatiivisena ja kotitalouksien velkaantuminen jatkuu.

Vuonna 2019 palkkasumma jatkaa tasaista kasvuaan työllisyyden noustessa. Inflaation nopeutumisesta huolimatta reaalityulojen kasvu kiihtyy, mikä yhdessä verotuksen kevenytymisen kanssa tukee ostovoiman kehitystä. Yksityisen kulutuksen kasvu jatkuu edelleen vaimeana, sillä kotitalouksien negatiivinen säästämisaste rajoittaa kulutusmahdollisuuksia.

Huolimatta kulutuksen kasvun hidastumisesta, kotitalouksien säästämisaste pysyy negatiivisena ennustejaksolla. Alhainen korkotaso ja lainarahan hyvä saatavuus ovat lisänneet velanottoa. Pitkään jatkunut matala korkotaso yhdistettynä lainojen lyhennysvapaisiin on kiihdyttänyt kotitalouksien velkaantumista.

Negatiivinen säästämisaste yhdessä kotitalouksien kasvaneen velkaantumisen kanssa muodostaa selvän alasuuntaisen riskin yksityisen kulutuksen ennusteelle. Luottamuksen varassa kasvava kulutus on herkkä huonoille uutisille.

Kotitalouksien säästäminen ja velkaantuminen osuus käytettävissä olevista tuloista, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34170

1.3.2 Julkinen kulutus

Julkisen kulutuksen osuus BKT:sta on viime vuosina ollut runsas 24 %. Tämän osuuden arvioidaan pienenevän ennustejaksolla, kun BKT:n arvo kasvaa nopeammin kuin julkiset kulutusmenot. Myös julkisen kulutuksen määrän ennakoitaan kasvavan hitaammin kuin BKT:n tai yksityisen kulutuksen volyymi.

Julkisista kulutusmenoista suurimmat erät ovat henkilöstökulut sekä välituotekäyttö eli ostetut tavarat ja palvelut. Julkinen kulutus jaetaan yksilöllisiin ja kollektiivisiin kulutusmenoihin. Yksilöllisiä kulutusmenoja ovat suoraan kansalaisia palvelevat menot kuten koulutus-, terveys-, sosiaali- ja kulttuuripalvelut. Kollektiivisia kulutusmenoja ovat esim. hallintoon, puolustukseen ja yleiseen järjestykseen liittyvät menot. Julkisista kulutusmenoista yksilöllisten kulutusmenojen osuus on kaksi kolmasosaa ja kollektiivisten yksi kolmasosa.

Valtion kulutusta kasvatti viime vuonna eniten turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten rahoittaminen. Tänä ja edelleen ensi vuonna nämä menot supistuvat selvästi vaikka ensi vuodelle budjetoidaan jonkin verran enemmän kuin kevään kehityksessä ennakoitiin. Kulutusmenoja alentavat myös kilpailukykysovimukseen sisältyvä sosiaaliturvamaksujen alentaminen. Lisäksi työajan pidentäminen vähentää valtion toimintamenoja henkilöstömäärän vähenemisen vuoksi.

Paikallishallinnon kulutusmenot ovat kasvaneet viime vuosina varsin maltillisesti. Kuluva-
na vuonna kulutusmenot jopa supistuvat mm. kilpailukykysovimuksen mukaisten toimien, kuntatyönantajan eläkemaksua alentavan vuoden 2017 eläkeuudistuksen sekä kuntien omien ja hallituksen linjaamien sopeutustoimien vuoksi. Kulutusmenojen kasvu jatkuu kuitenkin jo ensi vuonna, sillä väestön ikääntymisestä johtuva palvelutarpeen kasvu lisää hoi-

to- ja hoivapalvelujen tarvetta ja siten kuntatalouden menopaineita. Myös varhaiskasvatusmaksujen alentaminen vuoden 2018 alusta vaikuttaa kulutusmenoja kasvattavasti.

Sosiaaliturvarahastojen kulutusmenot koostuvat lähinnä Kelan maksamista luontoismuotoisista sosiaaliavustuksista, joita ovat lääkekorvaukset sekä matka- ja kuntoutustuet, ja palkkamenosta. Hallituksen päättämät säästöt supistavat luontoismuotoisia sosiaaliavustusmenoja vielä kuluvana vuonna viime vuoden tapaan. Sen jälkeen menojen arvioidaan palaavan maltilliseen kasvuun.

Taulukko 7. Kulutus

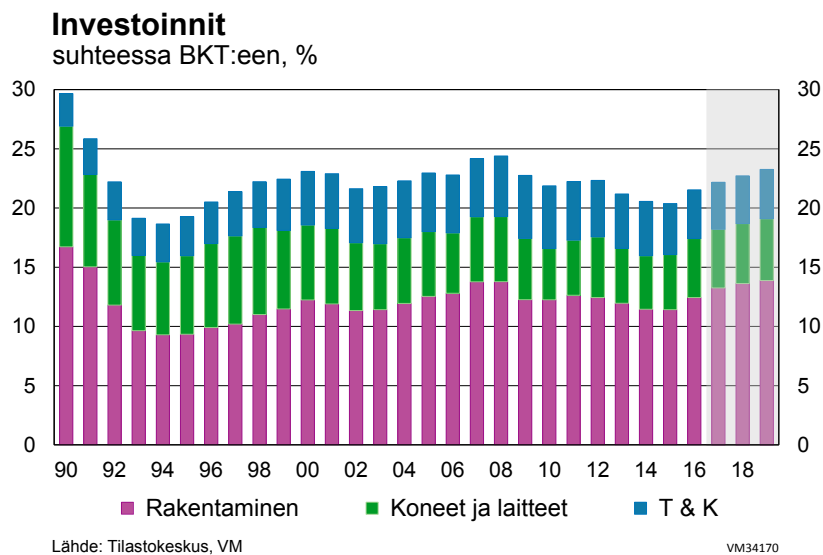
	2016 osuus, %	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
		määrän muutos, prosenttia					
Yksityinen kulutus	100,0	0,8	1,7	1,8	2,4	1,4	1,2
Kotitaloudet	95,3	0,3	1,9	1,9	2,5	1,4	1,2
Kestokulutustavarat	8,1	1,9	2,8	5,8	4,1	2,3	2,2
Puolikestävät kulutustavarat	7,9	0,3	0,9	2,4	0,3	0,9	0,8
Lyhytikäiset tavarat	25,7	-0,2	0,7	0,6	1,4	1,2	1,1
Palvelut	52,7	0,4	1,3	1,7	3,1	1,4	1,3
Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus	4,7	3,8	-2,0	1,0	0,5	0,5	0,5
Julkinen kulutus	100,0	-0,5	0,0	1,2	-0,3	0,8	0,4
Kulutus yhteensä		0,4	1,1	1,6	1,6	1,2	1,0
Julkisyhteisöjen yksilölliset kulutusmenot		-0,5	0,9	0,2	-0,2	1,0	0,4
Yksilölliset kulutusmenot yhteensä		0,4	1,5	1,5	2,4	1,2	1,1
Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo		0,5	1,7	1,8	2,6	2,8	2,4
Yksityisen kulutuksen hinta		1,3	0,3	0,9	1,0	1,3	1,5
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitytö		-0,8	1,4	0,9	1,6	1,4	0,9
		prosenttia					
Kulutuksen osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)		80,0	79,7	79,2	77,9	77,1	76,2
Kotitalouksien säästämisaste		0,6	0,1	-0,9	-1,8	-1,8	-2,1
Kotitalouksien velkaantumistas ¹⁾		121,5	124,2	126,4	127,5	128,8	130,0

¹⁾ Kotitalouksien velat vuoden lopussa suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

1.3.3 Yksityiset investoinnit

Investoinnit kasvavat laaja-alaisesti

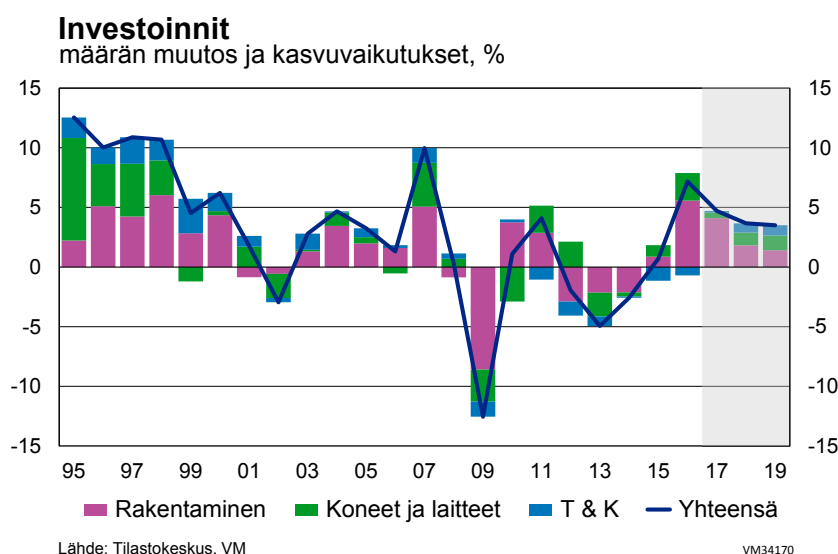
Kansainvälisen talouden myönteinen kehitys sekä kasvu-uralle päässyt Eurooppa ovat entisestään parantaneet yritysten suhdanneherkkiä investointihaluja. Lisäksi kotimaassa työllisyyden suotuisa kehitys on vahvistanut kuluttajien luottamusta, joka on näkynyt mm. asuntojen ostohalukkuuden lisääntymisenä. Rakennusinvestointien eri aluerät ovat kasvaneet tähän asti melkein tasatahtia, mutta tänä ja ensi vuonna asuinrakennusinvestointien kasvu on alueristä nopeinta. Myös tuotannolliset investoinnit jatkavat hyvää kasvua. Yksityiset investoinnit kasvavat ennustejaksolla keskimäärin 4,5 % vuodessa. Investointien lisääntyminen nostaa BKT:n kasvua keskimäärin lähes prosenttiyksiköllä vuosittain. Yksityisten investointien nopea kasvu palauttaa niiden suhteen BKT:hen ennen finanssikriisiä vallinneelle noin 19 prosentin tasolle.

Heinäkuussa julkaistu kansantalouden tilinpito vahvisti viime vuoden investointien kasvun aiempaakin voimakkaammaksi, sillä yksityiset investoinnit kasvoivat v. 2016 lähes kahdeksan prosenttia. Tilinpidon mukaan myös kuluva vuoden ensimmäinen neljännes oli erittäin vahva. Varsinkin kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestoinnit olivat korkealla tasolla, mikä osittain johtunee viime vuoteen osuneesta poikkeuksellisen suuresta Äänekoskelle toteutetusta investointihankkeesta.

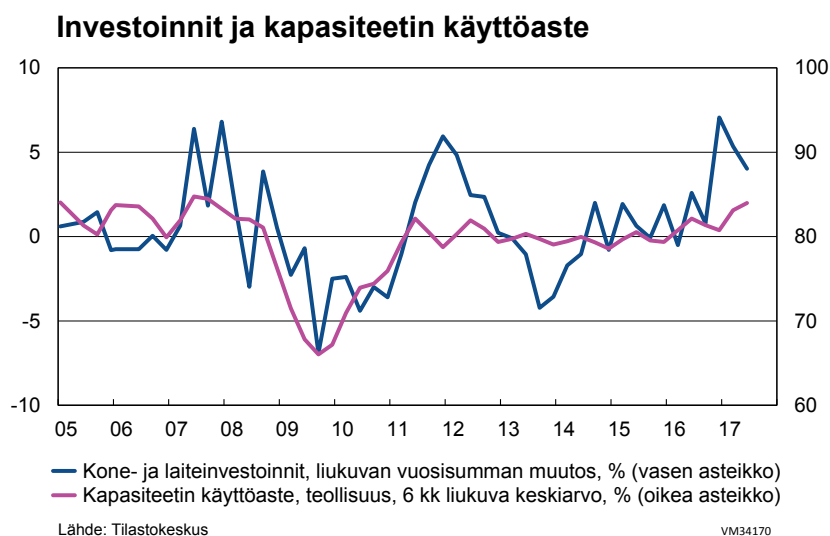
Asuntojen rakentamisen aloitustahti on noussut ennätystasolle. Kerrostaloaloitukset eivät ole olleet koskaan näin korkealla vuoden 1995 jälkeen, vaikka viime vuosi oli jo vilkas. Aloitustahdin arvioidaan kuitenkin hidastuvan vuoden loppua kohden. Asuntorakentamista tukee nyt sijoittajien ohella kuluttajien kiinnostus asuntojen hankintaan. Korjausrakennusinvestoinnit kasvavat ennusteessa 1½ - 2 prosentin vuosivauhtia koko ennustejakson ajan.

Viime vuonna käynnistettiin runsaasti hankekestoaltaan pitkäaikaisia tuotannollisia talonrakennusinvestointeja, kuten liikerakennuksia, varastoja sekä sairaaloita, ja ne nostavat kulu-
luvan vuoden investointilukuja. Uusia aloituksia ennakoitaan tulevan kuitenkin aiempaa vähemmän. Rakennusinvestointien arvioidaan vilkastuvan uudelleen ensi vuoden loppupuolella kun mm. muutamien suurhankkeiden käynnistyminen on aikataulutettu vuodelle 2018. On kuitenkin mahdollista, että suurhankkeet viivästyvät lupamenettelyjen tai rahoituspäätösten vuoksi. Tällöin vuodelle 2018 ennustetut investoinnit siirtyisivät eteenpäin. Myös v. 2019 on suunniteltu käynnistettävän useampia suurhankkeita.

Maa- ja vesirakentaminen jatkaa kasvuaan, kun isoja rakentamiskohteita on käynnissä. Lisäksi energiahuoltosektorin maa- ja vesirakennusinvestointien arvioidaan edelleen kasvavan johtuen mm. investoinneista sähkönsiirtoverkkoon, nesteytetyn maakaasun (LNG) verkkoon sekä tuulivoimaan.

Teollisuuden kapasiteetin käyttöasteet ovat nousseet, varsinkin metsäteollisuudessa, mutta myös metalliteollisuudessa, ja ne tuovat tarvetta lisätä uutta kapasiteettia. Tämä näkyy myös Elinkeinoelämän keskusliiton kesäkuussa julkaisemassa investointitiedustelussa, joka osoittaa kaksinumeroista kasvua teollisuuden kiinteisiin investointeihin. Edellä mainitut suurhankkeet lisäävät käynnistyessään merkittävästi lähivuosina myös kone- ja laiteinvestointeja.

T&K-investointien ennustetaan kääntyvän vähitellen selvään kasvuun. Investointitiedustelun mukaan teollisuuden T&K-investointien näkymät olivat kuluvaan vuoteen osalta kuitenkin vielä synkät. Myönteistä on kuitenkin se, että T&K-investointien kannalta merkittävimmän toimialan eli teknologiateollisuuden tuotanto-odotukset ovat jo parantuneet ja myös niiden kokonaisinvestointeihin suunnitellaan lisäystä.

Investointien painopiste on siirtymässä erityisesti asuinrakentamisesta teollisuuden koneisiin ja laitteisiin sekä yritysten tutkimus- ja kehittämisinvestointeihin. Negatiivinen reaalikorko ja rahoituksen hyvä saatavuus tukevat investointeja koko ennustejakson ajan. Epävarmuutta ennusteeseen tuo se, että suurhankkeiden toteutumisaikataulut saattavat vaikuttaa kahden perättäisen vuoden investointimäärien eroihin huomattavastikin. Näiden lisäksi normaalit suhdanteiden muutosriskit ovat luonnollisesti olennaisia.

Taulukko 8. Kiinteät investoinnit pääomatavaratyypeittäin

	2016 osuus, %	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
		määrän muutos, prosenttia					
Talorakennukset	47,7	-5,4	2,1	9,9	8,2	3,2	2,4
Asuinrakennukset	28,6	-6,5	2,0	10,5	8,2	4,5	0,3
Muut talorakennukset	19,1	-3,7	2,3	9,0	8,2	1,2	5,7
Maa- ja vesirakennukset	10,1	4,1	-0,9	10,2	1,7	2,4	2,0
Koneet ja laitteet	23,2	-1,6	4,4	10,1	2,0	4,8	5,5
T & K-investoinnit*	19,1	-0,5	-5,2	-3,3	0,7	4,3	4,9
Yhteensä	100,0	-2,6	0,7	7,2	4,7	3,7	3,5
Yksityiset	81,6	-3,4	2,2	7,9	5,5	4,0	4,1
Julkiset	18,4	0,9	-5,2	3,9	1,0	2,1	0,9
		prosenttia					
Investointien osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)							
Kiinteät investoinnit		20,6	20,4	21,5	22,2	22,7	23,3
Yksityiset		16,4	16,5	17,6	18,2	18,7	19,3
Julkiset		4,2	3,9	4,0	3,9	4,0	4,0

* Sisältää henkiset omaisuustuotteet ja kasvatettavat varat

1.3.4 Julkiset investoinnit

Julkisten investointien BKT-osuus oli viime vuonna 4,0 %, mikä on lähellä pitkän ajan keskiarvoa. Julkisten investointien arvioidaan kasvavan hieman joka vuosi ennustejaksolla. Julkisista investoinneista 30 % on maa- ja vesirakennusinvestointeja ja saman verran on muita rakennusinvestointeja. Tutkimus- ja kehitysinvestointien osuus on runsas neljännes sekä koneiden ja laitteiden noin 15 %.

Valtion investointeja lisää 600 milj. euron panostus olemassa olevien väylien kunnostukseen. Perusväylänpidon määrärahat ovat lisääntymässä sekä tänä että ensi vuonna. Uusia väylähankkeita aloitetaan vain vähän. Vuoden 2017 talousarviossa tutkimus- ja kehittämistoimintaan kohdistuvat määrärahat vähenevät hieman. Ensi vuodelle on osoitettu lisää rahaa Tekesille ja Suomen Akatemialle. Vuonna 2019 perusväylänpidon tilapäiset määrärahan lisäykset päättyvät. Kevään kehityksessä on osoitettu lisämääräraha Puolustusvoimien investointeihin vuodelle 2019 ja ensi vuosikymmenellä hävittäjähankintojen vuoksi. Maa-kuntien ICT-järjestelmien kehittäminen edellyttää investointeja, jotka on otettu huomioon valtion investoinneissa vuodesta 2018 eteenpäin.

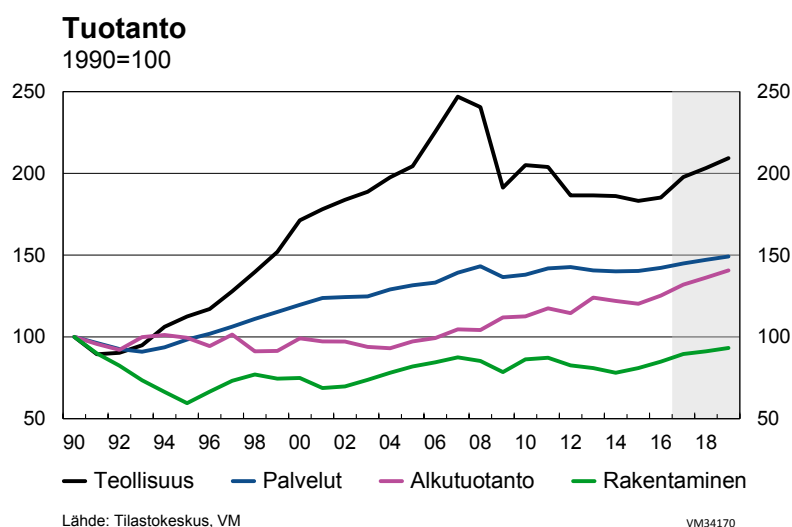
Paikallishallinnon investointimenot ovat historiaan nähden varsin korkealla tasolla. Kuntien nykyisen rakennuskannan kunnossapito edellyttää edelleen mittavia korjausinvestointeja. Kasvukeskuksissa myös uudisrakentaminen ja liikenneväyläinvestoinnit jatkuvat lähivuosina merkittävinä. Lisäksi jo käynnissä oleva vilkas sairaalarakentaminen jatkuu vilkkaana, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon investoinneista tuli luvanvaraisia yli vuosi sitten voimaan astuneen väliaikaisen lain nojalla.

1.4 Kotimainen tuotanto

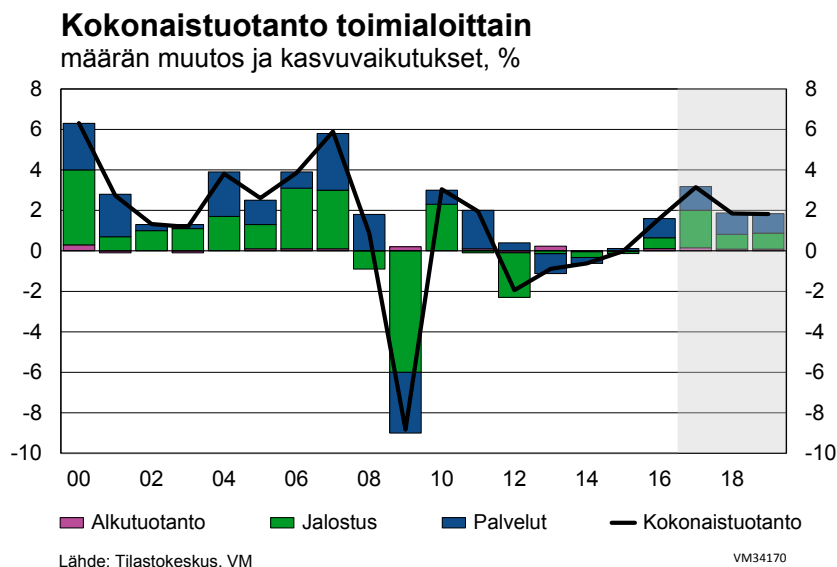
1.4.1 BKT

Vahvinta talouskasvua puoleen vuosikymmeneen

Talouden tuotanto kääntyi viime vuonna neljän supistumisvuoden jälkeen 1,6 prosentin kasvuun. Kasvu nopeutui selvästi alkuvuonna, sillä koko talouden arvonlisäys oli kuluven vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla 4 % suurempi kuin vuosi sitten. Talouskasvu perustui monen toimialan tuotannon lisäykseen, sillä kaikkien päätoimialojen arvonlisäys oli kohentuneesta kotimaisesta ja kansainvälisestä kysynnästä johtuen edellisvuotista suurempaa. Alatoimi-aloistakin vain julkinen palvelutuotanto sekä energiahuolto supistuivat (julkisen talouden sopeuttamistoimien ja lämpimän talven seurauksena). Tuotannon kehitys oli siten edellisestä vuodesta poiketen muunkin kuin rakennustoiminnan varassa. Monen toimialan tuotanto on edelleen finanssikriisiä edeltänyttä tasoa alempana, mutta merkittävimpiä poikkeuksia ovat kemianteollisuuden, kiinteistöalan ja liike-elämän palveluiden arvonlisäykset.

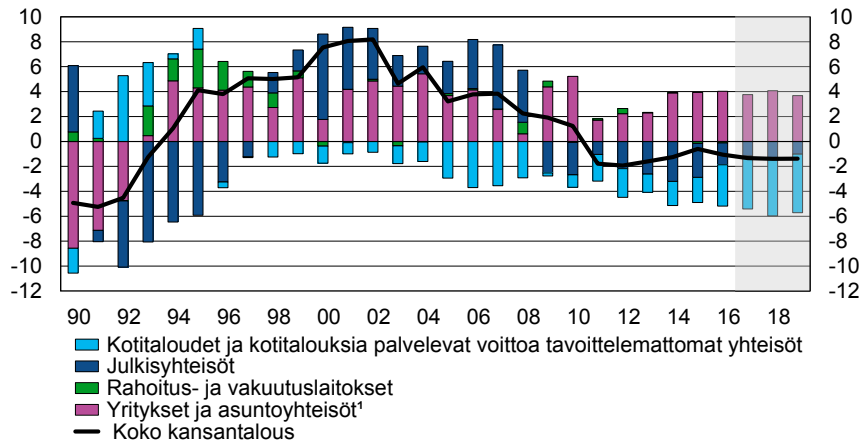

Keväällä ja kesällä myönteisten suhdannenäkymien jatkumisesta on tullut uusia merkkejä. Näitä ovat mm. teollisuuden uusien tilausten ja yksityisen palvelutuotannon liikevaihdon kasvu sekä kasvukeskusten vahvana jatkuva rakennustoiminta. Tuotantomahdollisuuksia vuosia rajoittanut kysynnän vähäisyys näyttää vaivaavan yrityksiä merkittävästi aiempaa vähemmän. Vielä vuosi sitten joka kolmas tai neljäs teollisuus-, rakennus- tai palvelualan yritys ilmoitti kysynnän puutteen hidastava tuotannon kasvua, mutta kesällä tehdyssä kyselyssä enää joka viides tai kuudes yritys raportoi riittämättömästä väli- tai lopputuotekysynnästä. Etenkin rakennusalalla ammattitaitoisen työvoima puute rajoittaa kasvumahdollisuuksia jo merkittävästi kysyntää yleisemmin. Teollisuudessa myös kapasiteetin vähäisyys on vuodentakaista suurempi kasvun este, etenkin metsä- ja metalliteollisuudessa. Näiden toimialojen yritykset ovat ilmoittaneet laajennusinvestoinneista.

Tuotannon kasvun esteistä huolimatta koko talouden arvonlisäys vauhdittuu. Kasvun taustalla on vahvasta kansainvälisestä kysynnästä kertova tilausten kasvu teollisuudessa, aloitettujen lukuisten yksityisten ja julkisten rakennushankkeiden eteneminen sekä kaikkien päätoimialojen palvelutuotannon kasvu. Vaikka alkuvuodesta nähty nopeimman kasvun vaihe näyttäisi olevan ohi, Elinkeinoelämän keskusliiton suhdannetiedustelut viittaavat myönteisen suhdannevaiheen jatkuvan ainakin vuoden toisen puoliskon ajan. Lisäksi ennusteen taustaoletukset maailmankaupan ja -talouden kasvun nopeutumisesta tukevat vientiin suuntautuvaa teollisuustuotantoa ja siten välillisesti liike-elämän palvelutuotantoa. Erityisesti Suomen tärkeimmän kauppaa-alueen Euroopan tuonnin vahvistuminen edesauttaa investointi- ja välituotteita valmistavaa suomalaista teollisuutta. Laaja-alaisesta kasvupohjasta ja erittäin vahvasta alkuvuodesta johtuen koko talouden arvonlisäys kasvaa tänä vuonna noin kolme prosenttia. Kasvuvauhti tasaantuu ensi ja seuraavana vuonna, mutta kokonaistuotanto lisääntyy yhä noin kaksi prosenttia vuodessa vuosina 2018 ja 2019.

Nettoluotonanto sektoreittain suhteessa BKT:een, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

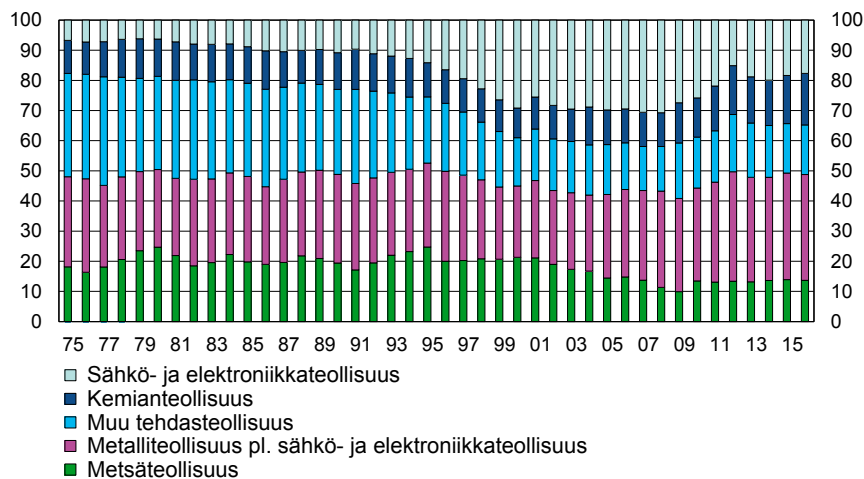
VM34170

1.4.2 Jalostus

Teollisuuden uudet tilaukset ja tuotanto vahvassa kasvussa

Teollisuuden viisi vuotta kestänyt taantuma päättyi viime vuonna, kun koko toimialan arvonlisäys oli 1,1 % edellisvuotta suurempi. Kuluvin vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla kasvu nopeutui selvästi, vaikka toisella vuosineljänneksellä kasvuvauhti hidastuikin. Alkuvuonna kasvu oli erityisen vahvaa kemianteollisuudessa sekä metallien jalostustoiminnassa sekä koneita ja sähkölaitteita valmistavassa metalliteollisuudessa. Myös metsäteollisuudessa kasvuvauhti nopeutui mekaanisen metsäteollisuuden- ja sellun sekä kartongin tuotannon lisääntyä.

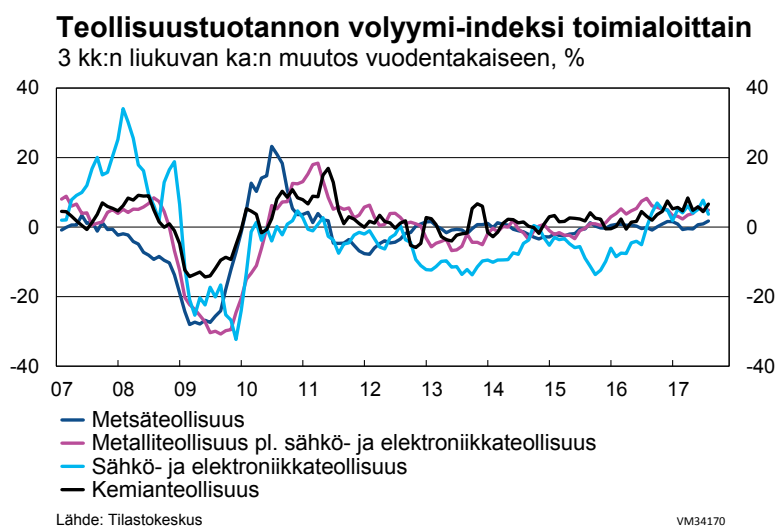
Tehdasteollisuus toimialojen osuus arvonlisäyksestä, %

Lähde: Tilastokeskus

VM34170

Valtaosa teollisuustuotannosta on vientiin meneviä raaka-aineita ja investointitavaroita, joiden kysyntä on kohentunut maailmantalouden ja -kaupan vauhdittuessa sekä talouskasvun lisätessä kapasiteetin käyttöä. Lisäksi kustannuskilpailukyky on yksikkötyökustannuksilla mitattuna parantunut alkuvuonna. Teollisuuden yritykset ovatkin saaneet runsaasti uusia tilauksia, alkuvuonna 20 % enemmän kuin vuosi sitten. Eniten tilauksia on voittanut laivanrakennusteollisuus, mutta tilaukset ovat lisääntyneet myös kemian- ja metsäteollisuudessa. Vuoden toisen puoliskon tuotanto-odotukset ovat siten myönteiset.

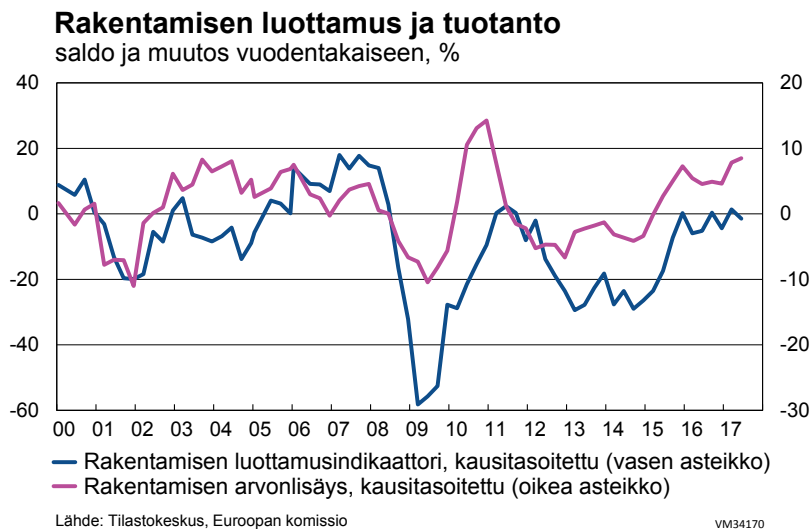

Suhdannetiedustelujen mukaan parhaat kasvuedellytykset ovat teknologia- ja kemianteollisuudessa. Metsäteollisuudessa yritykset odottavat kasvun hidastuvan vuoden loppua kohti, mutta kapasiteetin lisäys Äänekoskella tukee metsäteollisuuden kasvua viimeistään ensi vuodesta alkaen. Kokonaisuudessaan teollisuustuotanto lisääntyy tänä vuonna lähes seitsemän prosenttia vahvan alkuvuoden kehityksen ja uusien tilausten myötä.

Lähivuosina vientikysyntä lisääntyy maailmankaupan kasvun nopeutuessa ja tuonnin kasvun odotetaan nopeutuvan ensi ja seuraavana vuonna erityisesti suomalaisyrityksille tärkeillä Euroopan markkinoilla. Tuotantokapasiteetin lisäykset ja yritysten ponnistelut tuotteidensa kilpailukyvyyn kohentamiseksi tukevat teollisuuden tuotantoa seuraavina vuosina. Teollisuuden arvonlisäyksen kasvu vakiintuu noin kolmeen prosenttiin ensi ja seuraavana vuonna. Kasvusta huolimatta teollisuustuotannon taso on v. 2019 yhä jäämässä lähes kuudenneksen pienemmäksi kuin huippuvuonna 2007.

Rakentamisessa hyvä suhdanne jatkuu

Rakentamisen tuotanto lisääntyi viime vuonna jo toista vuotta peräkkäin varsin vahvasti, 4,9 %. Alkuvuonna kasvuvauhti on edelleen nopeutunut lukuisten suurten rakennushankkeiden ollessa yhtä aikaa käynnissä. Kasvua edistää lisäksi monipuolinen rakentaminen. Muuttoliike lisää asuntokysyntää kasvukeskuksissa, kunnat investoivat terveydenhoito- sekä opetustiloihin ja yritykset ovat käynnistäneet kapasiteetin laajennus- sekä korvaushankkeita, mikä näkyy liike-, toimisto- ja maatalousrakentamisessa. Uudisrakentaminen on kuitenkin vilkkaampaa kasvukeskuksissa kuin niiden ulkopuolella eli kasvu jakautuu alueellisesti epätasaisesti. Korjausrakentamisen tarve on suuri erityisesti asuin- ja toimistorakennuksissa.

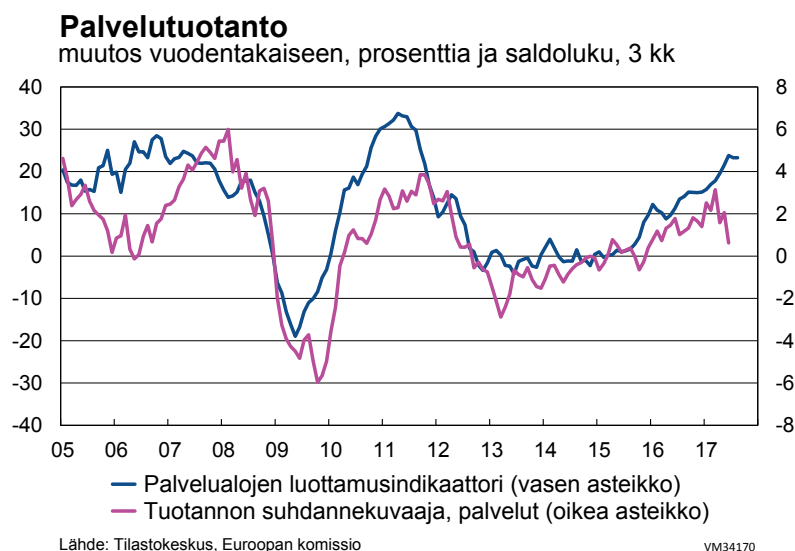
Rakentamisen tuotanto-odotukset ovat yhä varsin valoisia. Kysyntää on monipuolisesti eri rakennustyypeille, joten yritykset kokevat tilauskannan olevan normaalia vahvempi. Lisäksi valtion investoinnit liikenneväyliin lisäävät maa- ja vesirakentamista tänä vuonna. Kasvua rajoittaakin lisääntyvässä määrin ammattitaitoisen työvoiman puute. Lisäksi rakennuslupien määrä ei ole enää alkuvuonna lisääntynyt. Käynnissä olevien rakennushankkeiden tukemana rakennusalan tuotanto lisääntyy tänä vuonna viime vuotta enemmän, lähes kuusi prosenttia.

Rakentaminen jatkuu kasvukeskuksissa vilkkaana myös ensi ja sitä seuraavana vuonna, mutta uusien aloitusten määrä ei enää lisäännä viime vuosien tahtiin, joten kasvuvauhti hidastuu. Vuosina 2018–2019 painopiste on muutamissa suurissa rakennushankkeissa ja rakentamisen arvonlisäys kasvaa noin kahden prosentin vuosivauhtia. Kasvun seurauksena tuotannon taso on ylittämässä tänä vuonna v. 2007 saavutetun tason, mutta vuoden 1989 ylikuumentunut taso oli 10 % korkeampi.

1.4.3 Palvelut

Yksityisten palveluiden kasvu on laaja-alaista

Yksityinen palvelutuotanto ja sen myötä koko palvelualojen arvonlisäys on lisääntynyt jo kahden vuoden ajan. Julkinen palvelutuotanto sitä vastoin on supistunut jo kolme vuotta peräkkäin. Alkuvuonna palvelualojen tuotannon kasvu nopeutui viime vuodesta ja kasvu oli vahvaa erityisesti liike-elämän toimintaa tukevilla palvelualoilla kuten rahoitus- ja vakuutustoiminna, suunnittelussa sekä informaatiopalveluissa. Myös kuluttajapalveluissa myynti on lisääntynyt vaatimattomasta ostovoiman kehityksestä huolimatta.

Yksityisten palveluiden suhdannetilanne on vahva. Myynti on kasvussa ja sen odotetaan yleisesti jatkavan kasvuaan vuoden toisella puoliskolla, sillä vain viidennes suhdannekyselyyn osallistuneista yrityksistä ilmoittaa kysynnän rajoittavan kasvua. Muita kasvun esteitä ei yleisesti juuri ole toisin kuin rakennusallalla, jota vaivaa ammattitaitoisen työvoiman puute, tai teollisuudessa, jonka kapasiteetti on jo osittain täyskäytössä. Parhaat kasvuedellytykset ovat informaatio- ja viestintäpalveluissa sekä majoitus- ja ravitsemusaloilla. Myös kaupan myynnin odotetaan jatkuvan vilkkaana. Tänä vuonna palveluiden arvonlisäys kasvaa kaksi prosenttia viime vuodesta.

Palvelutuotantoa tukevat jatkossa teollisuuden sekä muiden toimialojen kysyntä, joten palvelualojen kasvu on vahvat edellytykset. Kuluttajavetoiset palvelut kärsivät vaatimattomasta ostovoimakehityksestä, mutta kansainvälinen kysyntä lisää ulkomaista kysyntää palvelevaa, ja välituotteiden kautta myös kotimaista, palvelutuotantoa. Ensi ja seuraavana vuonna palvelutuotannon kasvu hidastuu vain hieman tästä vuodesta ja jatkaa keskimäärin noin puolentoista prosentin vuosivauhdissa.

Taulukko 9. Tuotanto toimialoittain

	2016 osuus, % ¹⁾	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**	Keski- määrin 2016/ 2006
		määrän muutos, prosenttia						
Teollisuus	20,3	-0,2	-1,6	1,1	6,8	2,8	3,0	-1,9
Rakentaminen	6,8	-3,6	3,7	4,9	5,8	1,9	2,2	0,1
Maa- ja metsätalous	2,7	-1,7	-1,4	4,2	5,5	3,2	3,3	2,4
Teollisuus ja rakentaminen	27,1	-1,0	-0,3	2,0	6,6	2,6	2,8	-1,5
Palvelut	70,2	-0,4	0,2	1,3	2,0	1,5	1,4	0,7
Tuotanto yhteensä perushintaan	100,0	-0,6	0,0	1,6	3,1	1,9	1,8	0,0
Bruttokansantuote markkinahintaan		-0,6	0,0	1,9	2,9	2,1	1,8	0,2
Kansantalouden työn tuottavuus		0,1	0,1	1,2	2,1	1,3	1,5	0,1

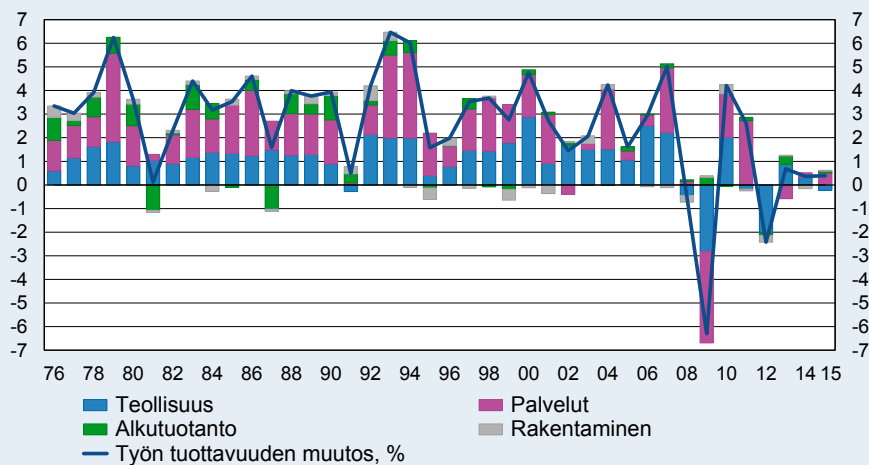
¹⁾ Osuus käypähintaisesta tuotannosta perushintaan.

TOIMIALOITTAINEN TUOTTAVUUDEN KEHITYS

Taloukasvu perustuu pitkällä aikavälillä työpanoksen ja työn tuottavuuden kasvuun. Suomessa työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) määrä on laskenut vuodesta 2010 alkaen, joten työpanoksen vaikutus taloukasvuun on kääntymässä laskuun mikäli muut tekijät (työvoimaan osallistumisasteen, rakenteellisen työttömyyden ja keskimääräisen työajan muutokset) eivät kasvata työpanosta. Taloukasvu Suomessa perustuu jatkossa aiempaa enemmän työn tuottavuuden kohentumiseen. Tämä ei ole täysin uusi ilmiö, sillä viimeisten 40 vuoden aikana yksityisen sektorin arvonlisäyksen keskimääräisestä noin kahden ja puolen prosentin vuosikasvusta lähes kaksi kolmasosaa on tullut työn tuottavuuden kasvusta ja loput (runsas kolmasosa) työpanoksen kasvusta.

Yksityisellä sektorilla työn tuottavuuden kasvu on viimeisten 40 vuoden aikana perustunut lähinnä teollisuuden ja palvelualojen tuottavuuskehitykseen (ks. oheinen kuvio). Tuottavuuden keskimääräisestä lähes kolmen prosentin vuosikasvusta kolmasosa on tullut teollisuustoimialoilta ja noin puolet palvelualoilta. Rakentamisen ja alkutuotannon osuudet ovat olleet pienempiä ja kasvuvaikutuksissa on ollut enemmän satunnaisvaihtelua. Alkutuotannon kasvuvaikutus oli selvästi positiivinen 1970- ja 1980-luvuilla, ja se jakautui keskimäärin puoliksi maa- ja metsätalouden kesken. Rakentamisen vaikutus tuottavuuden kasvuun on ollut keskimäärin selvästi alkutuotantoa pienempi.

Toimialojen kontribuutio työn tuottavuuden kasvuun
yksityinen sektori

Teollisuuden sisällä 1990-luvun puolivälistä alkaen elektroniikkateollisuuden vaikutus oli huikea, sillä finanssikriisiin asti toimiala vastasi yksinään keskimäärin kolmanneksesta koko yksityisen sektorin tuottavuuden kasvusta. Myös paperiteollisuudella on ollut selkeästi positiivinen tuottavuusvaikutus, varsinkin ennen 1990 lukua. Keskimäärin vuosina 1976–2015 nämä kaksi toimialaa lisäsivät yksityisen sektorin tuottavuuskasvua 0,3 ja 0,2 prosenttiyksikköä vuosittain. Molemmat toimialat ovat myös satunnaisesti heikentäneet tuottavuuden kehitystä, samoin kuin öljyn jalostuksen toimiala. Mikään teollisuuden toimiala ei kuitenkaan pitkällä aikavälillä ole pysyvästi hidastanut tuottavuuden kehitystä toisin kuin eräät palvelualat.

Palvelujen tuottavuusvaikutus on ollut suurinta kaupan ja televiestinnän toimialoilla. Keskimäärin nämä kaksi toimialaa yhdessä ovat kasvattaneet yksityisen sektorin tuottavuutta noin 0,1 prosenttiyksikköä vuodessa. Kaupan tuottavuusvaikutus on ollut hyvin yhtenäistä, kun taas televiestinnän tuottavimmat vuodet ovat osuneet aikavälille 1995–2005. Myös kiinteistöalan tuottavuusvaikutus on yksittäisinä vuosina ollut huomattava, sekä positiivisesti että negatiivisesti. Toimialan arvonlisäyksen mittaaminen on kuitenkin haastavampaa kuin monella muulla alalla, sillä toimialan arvonlisäyksestä merkittävä osa on laskennallisia omistusasujien itse itselleen tarjoamia asumispalveluita. Palveluissa muutama toimiala on myös yhtäjaksoisesti heikentänyt yksityisen sektorin tuottavuuskehitystä. Näitä ovat mm. eräät liike-elämää palvelevat toimialat (juridiikka-, konsultointi-, tekniset palvelualat) ja rahoitusta sekä vakuutus toimintaa palveleva toiminta. Osin tulos saattaa olla mittausharhaa ja yritysten välisessä tuottavuudessa onkin havaittu suuria eroja.

Yksityisen sektorin tuottavuus koheni vuosina 1976–2015 keskimäärin 2,7 % vuodessa. Julkisen hallinnon toimialalla tuottavuuskasvu oli keskimäärin vain prosentti vuodessa ja terveys- sekä sosiaalipalveluissa tuottavuus heikkeni keskimäärin 0,4 % vuosittain. Tosin vertailu markkinatuotannon ja markkinattoman tuotannon välillä ei ole ongelmattonta.

Tuoreen ennusten mukaan koko talouden tuottavuuskasvu nopeutuu lähivuosina selvästi, keskimäärin runsaaseen puoleentoista prosenttiin vuodessa vuosina 2017–2019. Kasvuvauhtia nopeuttaa vahva suhdannevaihe. Vuosina 2000–2016 keskikasvu ylitti vain niukasti prosentin. Talouden rakennemuutos on hidastanut tuottavuuden kehitystä, kun vahvemman ja laajalaisemman tuottavuuskasvun teollisuuden toimialojen tuotantoa on lopetettu tai siirretty Suomesta. Samalla vaatimattomammin ja epäyhtenäisemmin tuottavuutta lisäävien palvelujen osuus koko talouden arvonlisäyksestä on kohonnut. Tämä hidastaa tuottavuuden paranemista myös tulevaisuudessa.

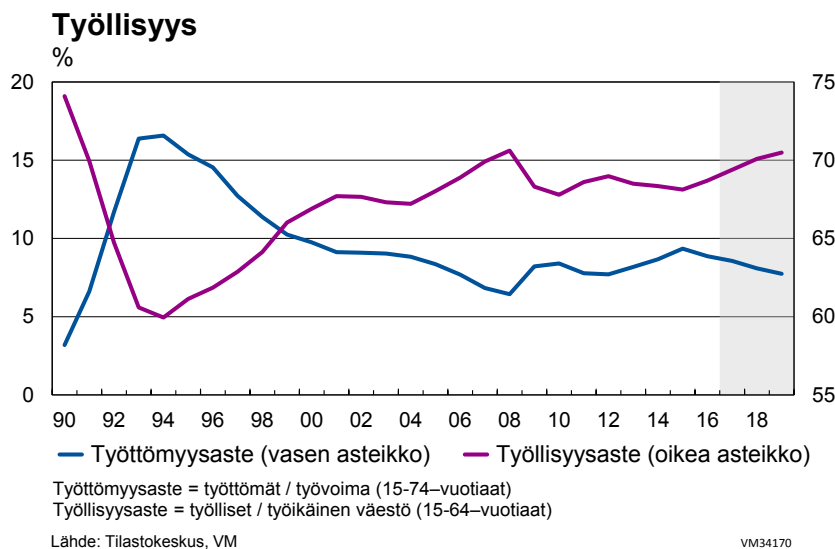
Edellä kuvattu kehitys perustuu makrotaloudellisen tiedon arviointiin. Mikroaineiston tulokset yritystason tuottavuudesta Suomessa viittaavat isoihin eroihin yritysten välisessä tuottavuudessa ja myös sen muutoksessa. Tuoreiden Suomen aineistolla saatujen tulosten mukaan viennin kasvu, työllisyyden parantuminen ja muita korkeammat palkat syntyvät tuottavissa ja kannattavissa yrityksissä. Toimialoittain kohdennettujen toimien sijaan vaikuttavampia talouspolitiikan tuottavuutta kohentavia keinoja näyttäisivät olevan yleiset politiikkatoimet, jotka tukevat yritysten omaa tuottavuuskehitystä sekä pyrkimystä kasvuun. Myös tasapuolisten toimintaedellytysten turvaaminen kohtelee kaikenlaisia yrityksiä yhtäläisesti. Kannustimet investoida inhimilliseen pääomaan kohentavat tuottavuutta pitkällä aikavälillä.

1.5 Työvoima

Talouden kasvu lievittää työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmia

Taloudellisen aktiviteetin laajapohjainen ja nopea voimistuminen on lisännyt työllisyyttä alkuvuoden 2017 aikana. Työllisten määrä nousi tammi-kesäkuussa 0,6 % vuoden takaiseen verrattuna. Työtunnit sen sijaan eivät alkuvuonna lisääntyneet kilpailukyky sopimukseen sisältyvästä työajan pidentämisestä huolimatta yhtään enempää. Avoimien työpaikkojen määrä on pysynyt hyvin korkeana: kausitasoitettuna yli 40 000 paikan tasolla. Vahvana jatkuva talouskasvu ja voimistunut työvoiman kysyntä nostavat v. 2017 työllisten määrän 0,7 % edellisvuotta korkeammaksi, jolloin työllisyysaste nousee 69,4 prosenttiin.

Tilastokeskuksen työvoimatiedustelun mukaan työttömyys ei ole juurikaan laskenut alkuvuonna 2017 ja työttömyysasteen trendi on pysynyt 8,7 prosentissa. Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) työnvälitystilaston mukaan työttömyys kuitenkin on alkuvuonna laskenut selvästi kaikilla alueilla ja kaikissa ikä- ja ammattiryhmissä. Työttömyysasteen laskun pysähtyminen johtuu ainakin osittain piilotyöttömien sekä muiden työvoiman ulkopuolisten aktivoitumisesta työnhakuun, mikä on normaalia suhdannetilanteen parantuessa. Nopeutunut talouskasvu kääntää työttömyyden loppuvuodesta uudelleen laskevalle uralle ja ennuste vuoden 2017 työttömyysasteeksi on 8,6 %.

Bruttokansantuotteen kohtuullisen nopeana jatkuva kasvu vuosina 2018 ja 2019 parantaa edelleen työllisyyttä ja samalla työttömien määrä laskee. Työllisten määrän ennustetaan kasvavan 0,8 % v. 2018 ja 0,5 % v. 2019. Työllisyysaste nousee näin 70,5 prosenttiin v. 2019. Ennusteissa on oletettu palkankorotusten pysyvän maltillisina ja työllisyyttä tukevin ennustejakson aikana.

Työvoiman ulkopuolisten henkilöiden aktivoituminen työnhakuun hidastanee työttömyysasteen laskua vielä v. 2018. Vastaavasti alityöllisten suuri määrä voi hidastaa sekä työllisyysasteen nousua että työttömyysasteen laskua, mikäli osa työn kysynnästä kanavoituu nykyisille alityöllisille lisäämättä uusien työllisten määrää. Työttömyys pysyy siten melko korkeana koko ennustejaksolla voimistuneesta talouskasvusta huolimatta. Työttömyysaste laskee 8,1 prosenttiin v. 2018 ja edelleen 7,8 prosenttiin v. 2019.

Pitkäaikaistyöttömien määrä on alkuvuonna 2017 laskenut nopeasti kaikissa ikäryhmissä. Vahvistuvan talouskasvun myötä pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrän voidaan odottaa vähenevän edelleen lähivuosina, joskin hitaammin kuin viime kuukausina. Rakennetyöttömien määrä on silti edelleen suuri, lähes 200 000 henkeä TEM:n työnvälitystilaston mukaan, mikä osaltaan hidastaa työttömyysasteen laskuvauhtia lähivuosina.

Työllisyystilanteen kohentumisen hidasteena ovat viime vuosina olleet erilaiset alueelliset ja ammatilliset yhteensopivuusongelmat työttömien työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen välillä. Yhteensopivuusongelmat ovat voimistuneen talouskasvun myötä vihdoin vähenemässä, sillä TEM:n työnvälitystilaston mukaan työttömyys on alkuvuonna 2017 vähentynyt kaikkien ELY-keskusten alueella ja kaikissa ammattiryhmissä. Suuri avoimien työpaikkojen määrä on näin alkanut nakertamaan työttömyyttä laaja-alaisesti, mikä tarkoittaa työmarkkinoiden yhteensopivuuden paranemista. On oletettavissa, että talouden piristymisen myötä avoimien työpaikkojen laatu palkan ja työehtojen osalta paranee, jolloin ne houkuttelevat kauempanakin asuvia työttömiä työnhakuun. Yhteensopivuusongelmien vähenemiseen viittaa myös avoimien työpaikkojen avoinna olon keston kääntyminen selvään laskuun viime kuukausina TEM:n työnvälitystilastossa.

Työvoiman tarjonta ei suuressa määrin rajoita työllisyyden kasvua ennustejaksolla, sillä työttömien ja piilotyöttömien yhteenlaskettu määrä on edelleen hyvin suuri: lähes 400 000 henkilöä. Tietyissä ammattiryhmissä työvoimapulaa on silti jo havaittavissa. Elinkeinoelämän keskusliiton suhdannebarometrin (heinäkuu 2017) mukaan rakennusalaalla ammattityövoiman puute on noussut yleisimmäksi toiminnan kasvun esteeksi.

Taulukko 10. Työvoimatase

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	1000 henkeä keskimäärin vuodessa					
Työikäinen väestö 15-74-vuotiaat	4 096	4 102	4 109	4 119	4 131	4 138
muutos	9	6	7	10	12	7
Työikäinen väestö 15-64-vuotiaat	3 491	3 476	3 463	3 453	3 443	3 436
muutos	-17	-15	-13	-10	-10	-7
Työlliset (15-74-vuotiaat)	2 447	2 437	2 448	2 464	2 484	2 497
siitä 15-64-vuotiaat	2 386	2 368	2 379	2 396	2 413	2 422
Työttömät (15-74-vuotiaat)	232	252	237	231	218	210
	prosenttia					
Työllisyysaste (15-64-vuotiaat)	68,3	68,1	68,7	69,4	70,1	70,5
Työttömyysaste (15-74-vuotiaat)	8,7	9,4	8,8	8,6	8,1	7,8
	1000 henkeä vuoden aikana					
Maahanmuutto, netto	18	12	16	17	17	17

1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat

1.6.1 Palkat

Vuonna 2017 ansiotaso kehittyi pääosin työmarkkinaosapuolten neuvotteleman kilpailukyky sopimuksen mukaisesti. Sopimuspalkkoja ei korotettu ja julkisen sektorin lomarahoja leikattiin 30 %. Näiden tekijöiden yhteisvaikutuksena sopimuspalkkojen arvioidaan laskevan keskimäärin 0,3 %. Ansiokehityssennusteessa oletetaan muiden tekijöiden kuin sopimuspalkkojen nostavan ansioita 0,6 %. Nimellisten ansioiden arvioidaan näin ollen kasvavan 0,3 % v. 2017.

Koko talouden palkkasumman kasvu on alkuvuonna 2017 ollut selvästi nopeampaa kuin mitä ansiotasoindeksiin ja työllisyyden kasvun perusteella voisi olettaa. Tämä johtuu ensisijaisesti siitä, että palkansaajien työllisyys on kasvanut huomattavasti yrittäjien työllisyyttä nopeammin. Koko talouden palkkasumman ennustetaan kasvavan 1,8 % v. 2017.

Vuoden 2018 palkankorotuksista neuvotellaan toimialoittain. Ansioiden nousun ennustetaan pysyvän edelleen maltillisena ansiotason kasvaessa 1,4 % v. 2018 ja 1,6 % v. 2019. Tämä ansiotason nousu on edelleen 2000-luvun keskimääräistä vauhtia hitaampaa, mikä on sopusoinnussa korkean työttömyyden kanssa. Koko talouden palkkasumman ennustetaan kasvavan 2,2 % v. 2018 ja 2,1 % v. 2019.

Taulukko 11. Käytettävissä oleva tulo

	2016 osuus, %	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**	Keskimäärin 2016/2006
		muutos, prosenttia						
Palkansaajakorvaukset	58,8	0,3	1,0	1,7	0,3	1,5	1,8	2,4
Palkat ja palkkiot	47,6	0,4	1,0	1,5	1,8	2,2	2,1	2,5
Työnantajan sosiaaliturvamaksut	11,2	-0,2	1,3	2,5	-6,1	-1,7	0,6	2,1
Omaisuu- ja yrittäjätulot, netto	25,2	6,4	6,3	6,5	10,7	8,8	7,8	0,8
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	16,0	1,0	0,2	5,7	0,6	2,0	2,6	3,3
Kansantulo	100,0	1,8	2,1	3,5	3,0	3,6	3,6	2,1
Käytettävissä oleva tulo		1,8	2,2	3,6	3,0	3,6	3,7	2,1
Bruttokansantulo, mrd. euroa		207,3	211,2	217,8	226,2	234,5	243,1	

Taulukko 12. Palkansaajien ansiotasoindeksi ja työ kustannukset tuoteyksikköä kohti

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**	Keskimäärin 2016/2006
	muutos, prosenttia						
Sopimuspalkkaindeksi	0,7	0,6	0,6	-0,3	0,6	0,8	2,1
Palkkojen liukuminen yms. tekijät	0,7	0,8	0,5	0,6	0,8	0,8	0,7
Ansiotasoindeksi	1,4	1,4	1,1	0,3	1,4	1,6	2,8
Reaalinen ansiotaso ¹⁾	0,4	1,6	0,8	-0,6	-0,1	0,1	1,1
Keskiansiot ²⁾	1,2	1,4	0,7	0,8	1,6	1,8	2,2
Työkustannukset tuoteyksikköä kohti ³⁾							
koko kansantaloudessa	0,9	1,1	0,1	-2,8	-0,4	0,0	2,3

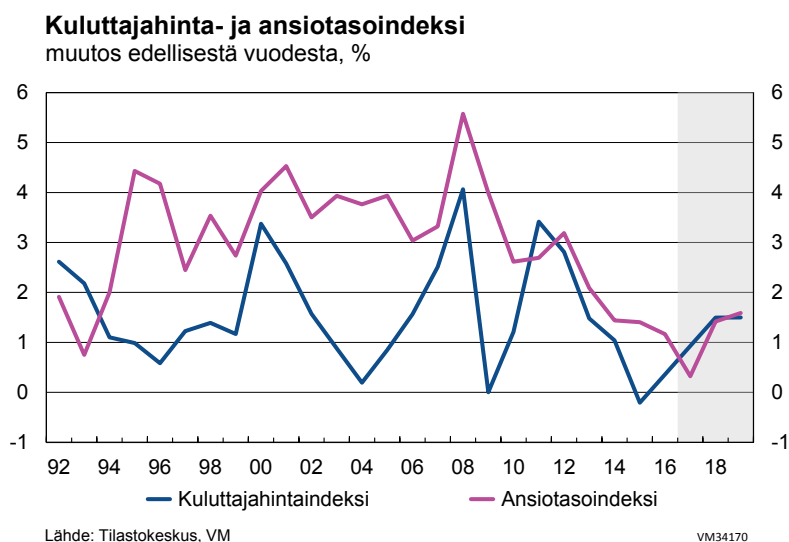
¹⁾ Ansiotasoindeksi jaettuna kuluttajahintaindeksillä.²⁾ Laskettu jakamalla koko kansantalouden palkkasumma palkansaajien tehdyillä työtunneilla.
Lukuihin vaikuttavat kansantalouden rakennemuutokset.³⁾ Palkansaajakorvaukset jaettuna bruttoarvonlisäyksen volyymilla perushintaan.

1.6.2 Kuluttajahinnat

Vuoden 2017 toisella neljänneksellä kuluttajahinnat nousivat 0,8 % vuodentakaisesta kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna. Kuluttajahintojen kasvu kiihtyi loppuvuodesta 2016 ja alkuvuodesta 2017, mutta hidastui hieman jälleen vuoden 2017 toisella neljänneksellä. Viime vuoden raakaöljyn hinnan nousun tukemana energian aluerän vaikutus inflaatioon on merkittävä, 7,3 % vuosimuutoksella. Vaikutus on kuitenkin entistä maltillisempi, sillä öljyn hinta kääntyi uudelleen laskuun etenkin kesällä 2017. Palveluiden hinnat nousivat vuoden 2017 toisella neljänneksellä 1,7 % vuodentakaisesta ja vastaava luku jalos-

tetuille elintarvikkeille oli 0,4 %. Toisaalta sekä tavaroiden että tuoreruuan hinnat laskivat vuoden 2017 toisella neljänneksellä reilulla puolella prosentilla vuodentakaisesta.

Ennuste kuluvan vuoden inflaatioksi on 0,9 % kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna. Inflaatiota kiihdyttää kuluvana vuonna etenkin viime vuoden tasoa selkeästi korkeammalla oleva raakaöljyn hinta. Öljyn keskimääräisen tynnyrihinnan ennustetaankin olevan v. 2017 noin 7 euroa korkeampi kuin vuoden 2016 toteutunut keskihinta joka oli 40 euroa. Öljyn hinnan nousun vaikutusten kertautuminen nopeuttaa myös yleisemmin hintojen nousua. Yhdysvaltain dollarin heikkeneminen suhteessa euroon lieventää kuitenkin tilapäisesti öljyn dollarihinnan nousun vaikutuksia kotimaisiin hintoihin. Energian hintojen vaikutuksen inflaatioon ennustetaan pysyvän positiivisena, mutta hieman aiempaa maltillisempaa, myös vuosina 2018–2019.

Palveluiden hintojen odotetaan nousevan kuluvana vuonna noin 1,6 prosentin vauhtia, eli edellisvuotta selkeästi hitaammin. Tähän vaikuttavat mm. viime vuoden palkkaratkaisut sekä vuokrien hintojen kasvun hidastuminen. Viime vuonna palveluinflaatiota kiihdyttivät terveydenhuollon palvelumaksujen korotukset, jollaisia ei enää kuluvana vuonna ole tehty. Vuosina 2018–2019 palveluiden hinnat nousevat noin kahden prosentin vuosivauhdilla.

Elintarvikkeiden hintakehitys on pysynyt kuluvana vuonna maltillisena mm. makeisveron poiston ja laskevien raaka-ainehintojen johdosta. Tavaroiden hintoihin vaikuttavat mm. tuontihinnat, jotka ovat kääntyneet v. 2017 nousuun pitkään jatkuneen laskun jälkeen. Tavaroiden hintojen odotetaan sen myötä kääntyvän lievään kasvuun loppuvuotta kohden, mutta hintojen vuosimuutos jää kuluvana vuonna vielä negatiiviseksi. Veronkorotusten inflaatiota kiihdyttävä vaikutus on v. 2017 arviolta 0,2 prosenttiyksikköä ja vuonna 2018

verojen kiihdyttävä vaikutus inflaatioon tulee arvioiden mukaan olemaan suurempi kuin kuluvana vuonna. Tähän vaikuttavat korotukset ovat tänä vuonna ajoneuvo-, polttoaine- ja tupakkaveroissa, mutta autoveron lasku vaikuttaa vastakkaiseen suuntaan.

Vuosina 2018 ja 2019 kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitatun inflaation odotetaan nousevan molempina vuosina 1,5 % talouskasvun jatkuessa. Hinnat nousevat kuluvaa vuotta laajemmin eri hyödykeryhmissä, mutta palveluiden hintojen nousun vaikutus kokonaisinflaatioon pysyy jatkossakin suurimpana. Maltillisesti nousevan öljyn hinnan, vahvistuvan Yhdysvaltain dollarin sekä tasoltaan matalan mutta nousevan korkotason odotetaan kiihdyttävän inflaatiota ennustejaksolla.

Euroalueen inflaatio yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitattuna oli vuoden 2017 toisella neljänneksellä keskimäärin 1,5 %. Energian hinnan nousua ja sen välillisiä vaikutuksia lukuun ottamatta, inflaatio on kuitenkin pysytellyt maltillisena, huolimatta euroalueen talouskasvun asteittaisesta vahvistumisesta. Euroalueen talousnäkyviä koskevien Euroopan keskuspankin asiantuntijoiden arvioiden perusteella euroalueen inflaatio on 1,5 % kuluvana vuonna, 1,3 % v. 2018 ja 1,6 % v. 2019. Vertailukelpoiset yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin kasvuluvut valtiovarainministeriön ennusteessa ovat Suomen osalta 0,9 % v. 2017, 1,5 % v. 2018 ja 1,5 % v. 2019. Kuluvana vuonna Suomen hintakehitys jää euroaluetta hitaammaksi, sillä suhdannenousu käynnistyi Suomessa euroaluetta myöhemmin.

Taulukko 13. Hintaindeksejä

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**	Keskimäärin 2016/2006
	muutos, prosenttia						
Vientihinnat ¹⁾	-0,4	-0,9	-1,9	2,5	1,3	1,5	0,0
Tuontihinnat ¹⁾	-1,6	-4,2	-2,8	4,9	2,5	2,7	-0,1
Kuluttajahintaindeksi	1,0	-0,2	0,4	0,9	1,5	1,5	1,7
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi	1,2	-0,2	0,4	1,0	1,5	1,5	1,9
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	-1,3	-3,2	-1,6	4,3	1,6	2,7	2,0
Rakennuskustannusindeksi	1,0	0,5	0,5	0,4	2,1	2,2	2,3

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

INFLAATION POHJAVAIKUTUKSET – MITÄ SE TARKOITTAJAA JA MIKSI SE VAIKUTTAA INFLAATIOENNUSTEeseen?

Pohjavaikutuksista (engl. base effects) puhutaan usein inflaation ajankohtaisen kehityksen ja vuosi-inflaation lyhyen aikavälin ennusteen yhteydessä. Kuluvana vuonna inflaatiokehitykseen merkittävästi vaikuttavana tekijänä on tässäkin katsauksessa viitattu energian hinnan pohjavaikutukseen ja sen heikkenemiseen loppuvuoden 2017 aikana. Kyse on teknisestä käsitteestä, joka kertoo kuinka paljon inflaatio on noussut juuri ennen nykyisen tarkastelujakson alkua. Pohjavaikutukset vaikuttavat siis inflaatioennusteeseen mekaanisesti ja ne tuovat osaltaan arvokasta tietoa odotetusta inflaatiokehityksestä. Tässä kehikossa kuvataan pohjavaikutusten vaikutuksia yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä (YKHI) mitattuun inflaatiokehitykseen samalla tavoin kuin koko euroalueen osalta Euroopan komission kevätennusteessa (Inflation: between temporary effects and slow trends, European Economic Forecast, Spring 2017).

Pohjavaikutuksia voidaan tarkastella myös tarkemmin. Niitä esiintyy, kun muutos kuluttajahintaindeksin vuosimuutoksessa johtuu vaihtelusta vuotta aiemmin. Tämänkaltaiset muutokset voivat johtua mm. äkillisistä ja merkittävistä muutoksista energian hinnoissa tai veromuutoksista. Soveltaen Euroopan komission kevätennusteen kehikossa käytettyä esitystä, kuluttajahintojen vuosimuutos ajankohtana t (π_t) voidaan esittää muodossa

$$\pi_t = \pi_{t-1} + \delta_t - \delta_{t-4},$$

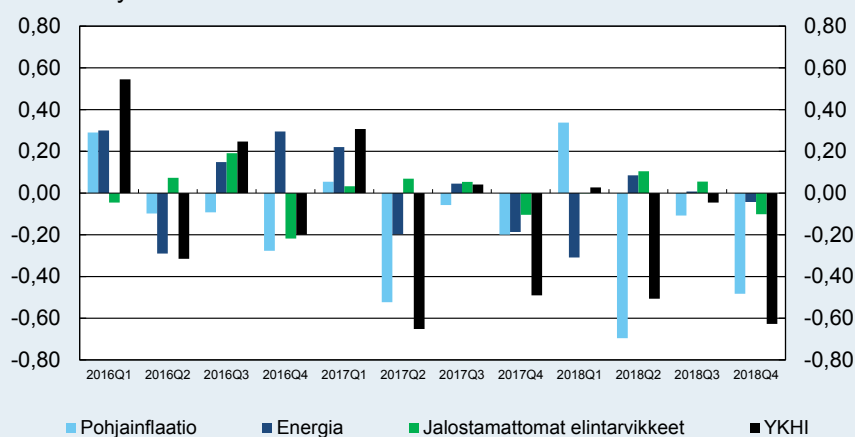
jossa δ_t ja δ_{t-4} kuvaavat neljännesvuosi-inflaatiota ajanhetkinä t ja $t-4$. Edellä oleva yhtälö kuvaa kuinka pohjavaikutus (δ_{t-4}) vaikuttaa inflaation vuosimuutokseen¹. Kuluttajahintojen nykyinen vuosimuutos voidaan siis kaavan mukaan esittää edellisen periodin vuosi-inflaation sekä tämänhetkisen ja vuotta aikaisemman neljännesvuosi-inflaation erotuksen avulla. Ero voidaan ajatella lisäinflaationa, eli kuinka paljon nykyhetkellä t oleva neljännesvuosi-inflaatio on suurempaa kuin sama inflaatio vuosi sitten. Neljännesvuosi-inflaatio vuosi sitten, eli pohjavaikutus, vaikuttaa tällä tavoin negatiivisesti inflaatioon silloin kun $\delta_{t-4} > 0$, joka näkyy kaavassa negatiivisen merkin muodossa. Ennustamisen näkökulmasta voi olla intuitiivista ajatella inflaatio ilmiönä, joka muodostuu menneiden periodien hintakehityksistä riippumatta, eli puhutaan sisäisestä inflaatiosta. Toisaalta, jos kuluttajahintojen odotetaan nousevan esimerkiksi prosentin tiettyä vuonna ja samalle vuodelle kohdistuu puolen prosentin pohjavaikutus, sisäisen inflaation tulisi kasvaa vain puolella prosentilla. Näin ollen voidaan ajatella positiivista pohjavaikutusta sisäiseen inflaatioon negatiivisesti vaikuttavana tekijänä.

Vaikka inflaation ennustamisessa pääpaino on luonnollisesti tulevan kehityksen arvioinnissa, ei pohjavaikutusten vaikutusta inflaationäkymiin tule aliarvioida. Kirjoittamalla edellä oleva yhtälö periodille $t+1$ voimme tarkastella pohjavaikutuksen roolia inflaatioennusteessa.

¹ Komission esimerkistä poiketen, tässä esimerkissä emme jaottele neljännesvuosittaista inflaatiota erikseen pitkän aikavälin keskiarvoon eikä poikkeamaan siitä, joten pohjavaikutuksen määritelmä eroaa hieman. Kehikossa hyödynnetään neljännesvuosiaineistoa, koska sitä käytetään myös valtiovarainministeriön inflaatioennusteessa.

Kuviossa on esitetty pohjavaikutuksen arvioitu vaikutus toteutuneeseen ja ennustettuun inflaatiokehitykseen jaksolla 2016–2018. Esimerkissä on käytetty YKHI:n alarajaottelua pohjainflaatioon, energiaan sekä jalostamattomiin elintarvikkeisiin. Kuviossa esitetään siis pohjavaikutus etumerkkiä kääntämällä, jolloin positiivinen arvo viittaa inflaatiota kiihdyttävään vaikutukseen.

Arvioituja pohjavaikutuksia YKHI:lle alarineen %-yks.

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kuviosta nähdään selvästi öljyn hinnan vaihtelusta johtuva energian hintojen pohjavaikutus, joka vaikutti inflaatiokehitykseen kiihdyttävästi loppuvuodesta 2016 sekä vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä. Energian hintojen pohjavaikutus kuitenkin kääntyi inflaatiota hidastavaksi vuoden 2017 toisella neljänneksellä. Kolmannen neljänneksen pienen positiivisen pohjavaikutuksen jälkeen energian hintojen inflaatiota hidastavan vaikutuksen jatkuu jälleen vuodenvaihteessa 2017–2018. Ennustejaksolla energian pohjavaikutus pienenee hiljalleen, koska ennusteurat on tasaisempi kuin mennyt kehitys. Inflaation kuitenkin ennustetaan kiihtyvän ennustejaksolla, minkä vuoksi ennustejakson loppua kohden pohjainflaation pohjavaikutus jää kuvassa negatiiviseksi.

2 Talouspolitiikka ja julkinen talous

2.1 Julkisyhteisöt yhteensä

Julkisen talouden¹ syvä alijäämä on pienentynyt asteittain viime vuosina. Julkista taloutta ovat vahvistaneet hallituksen päättämät sopeutustoimet sekä viime vuonna virinnyt talouskasvu. Julkinen velka on kasvanut merkittävästi viimeisen kahdeksan vuoden aikana. Lähivuosina velkaantumisen vauhti hidastuu, ja velka suhteessa BKT:hen alenee.

Julkisen talouden ongelmat ovat rakenteellisia. Myönteisestä suhdannetilanteesta huolimatta julkinen talous jää edelleen alijäämäiseksi. Lisäksi väestön ikääntymisestä johtuen julkisessa taloudessa vallitsee pidemmällä aikavälillä merkittävä epätasapaino tulojen ja menojen välillä. Jotta julkinen talous olisi pitkällä aikavälillä kestävällä pohjalla ja eläke-, hoito- ja hoivamenojen kasvu pystyttäisiin rahoittamaan ilman julkista taloutta vahvistavia toimia tai lisäävelkaantumista, tulisi rahoitusaseman olla ensivuosisikymmenen alussa selvästi ylijäämäinen.

Valtiontalouden alijäämä supistui viime vuonna. Valtiontalouden tuloja kasvatti erityisesti verotulojen hyvä kasvu. Samaan aikaan menokehitys pysyi maltillisena. Vastaavanlainen kehitys jatkuu myös lähivuodet valtiontaloudessa. Myös paikallishallinnon alijäämä supistui v. 2016 ja samansuuntainen kehitys jatkuu vielä v. 2017. Paikallishallinnon alijäämä kääntyy jälleen kasvuun ensi vuonna, mutta Sote-uudistuksen myötä sosiaali- ja terveyspalveluiden menopaineet kohdistuvat maakuntiin, mikä helpottaa paikallishallinnon taloutta vuodesta 2020 alkaen. Valtiohallinnon, paikallishallinnon sekä myöhemmin maakuntahallinnon yhteenlasketun alijäämän arvioidaan kuitenkin olevan ensi vuosikymmenen alussa merkittävä.

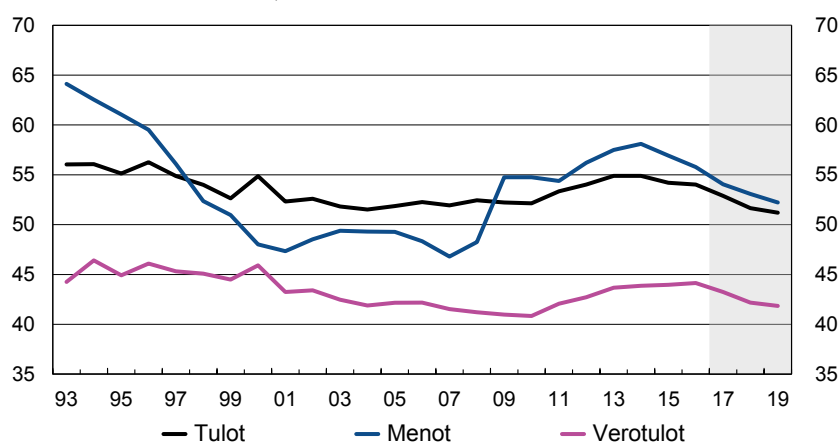
Työeläkelaitosten ylijäämää on supistanut viime vuosina eläkemenojen kasvu sekä alhainen korkotaso. Ylijäämän supistumien jatkuu ennustejaksolla, sillä ennakoitu korkojen nousu ei riitä kattamaan kasvavia eläkemenoja. Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema kääntyi ylijäämäiseksi viime vuonna työttömyysvakuutusmaksun korotuksen johdosta. Ennustejaksolla työttömyysmenojen lasku vahvistaa muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa.

¹ Suomen julkinen talous muodostuu valtiosta, paikallishallinnosta ja sosiaaliturvarahastoista, jotka jakautuvat vielä työeläkelaitoksiin ja muihin sosiaaliturvarahastoihin. Vuodesta 2020 alkaen julkisen talouden rakenne muuttuu uusien maakuntien aloittaessa toimintansa. Tilastokeskus päättää vasta myöhemmin maakuntahallinnon sektoriluokituksesta kansantalouden tilinpidossa. Valtiovarainministeriön syksyn 2017 julkisen talouden ennusteessa ja keskipitkän aikavälin arviossa maakuntahallinto on itsenäinen alasektori valtionhallinnon alla.

Menoaste eli menojen suhde BKT:hen nousi v. 2014 korkeimmalle tasolleen tällä vuositu-
hannella. Siitä lähtien se on laskenut tasaisesti mm. sopeutustoimien johdosta. Veroastetta
eli verojen ja veroluonteisten maksujen suhdetta BKT:hen laskee tänä vuonna mm. kilpailu-
kykysopimuksen maksuperustemuutokset ja veronkevennykset. Tulevina vuosina veroaste
laskee jonkin verran myös siitä syystä, että monet veropohjat kasvavat hitaammin kuin BKT.

Julkisen talouden alijäämä suhteessa BKT:hen ylitti hetkellisesti EU:n perussopimuksessa mää-
ritellyn kolmen prosentin rajan v. 2014. Tämän jälkeen alijäämä on painunut selkeästi rajan
alle. Julkinen velka sen sijaan on noussut yli 60 prosenttiin suhteessa BKT:hen ja pysyy rajan
yläpuolella lähivuosina. Tarkemmin EU-sääntöjen noudattamista kuvataan lokakuussa julkais-
tavassa Vuoden 2018 alustavassa talousarviosuunnitelmassa sekä kehikossa sivulla 62.

Julkisyhteisöjen tulot, verotulot ja menot
suhteessa BKT:een, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34098

Taulukko 14. Julkisyhteisöt ¹⁾

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	33,8	34,8	35,6	37,2	37,5	38,8
Tuotannon ja tuonnin verot	29,6	29,7	31,1	31,3	32,0	32,7
Sosiaalivakuutusmaksut	26,3	27,0	28,0	27,4	27,7	28,5
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä ²⁾	90,1	92,2	95,2	96,9	98,0	100,8
Muut tulot ³⁾	23,2	22,1	21,8	22,5	22,7	23,3
siitä korkotulot	2,1	2,1	1,9	1,9	2,0	2,2
Tulot yhteensä	112,8	113,6	116,5	118,4	120,0	123,3
Kulutusmenot	50,7	51,1	51,7	51,4	52,6	53,8
Tukipalkkiot	2,7	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7
Sosiaalietuudet ja -avustukset	40,3	41,6	42,3	43,1	44,1	45,1
Muut tulonsiirrot	6,1	5,8	5,6	5,5	5,5	5,5
Tukipalkkiot ja tulonsiirrot yhteensä	49,0	50,2	50,6	51,3	52,3	53,3
Pääomamenot ⁴⁾	9,3	9,0	9,0	9,6	9,9	10,2
Muut menot	10,4	9,0	8,8	8,7	8,5	8,5
siitä korkomenot	2,5	2,4	2,3	2,2	2,0	2,0
Menot yhteensä	119,4	119,3	120,2	121,0	123,3	125,7
Nettoluotonanto (+)/nettoluotonotto (-)	-6,6	-5,7	-3,8	-2,6	-3,3	-2,4
Valtionhallinto	-7,8	-6,3	-5,8	-5,1	-4,6	-3,3
Paikallishallinto	-1,6	-1,3	-0,9	-0,1	-0,7	-1,0
Työeläkelaitokset	3,4	2,7	2,4	1,8	1,5	1,2
Muut sosiaaliturvarahastot	-0,7	-0,8	0,5	0,8	0,4	0,6
Perusjäämä ⁵⁾	-6,2	-5,3	-3,3	-2,3	-3,3	-2,5

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan²⁾ Sisältää pääomaverot³⁾ Ml. pääomansiirrot ja pääoman kuluminen⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja pääomansiirrot⁵⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja

SUOMI JA EU:N FINANSSIPOLITIIKAN SÄÄNNÖT

Suomen julkinen velka suhteessa BKT:hen on ylittänyt EU:n perussopimuksen artiklassa 126 asetetun 60 prosentin viitearvon vuodesta 2014 lähtien, eikä velkasuhde ole komission ennusteissa toistaiseksi laskenut 60 prosentin viitearvon alapuolelle. Komissio onkin vuodesta 2013 lähtien laatinut jo seitsemän raporttia siitä, noudattaako Suomi velkakriteeriä.

Viimeisin komission arvio Suomen velkakehityksestä julkaistiin toukokuussa 2017. Komissio päätyi raportissa edelleen siihen johtopäätökseen, että Suomi noudattaa velkakriteeriä. Perusteluina olivat suhdanteen velkaa kasvattanut vaikutus, vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan noudattaminen sekä se, että Suomi on sille annettujen maakohtaisten suositusten mukaisesti toteuttanut talouden kasvuedellytyksiä ja julkisen talouden kestävyyttä vahvistavia rakenteellisia uudistuksia.

Talouden noususuhdanne helpottaa velkakriteerin noudattamista lähivuosina, kun korkeampi bruttokansantuote ja ripeä verotulojen kasvu alentavat velkasuhdetta. Uusimmat luvut osoittavatkin Suomen julkisen talouden velkasuhteen kääntyneen laskuun jo v. 2015. Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennusteen mukaan velkasuhteen lasku jatkuu vuoteen 2021 saakka.

Suomi on siten yhä vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevässä osassa ja sitä koskevat ennaltaehkäisevän osan velvoitteet. Ennaltaehkäisevässä osassa tarkastellaan kunkin jäsenmaan rakenteelliselle rahoitusasemalle asettaman keskipitkän aikavälin tavoitteen (Medium Term Objective, MTO) saavuttamista ja sitä, pysyykö maa vaaditulla sopeutuspolulla kohti MTO:ta. Vaadittu vuosittainen sopeutus määritellään neuvoston heinäkuussa hyväksymissä maakohtaisissa suosituksissa kuluvalle ja tulevalle vuodelle. Sopeutus määritellään ja sitä tarkastellaan kahden pilarin, rakenteellisen rahoitusaseman muutoksen ja ns. menosäännön perustella¹.

Suomen rakenteelliselle rahoitusasemalle asettama keskipitkän aikavälin tavoite on -0,5 % suhteessa BKT:hen ja hallitus tavoittelee sen saavuttamista viimeistään v. 2019. Maakohtaisissa suosituksissa määriteltä vuosittainen sopeutusvaatimus kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta on vaihdellut nollan ja 0,6 prosenttiyksikön välillä.

Ennaltaehkäisevässä osassa olevat jäsenmaat voivat hakea väliaikaista poikkeamaa keskipitkän aikavälin tavoitteesta tai siihen johtavalta sopeutuspolulta merkittävien rakenteellisten uudistusten (ns. rakenneuudistulauseke) tai niihin rinnastettavissa olevien investointien (ns. investointilauseke) perusteella. Suomi haki syksyllä 2016 sekä rakenneuudistus- että investointilausekkeiden hyödyntämistä v. 2017. Rakenneuudistulausekkeen käytön perusteluina olivat kilpailukyky sopimus ja vuoden 2017 alussa voimaan astunut eläkeuudistus. Keväällä 2017 komissio totesi Suomen olevan oikeutettu molempien joustolausekkeiden hyödyntämiseen. Jouston yhteismittaluokka on 0,6 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Jouston myöntäminen pienentää Suomelta vaadittua vuotuista sopeutusta kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta. Neuvoston heinäkuussa 2017 hyväksymien maakohtaisten suositusten mukaan Suomen rakenteellinen rahoitusasema voi heikentyä 0,5 suhteessa bruttokansantuotteeseen v. 2017 ja v. 2018 Suomen tulee saavuttaa keskipitkän aikavälin tavoitteensa ottaen huomioon Suomelle myönnetty jousto.

1 Menosääntö asettaa ylärajan julkisyhteisöjen menojen kasvulle. Menosääntö lasketaan BKT:n potentiaalisen kasvun 10 vuoden keskiarvon, julkisen sektorin koon ja maalta vaaditun sopeutuksen perusteella.

Taulukko 15. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	43,9	44,0	44,1	43,2	42,2	41,8
Julkisyhteisöjen menot ¹⁾	58,1	56,9	55,8	54,1	53,1	52,2
Nettoluotonanto	-3,2	-2,7	-1,8	-1,2	-1,4	-1,0
Valtionhallinto	-3,8	-3,0	-2,7	-2,3	-2,0	-1,4
Paikallishallinto	-0,8	-0,6	-0,4	-0,1	-0,3	-0,4
Työeläkelaitokset	1,7	1,3	1,1	0,8	0,7	0,5
Muut sosiaaliturvarahastot	-0,3	-0,4	0,2	0,3	0,2	0,2
Perusjäämä ²⁾	-3,0	-2,5	-1,5	-1,0	-1,4	-1,0
Julkisyhteisöjen velka	60,2	63,6	63,1	62,5	61,9	61,1
Valtionvelka	46,3	47,6	47,5	47,7	47,5	46,9
Julkisyhteisöjen työllisyys, 1000 henkeä	626	619	614	610	609	605
Valtio	139	133	131	130	128	127
Paikallishallinto	477	475	473	469	470	468
Sosiaaliturvarahastot	11	11	11	11	11	11

¹⁾ EU-harmonisoitu²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja**Taulukko 16. Eräiden EU-maiden julkisen talouden rahoitusjäämät ja velkasuhteet**

	2016	2017**	2018**	2016	2017**	2018**
	Rahoitusjäämä			Velka		
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
*Suomi	-1,8	-1,2	-1,4	63,1	62,5	61,9
Suomi	-1,9	-2,2	-1,8	63,6	65,5	66,2
Iso-Britannia	-3,0	-3,0	-2,3	89,3	88,6	87,9
Ruotsi	0,9	0,4	0,7	41,6	39,1	37,0
Tanska	-0,9	-1,3	-0,9	37,8	36,7	36,0
Irlanti	-0,6	-0,5	-0,3	75,5	73,5	72,7
Espanja	-4,5	-3,2	-2,6	99,4	99,2	98,5
Alankomaat	0,4	0,5	0,8	62,3	59,8	57,2
Luxemburg	1,6	0,2	0,3	20,0	22,0	22,3
Portugali	-2,0	-1,8	-1,9	130,4	128,5	126,2
Itävalta	-1,6	-1,3	-1,0	84,6	82,8	81,2
Saksa	0,8	0,5	0,3	68,3	65,8	63,3
Ranska	-3,4	-3,0	-3,2	96,0	96,4	96,8
Belgia	-2,6	-1,9	-2,0	105,9	105,6	105,1
Italia	-2,4	-2,2	-2,3	132,6	133,1	132,5
Kreikka	0,7	-1,2	0,6	179,0	178,8	174,6

Lähde: EU-komission kevätennuste 2017, *Suomi: VM syksy 2017

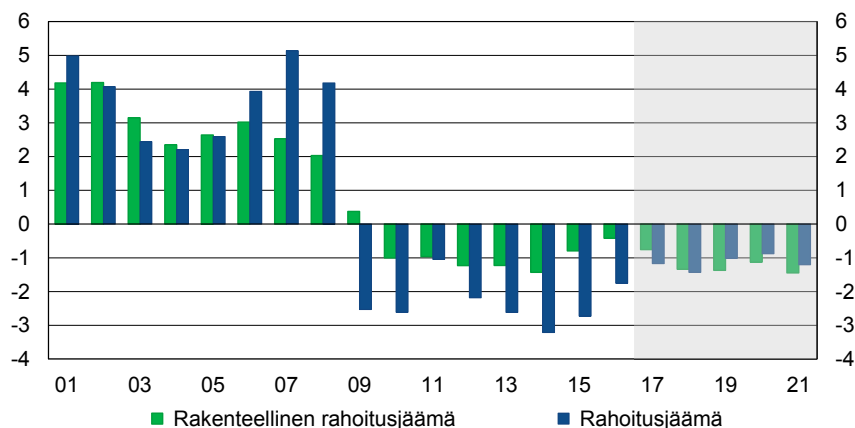
2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista

Koko julkisen talouden tasolla finanssipolitiikka on jossain määrin elvyttävää v. 2017. Kilpailukyky sopimus sekä siihen liittyvät hallituksen päättämät veronkevennykset elvyttävät finanssipolitiikkaa n. 1,2 mrd. eurolla. Toisaalta hallituksen päättämistä sopeutustoimista n. 750 milj. euroa kohdistuu valtiontalouteen. Finanssipolitiikkaa kiristävät myös kuntien sopeutustoimet sekä yksityisen sektorin työeläkevakuutusmaksun korotus.

Vuonna 2017 veroasteen arvioidaan kilpailukyky sopimuksen myötä laskevan noin prosenttiyksiköllä viime vuoden 44 prosentista suhteessa BKT:hen. Veroasteen aleneminen jatkuu seuraavina vuosina, sillä keskeisimmät veropohjat, kuten palkkasumma ja yksityinen kulutus, kasvavat BKT:tä hitaammin. Menoasteen v. 2015 alkanut lasku jatkuu lähivuosina säästötoimenpiteiden sekä suhdanneluonteisten menojen alentumisen vuoksi.

Finanssipolitiikan viritystä voidaan tarkastella myös EU:n yhteisellä menetelmällä arvioidun rakenteellisen alijäämän muutoksen avulla.¹ Finanssipolitiikan virityksen tarkastelu rakenteellisen alijäämän muutosten avulla ei anna välttämättä täysin yhteneväistä kuvaa yksittäisistä tulo- ja menotoimista johdetun tarkastelun kanssa. Esimerkiksi ikäsidonnaisen menojen kasvu heikentää osaltaan rakenteellista alijäämää ennustejaksolla, vaikka uusia menoja lisääviä päätöksiä ei tehtäisikään.

Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä ja rakenteellinen rahoitusjäämä¹
suhteessa BKT:een, %

¹ Laskelmat perustuvat EU-komission tuotantofunktiolähestymistapaan

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34098

1 Rakenteellinen alijäämä lasketaan poistamalla julkisen sektorin alijäämästä suhdannetilanteen vaikutus. Jäljelle jäävä osa kuvaa harjoitetun politiikan ja muiden kuin suhdanneluonteisten tekijöiden vaikutusta alijäämään. Muutokset rakenteellisessa alijäämässä kuvaavat siten muutoksia finanssipolitiikan kokonaisvirityksessä. Kun rakenteellinen alijäämä pienenee, finanssipolitiikka on kiristävää. Rakenteellisen alijäämän heikkeneminen puolestaan merkitsee sitä, että finanssipolitiikka on elvyttävää. Rakenteellisen alijäämän mittaamiseen liittyy kuitenkin merkittävää epävarmuutta, sillä arviolta tuotantokuilun suuruudesta on sen laskennassa merkittävä vaikutus.

Rakenteellisen alijäämän arvioidaan kasvavan selvästi tänä ja ensi vuonna, joten tällä mittarilla finanssipolitiikan voi katsoa olevan elvyttävää näinä vuosina. Rakenteellinen alijäämä kasvaa, sillä tuotantokuilu on sulkeutumassa nopeasti. Finanssipolitiikan voidaan katsoa olevan vuodesta 2019 lähtien likimain neutraalia, sillä rakenteellisen alijäämän arvioidaan pysyvän runsaassa prosentissa suhteessa BKT:hen.

FINANSSIPOLITIIKAN VIRITYKSEN MITTAAMINEN

Kun halutaan arvioida harjoitetun politiikan vaikutusta julkiseen talouteen, on pystyttävä erottamaan tehtyjen päätösten vaikutus talouden rakenteista. Usein kiinnostus kohdistuu erityisesti kahteen mittariin, julkisyhteisöjen rahoitusasemaan ja julkisyhteisöjen velkaan. Kumpikaan näistä indikaattoreista ei kuitenkaan sellaisenaan kuvaa poliittisten päättäjien toimia tai finanssipolitiikan viritystä, vaan ne reagoivat myös poliittisista päättäjistä riippumattomiin tekijöihin. Arviointia varten on tarve erottaa päätöseräisten toimien ja muiden tekijöiden vaikutus.

Tässä kehikossa kuvataan vaihtoehtoisia tapoja arvioida finanssipolitiikan viritystä. Koska Suomi on sitoutunut EU:n yhteisiin finanssipoliittisiin sääntöihin, pääpaino on EU-yhteyksissä käytettyjen indikaattoreiden vertailussa. Nämä mittarit ovat luonteeltaan joko nk. ”ylhäältä alas” tai ”alhaalta ylös” -mittareita, tosin myös näiden yhdistelmiä on käytössä. Tässä kehikossa keskitytään rakenteelliseen alijäämään ja sen muutokseen, yksittäisten harkinnanvaraisten toimien tarkasteluun kokonaisuutena, sekä päätöseräistä finanssipolitiikkaa kuvaavaan DFE-mittariin (Discretionary Fiscal Effort). Mittareita on kuvattu tarkemmin Komission julkaisemassa ”Vade Mecumissa” sekä VM:ssä valmisteilla olevassa työpaperissa.

Rakenteellinen alijäämä rakentuu puhtaasti makrotason tarkastelun varaan. EU-yhteyksissä rakenteellinen alijäämä pyrkii kuvaamaan julkisen talouden alijäämää, josta on poistettu suhdannevaihteluiden sekä kertaluonteisten ja tilapäisten tekijöiden vaikutus. Viimemainittuja tekijöitä voivat olla esimerkiksi veronkanton liittyvät muutokset, jotka johtavat väliaikaisiin ajoitusmuutoksiin verokertymässä. Lisäksi rakenteellisen alijäämän laskemiseksi tarvitaan arvio talouden suhdannetilanteesta ja sen vaikutuksesta julkisen talouden alijäämään. Tämän kehikon laskelmat perustuvat valtiovarainministeriön kokonaistaloudelliseen ennusteeseen ja EU:ssa yhdessä sovitulla menetelmällä laskettuun arvioon talouden potentiaalisesta tuotannosta ja tuotantokuilusta.

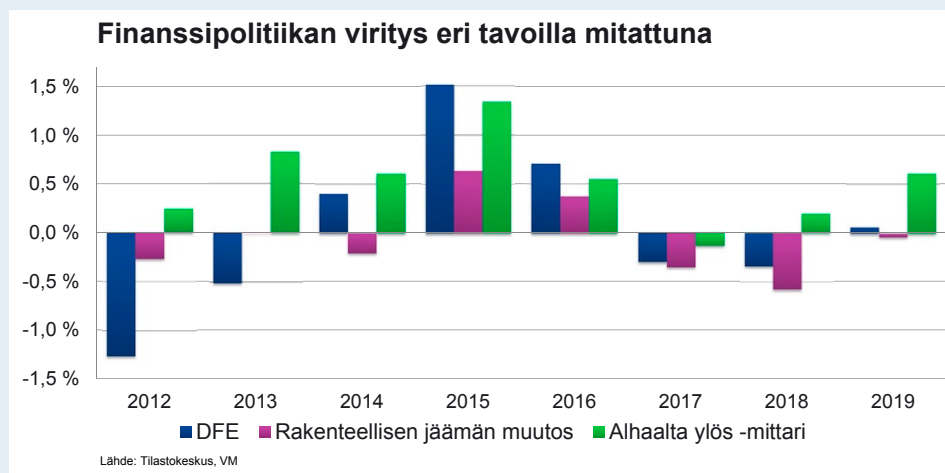
Toinen tapa tarkastella finanssipolitiikan viritystä, etenkin esimerkiksi vaalikauden aikana, on yksittäisten harkinnanvaraisten toimien tarkastelu ja niiden vaikutusten summaaminen yhteen (nk. ”alhaalta ylös” -tarkastelutapa). Vertailukohtana voidaan valtiontalouden osalta käyttää edellisen hallituksen vaalikauden viimeistä kehystä. Vaalikauden alkaessa uusi hallitus päättää valtion talousarvioissa, täydentävissä talousarvioissa sekä kehyspäätöksissä monista menoihin ja tuloihin vaikuttavista toimista. Näiden toimien vaikutus saadaan vertaamalla menoja ja tuloja suhteessa edellisen vaalikauden lopun ”tekniseen kehykseen”. Toimien kootut vaikutusarviot löytyvät Julkisen talouden suunnitelmasta.

Kolmas tapa arvioida harjoitettua finanssipolitiikkaa on nk. päätöseräistä finanssipolitiikkaa kuvaava mittari (Discretionary Fiscal Effort) eli DFE-mittari. Se yhdistää ”alhaalta ylös” ja ”ylhäältä alas” -tarkastelutavat. Tässä mittarissa tulotoimet summataan yhteen yksittäisten

toimien vaikutusarvioista. Julkisista menoista puolestaan puhdistetaan suhdanteiden vaikutus, minkä jälkeen erän kasvua verrataan potentiaalisen tuotannon kasvuun. Mikäli suhdanteen vaikutuksesta puhdistetut julkiset menot ovat kasvaneet nopeammin kuin potentiaalinen tuotanto, menotoimien vaikutus kastetaan taloutta elvyttäväksi. Lisäksi DFE-mittarista poistetaan väliaikaiset päätösperäiset toimet sekä tulo- että menopuolella.

Kaikissa tavoissa mitata finanssipolitiikan viritystä on heikkoutensa. Ensinnä tarvitaan vaikutusarviot kaikista julkiseen talouteen vaikuttavista päätösperäisistä toimista. Vaikutusarvioiteihin liittyy paikoin huomattavaa epävarmuutta, minkä lisäksi esimerkiksi kuntien toimista on saatavilla heikosti kattavaa tietoa. Toisaalta mittarin laskentaan saatetaan tarvita arvio suhdannetilanteesta, eli tuotantokuilusta, joka lasketaan havaitun ja potentiaalisen tuotannon erotuksena. Potentiaalinen tuotanto ja tuotantokuilu ovat havaitsemattomia muuttujia, joiden mittaamiseen liittyy useita ongelmia. Luonnollisesti myös laskelmissa käytettyjen havaittujen muuttujien mittausta- ja ennustevirheet periytyvät niistä johdettuihin mittareihin. Mittaamisen epävarmuudesta johtuen finanssipolitiikan viritystä on hyvä arvioida useamman mittarin avulla.

Oheisessa kuviossa on esitetty DFE-mittarin, rakenteellisen alijäämän muutoksen ja yksittäisistä politiikkatoimista lasketun, ”alhaalta ylös”-mittarin urat vuosina 2012–2019. ”Alhaalta ylös”-lähestymistavan mukaan finanssipolitiikka on ollut kiristävää vuosina 2012–2015 ja olisi nykytietämyksen perusteella kiristävää myös vuosina 2018–2019. Käsitys harjoitetusta finanssipolitiikasta muuttuu osin toiseksi, kun tarkastellaan DFE-mittaria ja rakenteellisen alijäämän muutosta. Tarkastelujakson alkuvuosina finanssipolitiikka olisi näiden mittareiden perusteella ollut elvyttävää. Erityisesti vuosina 2012–2013 DFE-mittarin mukaan elvytys olisi ollut kohtalaisen suurta.

Kun arvioidaan finanssipolitiikan viritystä, on hyvä olla tietoinen eri mittareihin vaikuttavista tekijöistä. Mittareiden väliset erot johtuvat osin mittareiden erilaisista laskentatavoista ja osin väestön ikärakenteen muutoksesta.

Tarkastellaan ensiksi laskentatavan vaikutusta ja otetaan esimerkiksi vuosi 2012. Vuoden 2012 talousarvioesityksen mukaan tuolloinen hallitus päätti nettovaikutukseltaan yhteensä noin 900 milj. euron sopeutuksesta, joka koostui menojen noin 700 milj. euron ja tulojen noin 200 milj. euron sopeutuksesta. Jälkikäteen arvioiden sopeutuksen mittaluokka on hivenen kutistunut, mikä näkyy ”alhaalta ylös”-mittarin arvossa. DFE-mittarissa tulotoimet on laskettu samalla tavalla yksittäisiä toimia summaamalla kuin ”alhaalta ylös”-mittarissa. Sen sijaan menotoimet on arvioitu vertaamalla suhdanteista puhdistettujen menojen kasvua potentiaalisen tuotannon kasvuun. Se, että Suomen potentiaalinen tuotanto kasvoi tuolloin merkittävästi hitaammin kuin julkiset menot, näkyy elvyttävänä politiikkana DFE-mittarilla mitattuna.

Puhtaasti makrotasolla laskettu rakenteellisen alijäämän muutos puolestaan asettuu tässä tapauksessa näiden kahden mittarin väliin. Sen mukaan politiikka oli vuonna 2012 lievästi elvyttävää, koska nimellinen jäämä heikkeni peräti 1,2 prosenttiyksikköä, josta suhdanteen vaikutus oli -0,9 prosenttiyksikköä. Nimellinen jäämä heikkeni siten selvästi enemmän kuin talouden suhdanne olisi antanut olettaa.

Lisäksi Suomen osalta yksi keskeinen tekijä, joka selittää eroja mittareiden antamissa tuloksissa, on väestön ikääntyminen. Väestön ikärakenteen muutoksesta aiheutuva ikäsidonnaisten menojen kasvu lisää vuosittain julkisia menoja automaattisesti ilman uusia päätöksiä ja heikentää julkisen talouden rahoitusasemaa. ”Alhaalta ylös”-mittarin menotoimiin ikääntyminen ei kuitenkaan vaikuta lainkaan. Niissä mittareissa, joissa ikäsidonnaisten menojen kasvun vaikutus on mukana menosta (DFE-mittari ja rakenteellisen jäämän muutos), mittari antaa ”alhaalta ylös”-mittaria elvyttävämmän kuvan harjoitetusta politiikasta.

Valtiovarainministeriössä valmisteilla olevassa työpaperissa osoitetaan, että vuosina 2009–2016 ikääntymisestä johtuvat menot kasvoivat vuodessa keskimäärin 0,3 % suhteessa BKT:hen. Näin ollen esimerkiksi rakenteellisen jäämän muutoksella mitattu finanssipolitiikan viritys olisi vuosittain keskimäärin noin 0,3 prosenttiyksikköä vähemmän elvyttävä, jos ikääntymisestä johtuvan menojen kasvun vaikutus puhdistetaan pois mittarista.

Yhteenvedon voidaan todeta, että ikääntymisen aiheuttaman automaattisen elvytysvaikutuksen johdosta rakenteellisen jäämän muutos ja DFE-mittari antavat harjoitetusta finanssipolitiikasta ”alhaalta ylös”-mittaria elvyttävämmän kuvan. Vaikka ikääntyminen selittääkin osan mittareiden välisistä eroista, erot eivät selity pelkästään sillä. Myös mittareiden laskentatapa vaikuttaa tuloksiin. Koska esimerkiksi DFE-mittarissa menojen kasvua verrataan potentiaalisen tuotannon kasvuun, riippuu käsitys menojen elvytysvaikutuksesta potentiaalisen tuotannon kasvuarviosta. Jotta voidaan arvioida harjoitettua finanssipolitiikkaa monipuolisesti, on hyödyllistä laskea useita erilaisia mittareita, joihin arvion voi perustaa.

2.1.2 Julkisyhteisöjen velka

Julkisyhteisöjen velka kasvoi viime vuonna vain 2,7 mrd. euroa eli vähemmän kuin vuosiin ja velan suhde BKT:hen kääntyi laskuun. Velkasuhde ylitti kuitenkin selvästi 60 prosentin viitearvon. Lähivuosina nimellinen velka kasvaa, mutta velkasuhde jatkaa alenemistaan ja voi jo alittaa 60 prosentin rajan keskipitkällä aikavälillä. Velkasuhdekehitystä selittää osaltaan se, että BKT:n arvon ennakkoidaan olevan yli 10 mrd. euroa suurempi v. 2021 kuin tämän vuoden keväällä arvioitiin.

Valtionvelan ennuste muodostaa pohjan julkisen velan ennusteelle. Valtaosa julkisesta velasta, yli 100 mrd. euroa, on valtion budjettitalouden velkaa. Myös kunnilla on velkaa, yhteensä vajaa 20 mrd. euroa. Maakuntauudistuksessa sairaanhoitopiirien velka siirtyy kunnilta maakunnille. Sosiaaliturvarahastoilla ei ole aiemmin ollut velkaa, mutta vuosina 2014 ja 2015 Työttömyysvakuutusrahasto joutui ottamaan lainaa kasvaneiden työttömyysetuuksien vuoksi. Rahaston lainanotto oli kuitenkin tilapäistä ja velkaa on jo vähennetty tuntuvasti.

Julkiseen velkaan luetaan kuuluvaksi lisäksi eräitä muita velkaeriä kuten budjetin ulkopuolisten, mutta julkisyhteisöihin kuuluviksi luokiteltujen yksiköiden velat, valtion velkasalkun hallinnassa käytettyihin johdannaissopimuksiin liittyvät vakuudet, valtion elinkaarihankkeisiin liittyvät velat, ydinjätehuoltorahaston pääoma ja kierrossa olevat kolikot. Myös työeläkeyhtiöillä on johdannaissopimuksiin liittyviä vakuuksia, jotka luetaan mukaan julkiseen velkaan.

Julkisyhteisöjen velka suhteessa BKT:hen pieneni 0,5 prosenttiyksikköä v. 2016. Oheisessa taulukossa eritellään julkisyhteisöjen velkasuhteen muutokseen vaikuttaneet tekijät. Taulukon avulla pyritään selvittämään julkisyhteisöjen rahoitusaseman ja velkasuhteen muutoksen välistä yhteyttä kansantalouden tilinpidossa. Taulukossa plusmerkki tarkoittaa, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta kasvattavasti ja miinusmerkki, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta vähentävästi.

Julkisyhteisöjen perusrahoitusasema eli kokonaistulot miinus kokonaismenot, pl. korkomenot, oli viime vuonna 0,7 % alijäämäinen suhteessa BKT:hen. Tämä lisäsi velan kasvua 0,7 prosenttiyksikköä. Korkomenot nostivat velkasuhdetta 1,1 prosenttiyksikköä. Kun velka suhteutetaan BKT:hen, BKT:n arvon kasvu alentaa velkasuhdetta. BKT:n arvo kasvoi viime vuonna 2,9 %, mikä hidasti velan kasvua 1,8 prosenttiyksikköä.

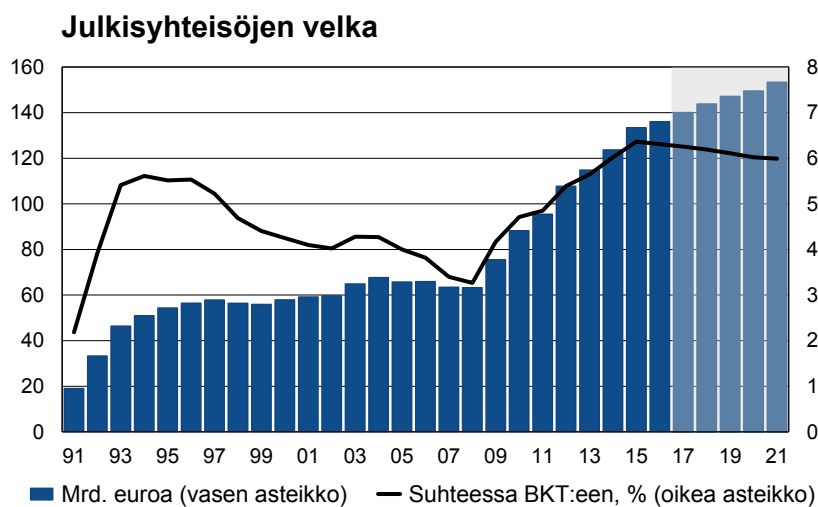
Työeläkelaitosten rahoitusasema oli viime vuonna ylijäämäinen 1,1 % suhteessa BKT:hen (taulukossa rivi rahoitusvarojen nettohankinta). Työeläkelaitosten ylijäämällä ei lyhennetä julkisyhteisöjen velkaa ja siksi työeläkelaitosten ylijäämä täytyy poistaa velkasuhteen muutokseen vaikuttavien tekijöiden joukosta. Näiden tekijöiden lisäksi muut tekijät alensivat julkisyhteisöjen velkasuhdetta 1,6 prosenttiyksikköä v. 2016. Muiden tekijöiden vaikutus oli tavanomaista suurempi, mikä johtui mm. valtion kassan pienentämisestä ja johdannaissopimuksiin liittyvien vakuuksien määrän vähenemisestä.

Taulukko 17. Julkisyhteisöjen velkasuhteen muutos ja siihen vaikuttavat tekijät

	2015	2016	2017**	2018**	2019**	2020**	2021**
Velkasuhde, % BKT:sta	63,6	63,1	62,5	61,9	61,1	60,2	59,9
Velkasuhteen muutos	3,4	-0,5	-0,6	-0,6	-0,8	-0,9	-0,3
Velkasuhteen muutokseen vaikuttavat tekijät							
Perusrahoitusasema	1,6	0,7	0,2	0,4	0,0	-0,1	0,2
Korkomenot	1,1	1,1	1,0	0,9	0,8	0,8	0,9
BKT:n määrän muutos	0,0	-1,2	-1,8	-1,3	-1,1	-0,8	-0,7
BKT:n hinnan muutos	-1,3	-0,6	-0,6	-1,0	-1,1	-1,1	-1,2
Rahoitusvarojen hankinta (netto)	1,3	1,1	0,8	0,7	0,5	0,4	0,4
Muut tekijät ¹⁾	0,7	-1,6	-0,1	-0,3	0,1	-0,2	0,1

¹⁾ Muut tekijät sisältävät valtion yksityistämistulojen, lainanannon sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittamiseen liittyvien tekijöiden vaikutuksen.

Plus-merkkinen vaikutus korottaa ja miinus-merkkinen vaikutus alentaa velkasuhdetta.

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34098

HALLITUKSEN PÄÄTTÄMÄT MENO- JA VEROPERUSTEET

Hallitusohjelman tavoitteena on velkaantumisen taittaminen ja julkisen talouden pidemmän aikavälin kestävyys vahvistaminen. Tämä edellyttää niin velanottotarvetta pienentäviä kuin talouskasvua vahvistavia toimia. Hallituskauden alussa päätetyillä 4 miljardin euron säästötoimilla hillitään julkisten menojen kasvua. Vientikehitystä ja sitä kautta taloudellista aktiviteettia vauhditetaan puolestaan v. 2016 solmitulla kilpailukyky sopimuksella, jolla alennetaan työvoimakustannuksia. Samalla hallitus tukee palkansaajien ostovoimaa ansiotulojen verotusta keventämällä.

Alla olevassa taulukossa on koottuna Juha Sipilän hallituksen tuloja ja menoja koskevien päätösten kumulatiivinen vaikutus valtiontalouteen vuosina 2016—2021, pl. osa kehyksen puitteissa päätetyistä suurimmaksi osaksi määräaikaisista määrärahalisäyksistä. Valtiontalouden tasapainoa heikentävät toimenpiteet esitetään miinusmerkkisinä ja vahvistavat toimenpiteet plusmerkkisinä. Vaikutukset on esitetty suhteessa edellisen vaalikauden viimeiseen julkisen talouden suunnitelmaan, ts. keväällä 2015 tehtyyn tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan.

Tuloja ja menoja koskevien päätösten vaikutus valtion rahoitusasemaan, kumulatiivinen mrd. euroa

	2016	2017	2018	2019
Valtion määrärahoja alentavat päätökset	0,9	1,4	1,8	2,1
Valtion määrärahoja lisäävät päätökset	-0,2	-0,4	-0,5	-0,5
Indeksijäädytysten ja sitä korvaavien säästöjen arvioitu vaikutus	0,1	0,5	0,8	1,2
Kertaluonteiset kärkihankkeiden lisäpanostukset	-0,3	-0,4	-0,5	0,0
Kilpailukyky sopimus ml. veroperustemuutosten kompensatio	0,0	-0,9	-0,8	-0,8
Verotulomuutosten kompensatio kunnille valtionosuuksissa	-0,3	-0,4	-0,5	-0,6
Valtion verotuloja lisäävät päätökset	0,2	0,6	0,9	1,2
Valtion verotuloja alentavat päätökset	-0,3	-0,6	-1,0	-1,2
Muut valtion tuloja lisäävät päätökset	0,0	0,1	0,1	0,1
Vaikutus valtiontalouden rahoitusasemaan, netto	0,1	-0,2	0,3	1,5

Hallitusohjelman säästöt

Hallitusohjelman 4 mrd. euron säästölistan (liitteen 6) toimenpiteiden vaikutusarviot ovat täsmentyneet valmistelun aikana, minkä lisäksi säästölistaan on tullut myös päätösperäisiä muutoksia. Arvioon liittyy edelleen epävarmuutta johtuen mm. kuntien päätöksistä sekä eräiden toimenpiteiden vaikuttavuusarvioihin liittyvästä epävarmuudesta. Lisäksi osa toimista on edelleen valmisteluvaiheessa.

Kuntaliitto toteutti touko-kesäkuun vaihteessa kyselyn mm. hallitusohjelman vaikutuksista. Sen perusteella kuntien päätöksistä riippuvaisten hallitusohjelman liitteen 6 toimenpiteiden vaikutus julkisen talouden tasapainoon on v. 2018 jäämässä huomattavasti oletettua pienemmäksi. Kunnat ovat kuitenkin sopeuttaneet talouttaan muilla keinoin kuten mm. pysyvillä henkilöstösopeutustoimilla.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen suurimmat säästöt kohdistuvat siirtomenoihin kotitalouksille. Säästöt ajoittuvat voimakkaimmin jakson alkupäähän. Kun lasketaan mukaan edellisten hallitusten toimenpiteet, säästöjen kiristyminen ajoittuu voimakkaimmin vuoteen 2017, jolloin talouskasvun ennustetaan olevan nopeimmillaan kuluvan hallituskauden aikana.

Kärkihankkeet

Hallitusohjelman strategisia tavoitteita edistetään mm. hallituksen ns. kärkihankkeilla. Vuosina 2016—2018 panostetaan kärkihankkeisiin 1 mrd. euroa ja liikenneverkon korjausvelan pienentämiseen 0,6 mrd. euroa.

Harkinnanvaraiset menolisäykset

Valtion tehtäviä ja velvoitteita ohjaava lainsäädäntö yhdessä hallituksen sopiman menokehityksen kanssa rajoittavat mahdollisuuksia erilaisiin harkinnanvaraisiin menolisäyksiin. Kehysjärjestelmän puitteissa v. 2016 hallitus teki harkinnanvaraisia muutoksia nettomääräisesti reilulla 400 milj. eurolla ja v. 2017 puolestaan nettomääräinen lisäys ennen loppuvuoden mahdollisia menolisäyksiä oli vajaa 600 milj. euroa. Merkittävimmät yksittäiset muutokset liittyvä kiky-sopimukseen vaikutukseen valtion sairausvakuutuslaista johtuviin menoihin ja Terrafamen toiminnan edellyttämiin panostuksiin. Lisäykset ovat olleet monelta osin määräaikaista.

Veromuutoksista

Kehyskauden tuloarvioissa on huomioitu pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmassa päätetyt veroperustemuutokset. Hallitusohjelman veropolitiikka tähtää kasvun, yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseen. Hallitusohjelmassa on sekä verotusta kiristäviä että verotusta keventäviä toimenpiteitä. Hallitusohjelman mukaisesti ansiotuloverotukseen tehdään vuosittain ansiotason nousua tai inflaatiota vastaavat tarkistukset. Pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään kasvattamalla työtulovähennystä.

Verotuottoarvioissa on lisäksi huomioitu hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen solmimaan kilpailukyksopimukseen liittyvät veromuutokset.

Vuoden 2018 talousarvioesityksessä valtion tuloveroasteikkoihin tehdään indeksitarkistukset siten, että verotus ei kiristy inflaation ja verojärjestelmän progression vuoksi. Tämä vähentää valtion verotuloa noin 123 milj. eurolla. Tämän lisäksi hallitus on päättänyt keventää ansiotuloverotusta siten, että palkansaajien verotus ei kiristyisi vakuutetun sosiaaliturvamaksujen noususta huolimatta v. 2018. Tämän vaikutus valtion verotuloihin on noin 174 milj. euroa. Autoverotuksen keventämistä jatketaan ensi vuonna aiemmin sovitun mukaisesti, mikä pienentää verokertymää noin 50 milj. eurolla. Sitä vastoin tupakkaveron korotukset kasvattavat verotuloja 68 milj. euroa.

2.2 Valtionalous

Kansantalouden tilinpidon mukainen valtiontalous on ollut jo kahdeksan vuotta alijäämäinen, joskin alijäämä on pienentynyt parin viime vuoden aikana. Vuodesta 2008 lähtien valtiontalouden tulot ovat lisääntyneet kymmeneksen ja menot vastaavasti neljänneksen, vaikka sopeutustoimet ovat merkittävästi hidastaneet menojen kasvua. Talouskasvun nopeutumisen myötä alijäämä supistuu selvästi tänä ja ensi vuonna. Alijäämistä ei silti päästä kokonaan eroon edes keskipitkällä aikavälillä.

Kuluvan vuoden alkupuoliskolla valtion tulot, erityisesti verotulot, ovat lisääntyneet tuntuvasti ja menot hieman vähentyneet. Rahoitusasema onkin kohenemassa selvästi hyvän talouskasvun ja sopeutustoimien ansiosta. Talous kasvaa ensi vuonnakin kohtuullisesti niin, että alijäämä pienenee. Budjettitalouden menot pienenevät hieman ja verotulot kasvavat, joskaan eivät niin paljon kuin tänä vuonna.

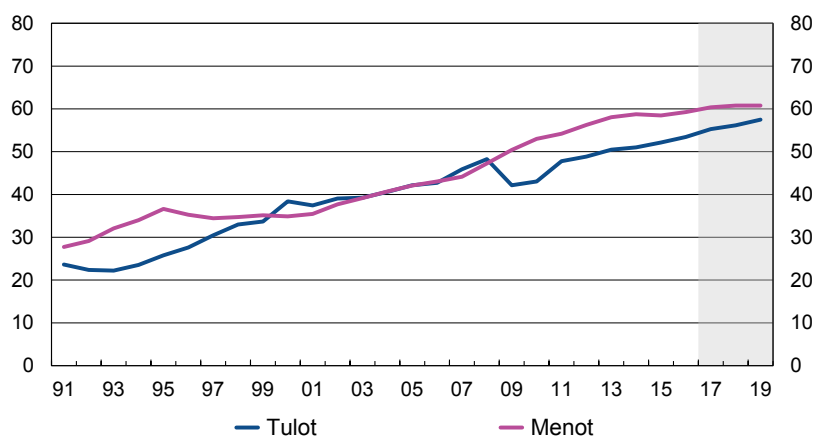
Sote- ja maakuntauudistuksen valmistelu ja maakuntien perustaminen v. 2020 lisää ainakin alkuvaiheessa valtion menoja. Puolustusvoimien uudet hankinnat alkavat myös vaikuttaa valtion rahoitusasemaan heikentävästi erityisesti ensi vuosikymmenellä.

Valtiontalouteen luetaan kuuluvaksi ns. rahastotalous eli valtion rahastot pl. Valtion Eläke-rahasto. Rahastotalouden tuloylijäämä on ollut yleensä positiivinen, mutta on kääntymässä vähitellen negatiiviseksi, mikä hieman heikentää koko valtiontalouden rahoitusasemaa.

Valtionvelan määrä ylitti 100 mrd. euroa viime vuonna. Koska budjetit ovat alijäämäisiä vuosikymmenen loppuun asti, valtion velkaantuminen jatkuu. Velkaantumisen vauhti kuitenkin hidastuu. Budjettivaltion lisäksi erityisesti Senaatti-kiinteistöillä sekä yliopistojen kiinteistöyhtiöillä on velkaa. Finnveran varainhankintaa ei lueta valtionvelkaan.

Velan lisäksi valtiolla on ehdollisia vastuita, erityisesti valtiontakauksia. Valtion tilinpäätöstietojen mukaan voimassa olevia takauksia oli yhteensä n. 46 mrd. euroa eli n. 21 % suhteessa BKT:hen. Suurimmat vastuut liittyvät Finnveran vienninrahoitukseen ja Valtion asuntorahaston toimintaan. Valtiontakauskannan kasvu tasaantui viime vuonna. Eurostatin keräämien tietojen mukaan Suomen julkisen talouden takaukset suhteessa kokonaistuotantoon olivat EU-maista korkeimmat v. 2015.

Valtion tulot ja menot mrd. euroa

Lähde: Tilastokeskus, VM

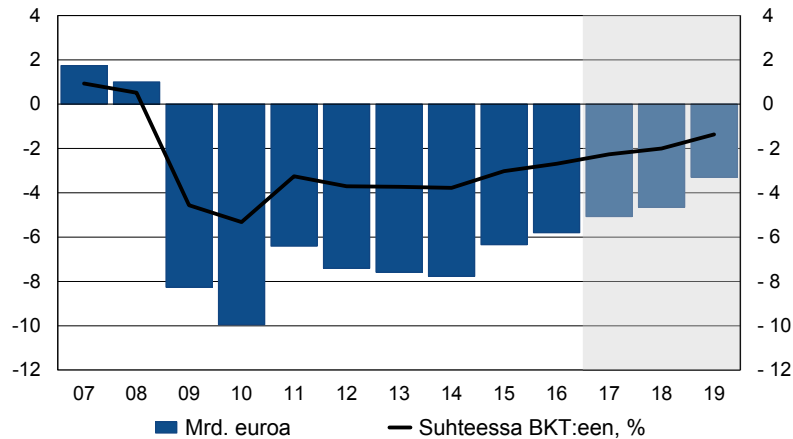
VM34098

Taulukko 18. Valtionhallinto¹⁾

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	12,6	13,0	13,7	14,7	14,9	15,5
Tuotannon ja tuonnin verot	29,6	29,7	31,1	31,3	32,0	32,7
Verot yhteensä ²⁾	42,7	43,3	45,3	46,9	47,7	48,9
Muut tulot ³⁾	8,8	9,2	8,6	8,9	9,1	9,2
siitä korkotulot	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
Tulot yhteensä	51,5	52,5	53,9	55,8	56,7	58,2
Kulutusmenot	13,7	13,7	14,1	13,9	14,2	14,5
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	38,2	38,2	38,8	40,0	40,1	39,7
Siitä muille julkisyhteisöille	26,2	26,2	27,1	28,3	28,3	28,0
Korkomenot	2,4	2,3	2,2	2,0	1,9	1,9
Pääomamenot ⁴⁾	4,9	4,7	4,7	5,0	5,2	5,3
Menot yhteensä	59,2	58,9	59,7	60,9	61,4	61,5
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-7,8	-6,3	-5,8	-5,1	-4,6	-3,3
Perusjäämä ⁵⁾	-5,7	-4,4	-3,9	-3,4	-3,1	-1,7

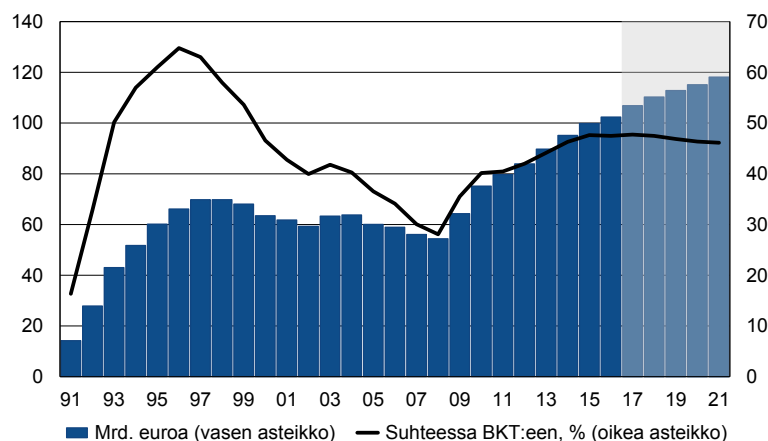
¹⁾ Kansantalouden tilipidon mukaan²⁾ Sisältää pääomaverot³⁾ Ml. pääomansiirrot ilman pääomaveroja ja kiinteän pääoman kuluminen⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot⁵⁾ Nettoluotonanto ilman korkomenoja

Valtion rahoitusjäämä

VM34098

Valtionvelka

VM34098

2.2.1 Valtiontalouden menot

Kansantalouden tilinpidon mukaiset valtion kokonaismenot olivat viime vuonna 59 mrd. euroa eli runsaan prosentin suuremmat kuin v. 2015. Eniten kasvoivat valtion maksamat siirtomenot erityisesti kunnille sekä kulutus- ja investointimenot. Tukipalkkiot ja korkomenot vähenivät. Valtion kokonaismenoista yli puolet on siirtomenoja muille talouden sektoreille, lähinnä kunnille ja sosiaaliturvarahastoille. Noin neljännes on kulutusmenoja ja muut menot koostuvat lähinnä investoinneista, tukipalkkioista ja korkomenoista.

Valtion menojen kasvu on lähivuosina maltillista. Valtion menoja vähentävät hallitusohjelman sopeutustoimet sekä turvapaikanhakijoihin liittyvien kustannusten aleneminen tänä ja ensi vuonna. Tosin keväällä arvioituun verrattuna maahanmuuton määrärahat ovat

hieman korkeammat. Säästöjä kertyy myös kilpailukyky sopimukseen sisältyvistä työnantajamaksujen alennuksista sekä tilapäisestä lomarahojen leikkauksesta. Lisäksi työajan pidentämisen arvioidaan vähentävän henkilöstön määrää ja sitä kautta valtion maksamia palkansaajakorvauksia. Menoja vähentää niin ikään valtion tekemien pääomasijoitusten pieneneminen ensi vuonna.

Kilpailukyky sopimukseen liittyvä työnantajien sairausvakuutusmaksun alentamisen aiheuttaa Kelan rahoitukseen loven, joka paikataan lisäämällä valtion siirtoja Kelalle. Kärkihankkeisiin, ml. perusväylänpidon lisärahoitus, panostetaan vuosina 2016–2018 yhteensä 1,6 mrd. euroa. Kärkihankkeisiin käytetyt määrärahat lisääntyvät vielä ensi vuonna. Sote- ja maakuntaudistuksen valmistelu samoin kuin valinnanvapauskokeilut lisäävät ensi vuoden menoja. Korkomenot pysyvät edelleen vähäisinä alhaisen korkotason vuoksi, vaikka valtionvelka kasvaakin.

UUODEN 2018 BUDJETTI JA VALTIONTALouden KEHYKSET

Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelmaan sisältyy budjettitalouden menojen kehitystä ohjaava koko vaalikauden kattava menosääntö. Se asettaa enimmäismäärän pääosalle, noin neljälle viidennekselle, talousarviomenoista. Menosäännöllä varmistetaan valtiontalouden vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä menopolitiikka.

Vuoden 2018 talousarvioesitys pohjautuu huhtikuun 2017 julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2018–2021. Valtiontalouden menokehitys on asetettu ottaen huomioon hallitusohjelmassa sekä myöhemmin sovitut menosäästöt.

Vuoden 2018 kehystaso on 44 453 milj. euroa, josta n. 110 milj. euroa jää vuoden 2018 talousarvioesityksen jälkeen ns. jakamattomaksi varaukseksi. Lisätalousarvioita varten on varattu lisäksi 300 milj. euroa. Kehyksen ulkopuolelle jäävät suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, kuten työttömyysturvamenot, palkkaturva, asumistuki sekä perustoimeentulotuki. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehyksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta. Lisäksi kehyksen ulkopuolelle jäävät mm. valtionvelan korkomenot, arvonlisäveromenot, finanssisijoitukset sekä menot, joissa valtio toimii teknisenä ulkopuoliselta saatavan rahoitusosuuden välittäjänä. Kehyksen ulkopuoliset menot ovat kaikkiaan n. 11,6 mrd. euroa v. 2018.

Valtion vuoden 2018 talousarvioesityksen mukaiset menot ovat yhteensä n. 55,7 mrd. euroa. Menot nousevat n. 0,2 mrd. eurolla verrattuna vuoden 2017 varsinaiseen talousarvioon. Hallituksen päättämät liitteen 6 mukaiset valtiontalouden määrärahoihin vaikuttavat säästöt kasvavat nettomääräisesti n. 0,3 mrd. eurolla vuoden 2017 säästöihin verrattuna. Menotasoa nostavat mm. kärkihankkeisiin käytettävien määrärahojen kasvu runsaalla 250 milj. eurolla vuodesta 2017 sekä kasvavat eläkemeno. Sen sijaan maahanmuuttomenot alenevat runsaalla 100 milj. eurolla verrattuna vuoden 2017 varsinaiseen talousarvioon.

Työttömyysturvamenot alenevat n. 168 milj. eurolla kuluvaan vuoteen verrattuna pääasiassa parantuneen työllisyystilanteen seurauksena. Kilpailukyypaketin määrärahoja lisäävä vaikutus pienenee. Valtionvelan korkomenot ovat hieman yli 1,2 mrd. euroa, mikä on noin 0,1 mrd. euroa vähemmän kuin kuluvaan vuonna.

Vuonna 2018 budjettitalouden tulojen (pl. lainanotto) arvioidaan olevan n. 52,8 mrd. euroa ja verotulojen n. 44,0 mrd. euroa. Budjettitalouden tulot kasvavat 4,4 % vuodelle 2017 budjetoituun (ml. lisätalousarviot) verrattuna taloudellisen aktiviteetin kohenemisen myötä. Valtion saamista veroista voimakkaimmin kasvaa yhteisöveron tuotto.

Hallitus päätti budjettiriihessä 270 miljoonan euron ansiotuloveron kevennyksistä kaikille tulo- luokille. Solidaarisuusvero säilyy nykyisellään. Ansiotuloveroperusteisiin tehdään kuluttajain- taindeksin mukainen indeksitarkistus.

Työn verotuksen keventämisen rahoittamiseksi hallitus päätti korottaa alkoholiveroa 100 miljoonalla eurolla sekä lämmitys-, työkone- ja voimalaitospolttoaineiden energiaveroja nettomääräisesti 45 miljoonalla eurolla. Hallitusohjelman mukaisesti myös tupakkaveron korotuksia jatketaan vuosina 2018 - 2019, vuonna 2018 68 miljoonalla eurolla.

Valtion talousarvioesitys on n. 3 mrd. euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. Vuoden 2018 lopussa valtionvelan arvioidaan olevan n. 110 mrd. euroa.

Budjettitalouden alijäämä on pienentynyt n. 1,2 mrd. eurolla verrattuna kevään 2017 julkisen talouden suunnitelmaan. Muutos selittyy lähes kokonaan korkeammilla tuloarvioilla, joiden taustalla on kevästä lähtien selvästi kohentuneet näkymät talouden tilanteesta.

Valtion budjettitalouden tasapainon muutokseen vaikuttaneita tekijöitä verrattuna kevään 2017 julkisen talouden suunnitelmaan, mrd. euroa

	2018
Tasapainoarvio, JTS 28.4.2017	-4,1
Menoarvion tarkentuminen	-0,2
Maahanmuuttomenoista aiheutuva muutos	-0,1
Teknisen virheen korjaus peruspalvelujen valionosuusmomentilla	0,1
Veroperustemuutosten kompensatio kunnille	-0,2
Muu muutos (netto)	-0,1
Tuloarvion tarkentuminen	1,4
Uudet veroperustemuutokset	0,0
Sekalaisten tulojen ja korko-, osinko- ja osakemyyntitulojen arvioiden muutos	0,1
Muut tuloarvioon vaikuttaneet tekijät (ml. kertymätiedot ja uusi suhdanne-ennuste)	1,2
Muutos yhteensä	1,2
Tasapainoarvio, TAE 2018	-3,0

2.2.2 Valtiontalouden tulot

Talouuskasvun nopeutuminen näkyy myös verotulojen kertymien kasvuna. Viime vuonna virinnyt taloukasvu kasvatti valtion verotuloja yli 4 %. Monet merkittävät verotuloerät kasvavat hyvää vauhtia myös lähivuosina. Verotuksen painopistettä on viime vuosina siirretty välittömistä veroista välillisiin veroihin.

Vuoden 2020 alussa sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen siirtyy kunnilta maakunnille. Uudistuksen myötä valtion verotulokertymä kasvaa huomattavasti, sillä osa kuntien tuloista siirtyy valtiolle. Valtiolla siirtyy osa kunnallisveron sekä yhteisöveron tuotosta. Lisäksi hallitus on linjannut, että kenenkään verotus ei saa kiristyä uudistuksen yhteydessä. Tästä johtuen ansiotuloverotusta kevennetään maltillisesti vuoden 2020 alussa.

Valtion muissa tuloissa merkittäviä eriä ovat omaisuustulot sekä Valtion Eläkerahastolta saadut siirrot. Valtion Eläkerahastolta saadut siirrot määräytyvät siten, että ne kattavat vuosittain 40 % valtion eläkemenosta. Valtion saamien omaisuustulojen arvioidaan pysyvän suurin pirtein nykyisellä tasolla. Valtion omaisuuden myynnistä saatavat tulot katsotaan kansantalouden tilinpidossa rahoitustaloustoimiksi, eikä niitä siksi lasketa alijäämää pienentäviksi tuloiksi.

Välittömät verot

Ansio- ja pääomatuloverokertymä koostuu progressiivisen ansiotuloveron, pääomatuloveron, Yle-veron sekä rajoitetusti verovelvollisten maksaman lähdeveron tuotosta. Merkittävistä näistä on progressiivinen ansiotulovero, jonka kertymään vaikuttavat eniten työllisyys ja palkkakehitys. Pääomatuloja ovat mm. osinkotulot, luovutusvoitot ja vuokratulot.

Työn verotukseen on toteutettu vuosittain indeksitarkistukset, jotta verotus ei kiristyi progressiivisen verojärjestelmän eikä yleisen ansiotason tai kuluttajahintojen nousun myötä. Kuluvana vuonna ansio- ja pääomatuloverokertymää pienentää osaltaan v. 2016 kilpailukykyopimuksen yhteydessä sovitut verokevennykset. Työllisyystilanteen koheneminen näkyy palkkatulojen kasvun hienoisena nopeutumisena, mikä kasvattaa myös ansio- ja pääomatuloveron tuottoa. Verotuottoa kasvattaa myös määräaikaisen lapsivähennyksen poistuminen. Toisaalta hallitus päätti vuoden 2018 budjettiriihessä ansiotuloveron kevennyksistä kaikille tuloluokille. Ansio- ja pääomatuloveroennusteissa on oletettu myös keskipitkälle aikavälille, että perusteisiin tehdään vuosina 2019–2021 indeksitarkistukset, joilla varmistetaan, että työn verotus ei kiristy yleisen ansiotason tai kuluttajahintojen nousun seurauksena.

Yhteisövero muodostaa suhdanneherkimmän osan verotuloista. Osaltaan yhteisöveron tuottoa on alentanut se, että yhteisöverokantaa on alennettu v. 2014 ja aikaisemmin, kun tavoitteena on ollut varmistaa Suomen säilyminen kilpailukykyisenä investointikohteena.

na kansainvälisessä verokilpailussa. Yhteisöverokertymää on kasvattanut kuitenkin viime vuonna yritysten kannattavuuden koheneminen ja talouskasvun elpyminen. Yhteisöveron tuoton ennakkoidaan edelleen jatkavan myönteistä kehitystä ennustejaksolla. Vuonna 2020 valtion yhteisöverotuottoa kasvattaa erityisesti kuntien yhteisövero-osuuden alentaminen sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä. Yhteisöveroon ei kohdistu veroperustemuutoksia vuosina 2017–2021.

Korkotulojen lähdeveron tuotto on pudonnut alhaisen korkotason vuoksi viime vuosi-
na erittäin paljon. Verotuoton arvioidaan nousevan hiljalleen yleisen korkotason nousun
myötä vasta ennustejakson loppupuolella.

Välilliset verot

Polttoaineiden veroja korotettiin kuluvan vuoden alusta. Muiden valmisteverojen tuotto on tavallisesti hyvin tasaista, jollei niihin tehdä perustemuutoksia. Tupakkaveroa on korotettu asteittain vuoden 2016 alusta ja korotukset jatkuvat aina vuoteen 2019 saakka. Vuoden 2018 alusta korotetaan alkoholiveroa sekä lämmitys-, työkone- ja voimalaitospolttoaineiden energiaveroja. Veroperustemuutosten arvioidaan kasvattavan valmisteverojen tuottoa ennustejaksolla lievästi verrattuna tilanteeseen, jossa korotuksia ei tehtäisi. Muun muassa verotuksen ohjausvaikutuksesta johtuen valmisteveron veropohjien arvioidaan pääasiassa pienenevän.

Kotitalouksien kulutusmenojen nousu on vauhdittanut arvonlisäverokertymän kasvua viime vuonna ja samanlainen kehitys jatkuu lähivuosina. Arvonlisäveron kantoon tehdään
ensi vuoden alussa muutos, jossa maahantuonnin arvonlisäverotus siirtyy Tullista Verohallintoon. Tämä aiheuttaa kertaluonteisen negatiivisen vaikutuksen ensi vuoden arvonlisäverokertymään.

Autoveroa on alennettu vuoden 2016 alusta, ja alentaminen jatkuu asteittain aina vuoteen 2019 saakka. Autoveron tuotto laskee ennustejaksolla. Ajoneuvoveroa korotettiin kuluvan vuoden alusta.

Taulukko 19. Eräiden veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavien tulo- ja kysyntäerien kehitysarviot 2015–2021

	2015	2016	2017**	2018**	2021/2018**
	muutos, prosenttia vuodessa				
Veronaiset ansio- ja pääomatulot	1,8	1,6	2,3	2,4	2,7
Palkkatulot	1,1	1,5	1,8	2,2	2,5
Eläkkeet ja muut sosiaaliuudet	3,1	1,7	1,2	2,0	2,7
Pääomatulot	4,9	1,5	7,6	4,1	3,7
Ansiosaindeksi	1,4	1,1	0,3	1,4	1,6
Toimintaylijäämä	6,5	5,3	10,7	9,1	6,5
Kotitalouksien verollisten kulutusmenojen arvo	0,2	1,8	2,9	2,4	2,6
Arvonlisäveron pohja	0,5	2,8	3,1	2,8	2,8
Bensiinin kulutus	-1,4	-0,2	-2,7	-2,4	-2,2
Dieselöljyn kulutus	1,6	4,8	0,3	0,9	0,6
Sähkön kulutus	-0,9	2,0	1,5	0,4	0,4
Verollisen alkoholin kulutus	-3,6	0,1	-0,8	1,9	0,1
Verotettavat uudet henkilöautot	4,5	9,1	2,3	3,4	2,0
Kuluttajahintaindeksi	-0,2	0,4	0,9	1,5	1,7

Taulukko 20. Eräiden veropohjaerien muutoksen vaikutus verotuottoon

Verolaji	Veropohja	Muutos	Verotuoton muutos, milj. euroa
Ansiotuloverot	Palkkatulot	1%-yks.	385, josta valtio 126 ja kunnat 176
	Eläketulot	1%-yks.	122, josta valtio 31 ja kunnat 81
Pääomatulovero	Pääomatulot	1%-yks.	11
Yhteisövero	Toimintaylijäämä	1%-yks.	45, josta valtio 31, kunnat 14
ALV	Yksityisen kulutuksen arvo	1%-yks.	120
Autovero	Uusien henkilöautojen myynti, kpl	1000 kpl	7
Energiavero	Sähkön kulutus *	1 %	9
	Bensiinin kulutus	1 %	13
	Dieselin kulutus	1 %	14
Alkoholijuomavero	Alkoholin kulutus	1 %	14
Tupakkavero	Savukkeiden kulutus	1 %	9

* muut kuin teollisuus, konesalit ja kasvihuoneet

Taulukko 21. Valtion budjettitalouden tulojen arviot

	2016 tilin- päättös	2017 ml. LTAE:t	2018**	2019**	2020**	2021**	2021/2017** keskim. vuosi- muutos, %
	miljardia euroa						
Verotuloarviot yhteensä	41,8	42,2	44,0	45,3	58,9	61,2	8 1/2
Tuloon ja varallisuuteen perustuvat verot	13,3	13,4	14,5	15,1	27,0	28,5	19 1/2
Liikevaihtoon perustuvat verot	18,1	18,3	18,9	19,6	21,3	22,1	4
Valmisteverot	7,2	7,2	7,4	7,4	7,4	7,3	1/2
Muut verotulot	3,3	3,3	3,2	3,2	3,2	3,2	-0
Sekalaiset tulot	5,6	5,3	5,5	5,4	5,5	5,6	-0
Korkotulot ja voitontuloutukset	1,6	2,5	2,8	1,8	1,8	1,8	5 1/2
Tuloarviot yhteensä	49,5	50,4	52,7	53,0	66,7	69,0	7

Taulukko 22. Keskeisten perustemuutosten verotuottovaikutuksia julkisyhteisöjen verotuloihin

	2016	2017	2018**	2019**	2020**	2021**
	miljoonaa euroa					
Ansiotuloverot	-515	-805	-418	44	-559	-426
Keskimääräinen kunnallisveroprosentin nousu	36	50	0	0	0	0
Pääomatulovero	51	2	-9	0	0	0
Yhteisövero	122	105	4	6	0	0
Muut välittömät verot	25	-1	-6	-34	0	0
Arvonlisävero	0	-156	-200	0	0	0
Energiavero	103	116	47	-2	0	0
Muut välilliset verot	94	140	160	78	34	0
Sosiaaliturvamaksut	552	-1033	-314	205	7	-24

2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito

Kansantalouden tilinpidon mukainen alijäämä oli viime vuonna 5,8 mrd. euroa. Budjetin alijäämä oli vastaavasti 4,9 mrd. euroa. Budjetin rahoitusasemasta ei voida suoraviivaisesti päätellä tilinpidon mukaista rahoitusasemaa. Budjetin alijäämästä ei aina voi myöskään päätellä valtion velanottoa. Valtiokonttori otti viime vuonna lisää velkaa selvästi vähemmän, n. 2,3 mrd. euroa, kuin budjetin alijäämä, n. 4,6 mrd. euroa, olisi edellyttänyt. Alijäämän ja velan muutoksen eroon oli lukuisia syitä, joista tärkein oli valtion kassan pienentäminen n. 1,2 mrd. eurolla.

Budjetin ja kansantalouden tilinpidon rahoitusasemien eroon on monia syitä. Tilinpito esimerkiksi on suoriteperusteinen, kun taas budjettitalous on osin kassaperusteinen. Verot, tukipalkkiot ja EU-maksut muunnetaan suoriteperusteiseksi tekemällä niihin ajoituskorjaus. Ajoituskorjausten aiheuttamien erojen suuruus nähdään vasta jälkikäteen.

Valtion budjettiin kirjataan menoina erilaiset finanssisijoitukset, kuten valtion myöntämät lainat ja osakehankinnat. Vastaavasti tulopuolelle kirjataan takaisinmaksetut lainat, osakemyynnit jne. Tilinpidossa nämä käsitellään yleensä rahoitustaloustoimina, jotka eivät vaikuta tilinpidon mukaiseen rahoitusasemaan.

Tilinpidon korkomenot ovat selvästi suuremmat kuin budjetin korkomenot. Tämä johtuu ennen muuta siitä, että tilinpidon maksetut korot eivät sisällä korkoihin liittyvien johdannaisopimusten korkomenoja pienentävää vaikutusta toisin kuin valtion budjetissa. Johdannaisten käytöllä Valtiokonttori on onnistunut pienentämään budjetista maksettavia todellisia korkomenoja merkittävästi. Tilinpidossa johdannaisopimukset käsitellään rahoitustaloustoimina, joilla ei ole vaikutusta valtion rahoitusasemaan.

Kansantalouden tilinpidon valtiosektori on laajempi kuin pelkkä budjettitalous, johon kuuluvat lähinnä valtion virastot. Budjettitalouden lisäksi tilinpidon valtiosektoriin kuuluvat mm. valtion rahastot (pl. Valtion Eläkerahasto), yliopistot ja niiden kiinteistöyhtiöt sekä Senaatti-kiinteistöt. Eri julkisten yksiköiden luokituspäätöksiä arvioidaan aika ajoin uudelleen. Esimerkiksi tänä vuonna valtiosektoriin kuuluviksi on luokiteltu Finpro Oy ja uusi valtionyhtiö Valtion kehitysyhtiö Vake Oy. Tilastokeskuksen sivuilla on lueteltu kaikki valtionhallintoon ja laajemmin julkisyhteisöihin kuuluvat yksiköt.¹

Talousarvion siirtomäärärahat ovat kaksi- tai kolmevuotisia määrärahoja, jotka budjetoidaan yhden vuoden budjettiin. Kansantalouden tilinpitoon siirtomäärärahat kirjautuvat suoriteperusteisesti niiden käytön mukaan. Siirrettyjen määrärahojen nettovaikutus voi vaihdella suuresti vuosittain.

EU-maat raportoivat kaksi kertaa vuodessa Eurostatille budjetin ja tilinpidon välisten lukujen eroavaisuuksia alijäämä- ja velkaraportoinnin yhteydessä. Menneiden vuosien osalta valtion tilinpäätöksen osoittaman rahoitusaseman ja tilinpidon nettoluotonannon välinen ero tulisi pystyä selittämään hyvin ja sama koskee julkisen talouden muita alasektoreita. Raportoinnissa selvitetään myös ns. velkadynamiikkaa eli miten hyvin julkisen talouden nettoluotonanto käy yksiin julkisen velan muutoksen kanssa. Seuraava raportointikierros on syyskuun lopussa.

¹ http://www.stat.fi/meta/luokitukset/_linkki/julkisyhteisot.html

Taulukko 23. Budjettitalouden rahoitusasema ja valtionhallinnon nettoluotonanto¹⁾

	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	miljardia euroa				
Budjettitalouden ylijäämä (+) / alijäämä (-)²⁾	-4,7	-4,9	-4,1	-3,0	-2,5
Yksityistämistulot (nettotulot osakemyynnistä)	0,3	-0,1	0,2	-1,1	-0,2
Finanssisijoitukset, netto	-0,6	-0,8	-0,6	-0,5	-0,5
Budjetin ulkopuolisten yksiköiden tuloylijäämä	-0,9	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2
Kassa-/suoriteperusteen korjaus	0,0	-0,4	0,0	0,0	0,0
Muut erät ³⁾	-0,5	0,4	-0,3	0,4	0,6
Valtionhallinnon nettoluotonanto (+) / -otto (-)	-6,3	-5,8	-5,0	-4,3	-2,8

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

²⁾ Sisältää velanhallintamenot

³⁾ Sisältää mm. velkojen peruutukset, suorien ulkomaisten sijoitusten uudelleensijoitetut voitot, budjetin siirtomäärärahojen ajoittumisen vaikutuksen, superosingot

2.3 Maakuntatalous

Sote- ja maakuntauudistuksen myötä Manner-Suomeen perustetaan 18 maakuntaa, joille siirretään sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu sekä useita muita tehtäviä kunnilta ja valtiolta. Uudistuksen päivittyneen aikataulun mukaan maakunnat aloittavat toimintansa vuotta suunniteltua myöhemmin, vuoden 2020 alussa. Aikataulumuutos on huomioitu julkisen talouden ennusteessa.

Väestön ikääntymisen aiheuttama terveys- ja sosiaalipalveluiden palvelutarpeen kasvu tulee kohdistumaan maakuntiin. Maakuntien on alusta lähtien toimittava tehokkaasti, jotta niiden menot eivät kasvaisi rahoitusta nopeammin. Aluksi maakunnille koituu lisäkustannuksia toiminnan aloittamisesta ja järjestäytymisestä, mikä aiheuttaa lisähaasteen toiminnan tehostamiselle.

Ennusteessa on oletettu, että maakuntien juoksevat tuotot ja kulut ovat lähellä tasapainoa. Tämä edellyttää, että maakunnat onnistuvat tehostamaan toimintaansa maakuntien rahoituslain mukaisesti määräytyviin tuloihinsa nähden.

Maakuntasektorin rahoitusasema on hieman alijäämäinen vuosina 2020–2021, mikä johtuu pääasiassa laajoista toimitilainvestoinneista. Maakunnille on siirtymässä merkittävä määrä jo aloitettuja tai suunnitteilla olevia investointihankkeita sairaanhoitopiireiltä. Arvio investointien tasosta on noin 0,8 miljardia euroa v. 2020. Maakuntien valtakunnallinen kiinteistöpalvelukeskus toteuttaa pääosan investoinneista.

Maakuntien tulot koostuvat pääasiassa valtion rahoituksesta sekä asiakkailta saaduista myynti- ja maksutuloista. Maakuntien kokonaistulot v. 2020 ovat noin 23,8 mrd. euroa. Valtionrahoitus kattaa menoista valtaosan. Maakuntien muut tulot ovat noin 3,3 mrd. euroa.

Maakuntien valtionrahoitus koostuu maakunnan yleiskatteellisesta rahoituksesta, arvonlisäveron palautuksesta, maakunnan saamista myyntituloista ja avustuksista valtiolta sekä valtion erillisrahoituksesta. Ennusteessa valtiolta saatavaa erillisrahoitusta ja siihen liittyviä menoja ei kuvata maakuntasektorissa, koska suurin osa erillisrahoituksesta liittyy tehtäviin, joissa maakunta toimii vain rahoituksen välittäjänä.

Maakuntahallinnon kokonaismenot ovat noin 24,4 mrd. euroa v. 2020. Maakunnan menoista yli 90 % on palveluiden ja tavaroiden ostoja tai henkilöstökustannuksia. Muita merkittäviä menolajeja ovat investoinnit sekä sosiaaliavustukset.

Maakuntasektorille siirtyy myös merkittävä määrä velkaa. Arvio velan määrästä vuoden 2020 lopussa on noin 4,0 mrd. euroa. Määrä on suurempi kuin sairaanhoitopiirien nykyinen velkasumma, koska sairaanhoitopiirien lähivuosien investoinnit lisäävät velan määrää. Lisäksi velan arvioidaan kasvavan vuoden 2020 aikana. Valtaosa velasta siirtyy maakuntien yhdessä omistamalle kiinteistöpalvelukeskukselle.

Taulukko 24. Maakuntatalous vuonna 2020

	mrd. euroa
Kokonaistulot	23,8
Kokonaismenot	24,4
josta investointimenot	0,8
Nettoluotonanto	-0,6
Velka	4,0

MAAKUNTAHALLINTO JULKISEN TALOUDEN ENNUSTEESSA

Maakunnat on julkisen talouden ennusteessa oletettu luokiteltavan kansantalouden tilinpidossa osaksi valtionhallintoa, koska valtio rahoittaa maakuntien toiminnan. Maakuntatalous esitetään kuitenkin eriteltynä valtionhallinnon alasektorina. Maakuntasektoriin kuuluu ennusteessa maakunnat liikelaitoksineen, maakuntien omistamat yhtiöt ja valtakunnalliset palvelukeskukset. Lopullisesta maakuntien ja muiden yksiköiden sektoriluokituksista kansantalouden tilinpidossa päättää myöhemmin Tilastokeskus.

Maakuntahallinnon ennuste on vielä teknisluonteinen. Maakuntien taloustietojen arvioinnissa on tukeuduttu moniin oletuksiin maakuntien toiminnasta sekä maakuntien menojen rakenteesta ja kehityksestä. Ennuste tarkentuu uusien tilastotietojen valmistuessa ja maakuntauudistuksen yksityiskohtien täsmentyessä. Ennusteessa ei ole huomioitu esimerkiksi valinnanvapauslainsäädännön mahdollisia vaikutuksia tai Uudenmaan kasvupalvelujen erillisratkaisua.

Maakunnille kunnilta siirtyvien tehtävien menojen ja tulojen rakenne on arvioitu vuoden 2015 kuntataloustilaston tehtävittäisten tietojen perusteella. Kyseisen vuoden menorakennetta on projisoitu ennusteessa seuraaville vuosille toteutuneella ja ennakoidulla kehityksellä sekä tehtävämuutoksilla. Arviossa on hyödynnetty myös kuntien arvioita siirtyvien tehtävien kustannusten kehityksestä. Vuosien 2020–2021 maakunnan menoennuste perustuu arvioon sosiaali- ja terveyspalvelujen palvelutarpeen kasvusta, tehtävämuutoksista, hallituksen päätösperäisten toimien vaikutuksista sekä ennakoidusta tuotannontekijöiden hintojen kehityksestä. Maakuntien investointien arvioinnissa on hyödynnetty maakuntavalmistelun taustatietoja ja sairaanhoitopiirien investointisuunnitelmia.

Valtiolta siirtyvien tehtävien menorakenne perustuu valtion vuoden 2016 tilinpäätöksen tietoihin.

Maakuntien toiminnan valmisteluun liittyvät menot jakautuvat valtiolle ja paikallishallinnolle ennen vuotta 2020. Esimerkiksi ICT-järjestelmien kehittäminen edellyttää mittavia investointeja, joiden mittaluokaksi on ennusteessa oletettu noin 150 milj. euroa vuosittain vuosina 2018–2021.

2.4 Paikallishallinto

Paikallishallinnon alijäämä oli viime vuonna 0,4 % suhteessa BKT:hen. Alijäämä pieneni toista vuotta peräkkäin. Kulutusmenot kasvoivat hyvin maltillisesti, mikä johtui mm. vuoden 2017 lomarahaleikkausten kirjaamisesta lomanmääräytymisvuoden mukaisesti suurimmaksi osaksi jo vuodelle 2016 sekä kulutusmenojen maltillisesta hintakehityksestä. Myös investointimenot kasvoivat vain vähän. Paikallishallinnon tuloista erityisesti valtionosuudet kasvoivat, mihin vaikuttivat valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistus, veroperustemuutoksista johtuva kompensatioiden kasvu ja kuntien palautusjärjestelmän arvonnalisäveron kasvu.

Paikallishallinnon alijäämä pienenee edelleen kuluvana vuonna. Paikallishallinnon kulutusmenoja supistavat kilpailukyky sopimuksen toimenpiteet, kuntatyönantajan eläkemaksujen aleneminen sekä hallituksen linjaamat sopeutustoimet. Lisäksi kunnat ja kuntayhtymät jatkavat toimintansa tehostamista ja taloutensa sopeuttamista menojen kasvua hillitsevin toimin. Paikallishallinnon tuloja kasvattaa verotulojen kasvun piristyminen. Etenkin yhteisöveron tuotto on osoittautumassa aikaisemmin arvioitua paremmaksi.

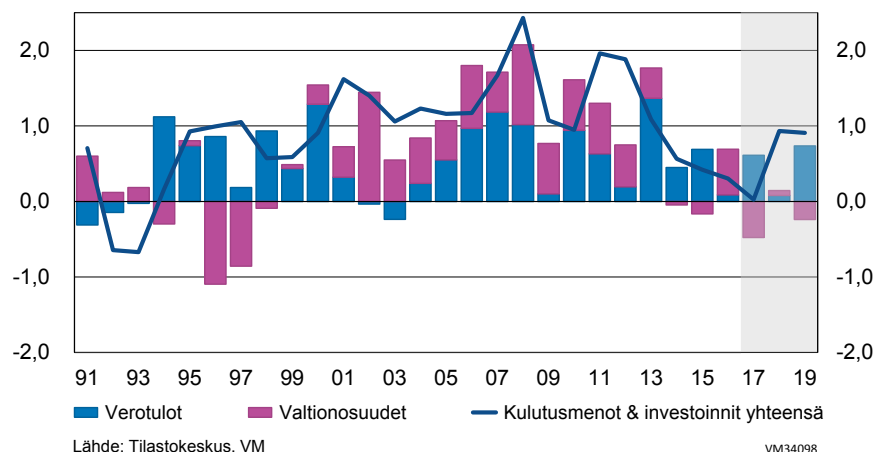
Hallitusohjelman toimet jäämässä vuodelle 2018 asetetusta tavoitteesta

Paikallishallinnon alijäämä kasvaa vuosina 2018 ja 2019. Paikallishallinnon menopaineet helpottuvat kuitenkin vuodesta 2020 alkaen, kun sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävät siirtyvät maakunnille. Paikallishallinnon vuosien 2018–2021 kehitysarviossa on huomioitu vain jo täsmennetyt ja kevään 2017 julkisen talouden suunnitelmaan tai vuoden 2018 talousarvioesitykseen sisällytetyt kuntatalouteen vaikuttavat toimenpiteet. Arvio ei sisällä kuntien ja kuntayhtymien omia toimia vuosille 2018–2021. Ne huomioidaan kehitysarviossa talousarvioiden valmistumisen jälkeen. Lisäksi keskimääräisen kunnallisveroprosentin on oletettu pysyvän vuoden 2017 tasolla. Kehitysarviossa on huomioitu sote- ja maakuntauudistus eriyttämällä maakuntahallinto paikallishallinnosta päivittyneen aikataulun mukaisesti vuodesta 2020 alkaen.

Suomen Kuntaliitto selvitti kuluvan vuoden touko-kesäkuussa hallitusohjelman keskeisimpien kuntatalouteen kohdistuvien toimenpiteiden vaikutuksia kunnissa ja kuntayhtymissä. Lisäksi kyselyssä selvitettiin kilpailukyky sopimuksen toimeenpanoa ja kuntien omia sopeutustoimia. Kyselyn vastausten perusteella hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset suorat sopeutustoimet ovat jäämässä lähivuosina niille arvioituista säästötavoitteista. Myöskään kilpailukyky sopimuksen työajan pidentämisestä arvioitua säästöpotentiaalia ei olla kyselyn tulosten mukaan saavuttamassa aiemmin arvioitua aikataulussa.

Paikallishallinnon verot, valtionosuudet, kulutusmenot ja investoinnit

muutos edellisestä vuodesta, mrd. euroa (käyvin hinnoin)

Väestön ikärakenteen muutos on lisännyt hoito- ja hoivapalvelujen tarvetta ja siten kuntatalouden menopaineita jo pitkään. Paikallishallinnon kulutusmenot kääntyvätkin ensi vuonna kasvuun, sillä sopeutustoimet eivät riitä kumoamaan palvelutarpeen kasvusta aiheutuvia lisämenoja. Kulutusmenoja kasvattaa myös mm. pieni- ja keskituloisten päivähoitomaksujen alentaminen vuoden 2018 alusta, sillä toimenpiteen odotetaan kasvattavan päivähoidon kysyntää. Lisäksi paikallishallinnon investointitarpeet ja korjausvelka pysyvät mittavina. Sairaalarakentaminen jatkuu vilkkaana, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon investoinneista tuli luvanvaraisia yli vuosi sitten voimaan astuneen väliaikaisen lain nojalla.

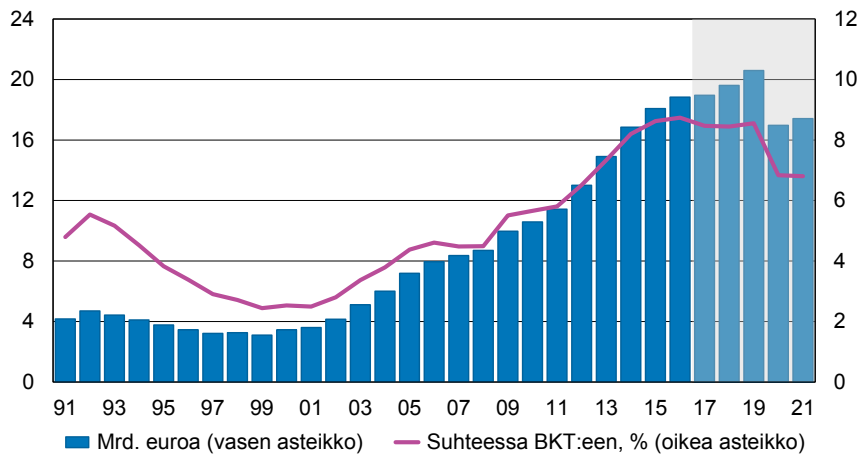
Paikallishallinnon verotulojen kasvu on jäämässä ensi vuonna vaatimattomaksi. Verotuloja kasvattaa kuitenkin päivähoitomaksujen alentamisen kompensoiminen kunnille korottamalla kiinteistöverojen alarajoja sekä kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta. Lisäksi kiinteistöveron ala- ja ylärajoja korotetaan hallitusohjelman mukaisesti vuosina 2016–2019 siten, että kiinteistöveron tuotto kasvaa yhteensä 100 milj. eurolla, eli noin 25 milj. eurolla vuosittain. Vuoden 2017 yhteisöveron poikkeuksellisen hyvän kasvun taustalla on kertaluonteisia tekijöitä, joiden vaikutus ei ulotu vuodelle 2018. Siksi yhteisöveron tuotto laskee ensi vuonna. Lisäksi kunnallisverotulojen kasvu on jäämässä vaimeaksi ja kuntien saamat valtionavut kasvavat hyvin vähän, sillä valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus laskee valtionosuuksia.

Paikallishallinnon menopaineet pienenevät sote- ja maakuntauudistuksen myötä

Paikallishallinnon alijäämä kasvaa edelleen v. 2019, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon arvioitu palvelutarpeen kasvu kiihtyy. Lisäksi mm. kilpailukyky sopimuksen mukaisen lomarahojen leikkauksen päättymisen v. 2020 kasvattaa paikallishallinnon kulutusmenoja suurimmaksi osaksi jo v. 2019. Vuonna 2020 paikallishallinnon tulot ja menot likimain puolittuvat ja alijäämä supistuu selvästi, kun sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu siirtyy maakunnille. Sote- ja maakuntauudistuksen myötä paikallishallinnon kulutusmenojen kasvupaine helpottuu, sillä paikallishallinnon tehtävät painottuvat jatkossa aiempaa vahvemmin mm. koulutukseen. Väestön ikääntymisen vuoksi sosiaali- ja terveystalouden menopaineet ovat huomattavat, mutta kuntien jäljelle jääviin tehtäviin vastaavia paineita ei kohdistu. Tämä näkyy myös paikallishallinnon velkasuhteen kasvun taittumisena.

Paikallishallinnolta siirtyy sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä sairaanhoitopiirien investointeja maakuntatalouteen n. 0,8 mrd. euroa. Lisäksi paikallishallinnolta siirtyy maakuntasektorille n. 3,4 mrd. euroa sairaanhoitopiirien velkaa. Määrä on suurempi kuin sairaanhoitopiirien nykyinen velkasumma, koska niiden lähivuosien investoinnit lisäävät siirtyvän velan määrää.

Paikallishallinnon velka¹

¹ Ml. Sote- ja maakuntauudistus v. 2020

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34098

Taulukko 25. Paikallishallinto¹⁾

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	miljardia euroa					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	21,2	21,9	22,0	22,6	22,6	23,4
Siitä kunnallisvero	18,2	18,6	18,7	18,8	18,9	19,5
yhteisövero	1,4	1,7	1,5	1,9	1,9	1,9
kiinteistövero	1,5	1,6	1,6	1,8	1,9	1,9
Muut tulot ²⁾	18,5	18,5	19,0	18,7	18,9	18,8
Siitä korkotulot	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
tulonsiirrot valtiolta	13,8	13,7	14,3	13,8	13,9	13,6
Tulot yhteensä	39,6	40,3	40,9	41,2	41,6	42,1
Kulutusmenot	33,4	33,8	34,0	33,9	34,7	35,5
Siitä palkansaajakorvaukset	21,7	21,7	21,5	20,9	21,0	21,3
Tulonsiirrot	3,1	3,2	3,3	2,6	2,6	2,6
Siitä sosiaalietuudet ja -avustukset	1,3	1,3	1,4	0,8	0,7	0,7
tukupalkkiot ja muut tulonsiirrot	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
korkomenot	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pääomamenot ³⁾	4,7	4,6	4,5	4,8	4,9	5,1
Menot yhteensä	41,2	41,6	41,8	41,3	42,2	43,1
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-1,6	-1,3	-0,9	-0,1	-0,6	-1,0
Perusjäämä ⁴⁾	-1,7	-1,4	-1,0	-0,3	-0,8	-1,1

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

²⁾ Ml. saadut pääomansiirrot ja kiinteän pääoman kuluminen

³⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot

⁴⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja

2.5 Sosiaaliturvarahastot

2.5.1 Työeläkelaitokset

Työeläkelaitosten ylijäämä supistui viime vuonna 1,1 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun ylijäämä 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä oli keskimäärin runsaat kolme prosenttia. Työeläkemenot ovat kasvaneet nopeasti viime vuosina, kun eläkeläisten määrä on kasvanut. Eläkeläisten määrän ohella eläkemenoja kasvattaa eläkkeiden keskimääräisen tason nousu, sillä alkavat eläkkeet ovat maksussa olevia eläkkeitä suurempia.

Heikko työllisyystilanne ja hidastunut ansiotason nousu ovat puolestaan vaimentaneet maksutulojen kasvua viime vuosina, vaikka eläkemaksuja on samanaikaisesti nostettu nopeaan tahtiin. Alhainen korkotaso on vähentänyt eläkerahastojen omaisuustuloja. Tästä huolimatta varallisuushintojen kohoaminen etenkin osakkeiden hintojen nousun vetämänä on kasvattanut eläkevarallisuuden arvon jo lähes 190 mrd. euroon vuoden 2016 lopussa.

Työeläkelaitosten ylijäämä heikkenee ennustejaksolla lähes prosentista alle puoleen prosenttiin suhteessa BKT:hen. Pääsyy tähän on työeläkemenojen kasvuvauhdin pysyminen neljän prosentin tuntumassa. Vaikka eläkeläisten määrän kasvu on vähitellen hidastumassa, eläkkeiden keskimääräisen tason nousu sekä eläkkeiden vuosittaiset indeksikorotukset kasvattavat eläkemenoja.

Työeläkelaitosten saamien omaisuustulojen odotetaan kääntyvän ennustejaksolla maltilliseen kasvuun korkojen nousun myötä. Lisäksi eläkemaksutulojen kasvu nopeutuu hieman palkkasumman kasvun maltillisesti kiihtyessä. Maksutuloja lisää myös kuluvan vuoden alussa tehty 0,4 prosenttiyksikön korotus yksityisen sektorin työeläkemaksuun. Maksun on sovittu pysyvän nykyisellä 24,4 prosentin tasolla myös vuosina 2018–2019. Eläketurvakeskuksen tuoreimpien pitkän aikavälin laskelmien mukaan tähän maksutasoon kohdistuu kuitenkin lieviä korotuspaineita 2020-luvun alkupuolelta lähtien.

Taulukko 26. Sosiaaliturvarahastot¹⁾

	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
	miljardia euroa					
Sijoitustulot	3,5	3,4	3,5	3,6	3,8	4,1
Sosiaaliturvamaksut	26,3	26,9	27,9	27,4	27,7	28,4
Siitä työnantajien maksut	17,9	18,2	18,8	17,6	17,3	17,4
vakuutettujen maksut	8,4	8,7	9,2	9,8	10,3	11,0
Tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	13,9	14,3	14,6	16,1	16,0	15,8
Muut tulot	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Tulot yhteensä	44,2	45,2	46,5	47,5	47,9	48,8
Kulutusmenot	3,6	3,7	3,6	3,6	3,7	3,8
Sosiaalietuudet ja -avustukset	34,7	35,9	36,6	38,0	38,9	39,8
Muut menot	3,2	3,7	3,4	3,3	3,3	3,4
Menot yhteensä	41,5	43,3	43,6	44,9	45,9	47,0
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	2,7	1,9	2,9	2,6	2,0	1,8
Työeläkelaitokset	3,4	2,7	2,4	1,8	1,5	1,2
Muut sosiaaliturvarahastot	-0,7	-0,8	0,5	0,8	0,4	0,6
Perusjäämä ²⁾	1,2	0,5	1,6	1,3	0,6	0,4

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja

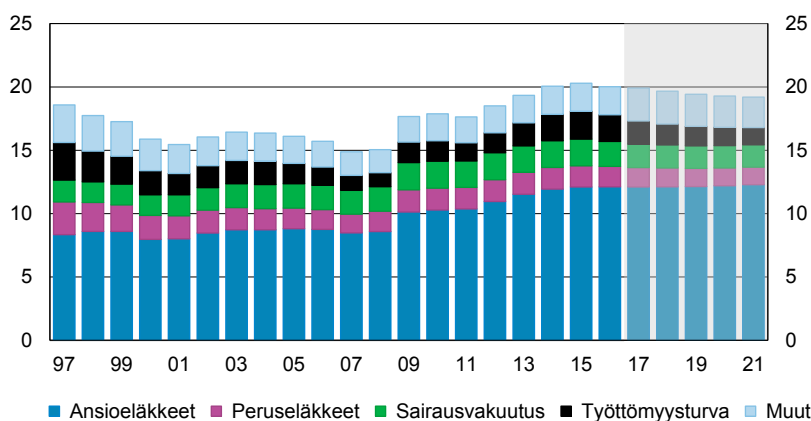
2.5.2 Muut sosiaaliturvarahastot

Muut sosiaaliturvarahastot muodostuvat pääasiassa perusturvaa hoitavasta Kansaneläkelaitoksesta sekä Työttömyysvakuutusrahastosta, joka vastaa ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta. Muiden sosiaaliturvarahastojen talous kääntyi parin vuoden alijäämän jälkeen viime vuonna 0,2 % ylijäämäiseksi suhteessa BKT:hen. Tähän vaikuttivat vuoden 2016 alussa tehty yhden prosenttiyksikön korotus työttömyysvakuutusmaksuun sekä työttömyysturvamenojen kasvun pysähtyminen.

Muiden sosiaaliturvarahastojen ylijäämän odotetaan tänä vuonna vahvistuvan hienoisesti, kun työllisyyden paraneminen supistaa työttömyysmenoja. Ennusteessa on huomioitu, että työttömyysvakuutusmaksua ehdotetaan laskettavaksi ensi vuodesta alkaen 0,2 prosenttiyksiköllä. Ennusteen valossa työttömyysvakuutusrahaston suhdannepuskuriin olisi tästä huolimatta kertymässä varoja siten, että työttömyysvakuutusmaksua pitäisi nykyisen lainsäädännön perusteella alentaa vielä lisää viimeistään vuodesta 2020 alkaen. Tästä syystä on tehty oletus, että työttömyysvakuutusmaksua alennettaisiin vuodesta 2020 alkaen vielä 0,3 prosenttiyksiköllä. Varovaisuussyistä maksualennuksen suuruus on arvioitu siten, että suhdannepuskuri täyttyisi vuoteen 2021 mennessä, vaikka maksualennus toteutettaisiin jo vuodesta 2019 alkaen ja työttömyysmenojen lasku jäisi ennakoitua maltillisemmaksi.

Muiden sosiaaliturvarahastojen menoja pienentävät ennustejaksolla säästöt ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan, lääke- ja sairaanhoitokorvauksiin, sairaus- ja vanhempainpäivärahoihin sekä asumis- ja opintotukiin. Lisäksi kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia leikattiin kuluvaan vuoden alusta 0,85 prosentilla eikä niitä aiemman päätöksen mukaisesti koroteta vuosina 2018–2019. Päätökset eivät kuitenkaan koske kuluvaan vuoden alussa kunnilta Kelan maksettavaksi siirtynyttä perustoimeentulotukea. Syntyneet säästöt näkyvät suurelta osin valtion tulonsiirtojen vähenemisenä muille sosiaaliturvarahastoille.

Sosiaalietuudet, -avustukset ja sairaanhoitokorvaukset suhteessa BKT:een, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34098

Taulukko 27. Sosiaalivakuutusmaksut ja eläkeindeksit

	2014	2015	2016	2017	2018**	2019**
Sosiaalivakuutusmaksut ¹⁾						
Työnantajat						
Sairausvakuutus	2,14	2,08	2,12	1,08	0,87	0,98
Työttömyysvakuutus	2,20	2,33	2,85	2,40	1,91	1,91
Työeläkevakuutus (TyEL)	17,75	18,00	18,00	17,95	17,75	17,35
Kunta-alan eläkevakuutus	23,79	23,65	23,21	21,95	21,75	21,35
Palkansaajat						
Sairausvakuutus	2,16	2,10	2,12	1,58	1,54	1,67
Työttömyysvakuutus	0,50	0,65	1,15	1,60	1,90	1,90
Työeläkevakuutus (TyEL)	5,85	6,00	6,00	6,45	6,65	7,05
Etuudensaajat						
Sairausvakuutus	1,49	1,49	1,47	1,45	1,53	1,59
Eläkeindeksit						
Työeläkeindeksi	2509	2519	2519	2534	2551	2589
Kansaneläkeindeksi	1630	1637	1631	1617	1617	1617

¹⁾ Vuosikeskiarvoina. Työnantajien maksut sekä vakuutettujen työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksut prosentteina palkoista. Luvut ovat painotettuja keskiarvoja.

2.6 Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä

Vaikka julkisen talouden velan kasvu suhteessa BKT:hen on kääntynyt loivaan laskuun, julkisen talouden ei ennakoida tasapainottuvan. Huomattavan lisähaasteen julkisen talouden tasapainottamiselle aiheuttaa väestörakenteen muutos pysyvästi epäedulliseen suuntaan tulevana vuosikymmeninä. Väestörakenteen muutos lisää eläke-, terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoivamenoja, joiden rahoittamiseksi nykyinen veroaste ei riitä. Lisäksi väestörakenteen muutos vähentää työikäistä väestöä, joka veroilla rahoittaa hyvinvointipalvelut ja etuudet. Suomessa väestön ikärakenteen muutos näkyy aikaisemmin kuin muissa EU-maissa.

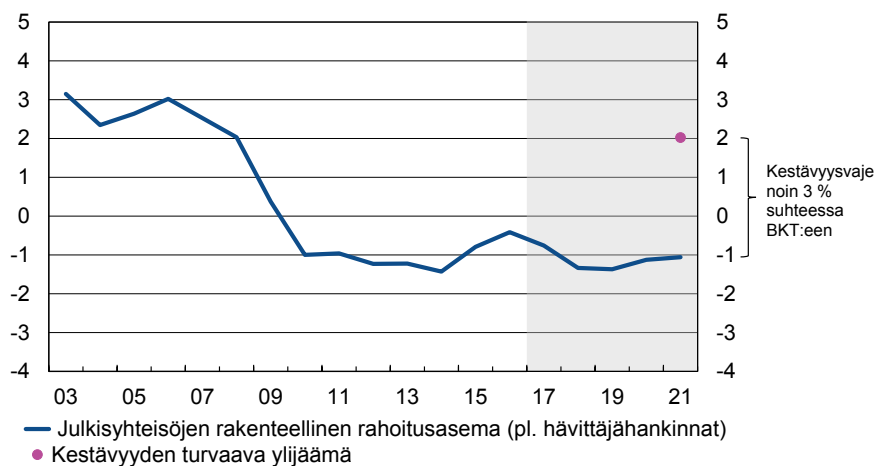
Julkisen talouden kestävyysvaje tarkoittaa sitä, että pitkällä aikavälillä julkisen talouden tulot eivät riitä menojen katteeksi. Pysyvä tulojen ja menojen välinen epätasapaino uhkaa kasvattaa velkaantumisen hallitsemattomaksi. Kestävyysvaje voidaan teknisesti ilmaista julkisen talouden kestävyysvajeen turvaavan ylijäämän ja laskelman lähtövuoden (tällä hetkellä vuosi 2021) julkisen talouden rakenteellisen alijäämän erotuksena (ks. oheinen kuvio). Kestävyysvajeen turvaava ylijäämä tarkoittaa sitä, että julkisen talouden rakenteellisen ylijäämän tulisi olla noin kaksi prosenttia suhteessa BKT:hen ensi vuosikymmenen alussa, jotta julkinen talous selviäisi ikääntymisen aiheuttamista menopaineista tulevana vuosikymmeninä ilman lisätoimia. Kahden prosentin ylijäämän sijaan julkisen talouden rakenteellisen alijäämän ilman hävittäjähankintojen vaikutusta ennakoidaan olevan noin prosentti suhteessa BKT:hen v. 2021.

Valtiovarainministeriö arvioi kestävyysvajeen olevan noin kolme prosenttia suhteessa BKT:hen eli noin kahdeksan miljardia euroa vuoden 2021 tasolla.¹ Viime kevääseen verrattuna kestävyysvaje-arvio on hieman kasvanut mm. päätettyjen veronkevennysten sekä oletetun työttömyysvakuutusmaksun laskun seurauksena. Kestävyysvajelaskelmassa ei ole huomioitu julkisen talouden vahvistamiseksi hallitusohjelmassa linjattuja pitkän aikavälin toimia, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta. Lisäksi laskelmassa ei ole huomioitu valtion menokehityksessä vuodelle 2021 varattua n. 1 mrd. euron määrärahaa hävittäjähankintoihin.²

1 Valtiovarainministeriön arvio julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyysvajeesta tehdään EU:n yhteisesti sovittujen menetelmien ja laskentaperiaatteiden mukaisesti. Kestävyyslaskelma on luonteeltaan painelaskelma, jossa projisoidaan nykyisen lainsäädännön ja käytäntöjen mukaista kehitystä tulevaisuuteen väestöennusteen, ikäryhmäkohtaisten meno-osuuksien ja talouskehityksen pitkän aikavälin arvioiden avulla. Tarkemmin laskentamenetelyitä on kuvattu valtiovarainministeriön kestävyysvajelaskelmien menetelmäkuvauksessa, joka löytyy osoitteesta <http://vm.fi/menetelmakuvaukset>. Menetelmäkuvauksen lopussa on myös tarkasteltu kestävyysvajelaskelman herkkyyttä käytetyille laskentaoletuksille, sillä laskelmaan liittyy merkittävää epävarmuutta ja se on herkkä käytetyille oletuksille tulevasta kehityksestä. Laskelma tarjoaa kuitenkin johdonmukaisen tavan tarkastella julkisen talouden edessä olevia haasteita ja keinoja niiden ratkaisemiseksi.

2 Hävittäjähankintojen vaikutusta kestävyysvajeeseen ei ole huomioitu, sillä hankinnoista ei ole tehty vielä päätöksiä ja niiden tarkka hinta ei ole tiedossa. Vaikka kyseessä on kokonaisuudessaan iso arviolta 7-10 mrd. euron hankinta, on sen vaikutus kestävyysvajeeseen melko pieni. Kyseessä ei ole nimittäin pysyvä menojen lisäys vaan kertaluonteinen korvaushankinta, mikäli ylläpitokustannusten suhde BKT:hen ei kasva olennaisesti nykyisestä.

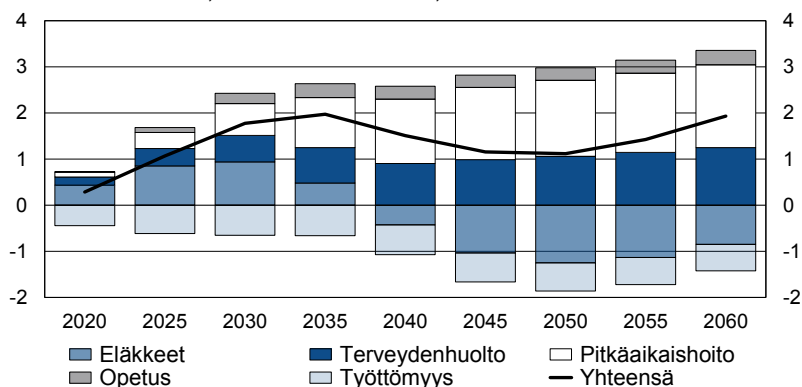
Valtiovarainministeriön kestävyysvajearvio suhteessa BKT:een, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

VM34098

Ikäsidonnaisten menojen muutos vuodesta 2015, suhteessa BKT:een, %

Kuvio on laadittu STM:n kehittämällä SOME-mallilla

Lähde: VM

VM34098

Liite

Liitetaulukot

1. Ennusteiden tarkentuminen
2. Vuosien 2012-2016 budjettiprosessissa käytettyjä ennusteita ja toteutumia
3. Kysynnän ja tarjonnan tase
4. Kansantalouden rahoitustasapaino

Taulukko 1. Ennusteiden tarkentuminen¹⁾

	2016				2017**				2018**				2019**			
	tk4	tk1	tk2	tk3	tk4	tk1	tk2	tk3	tk4	tk1	tk2	tk3	tk4	tk1	tk2	tk3
BKT markkinahintaan, määrän muutos, %	1,6	1,4	1,5	1,9	0,9	1,2	2,4	2,9	1,0	1,0	1,6	2,1	-	1,2	1,5	1,8
Kulutus, määrän muutos, %	1,4	1,5	1,5	1,6	0,5	0,7	1,4	1,6	0,4	0,3	0,8	1,2	-	0,6	0,7	1,0
Investoinnit, määrän muutos %	4,1	5,2	5,2	7,2	2,7	2,8	3,6	4,7	3,2	3,1	2,9	3,7	-	3,3	3,4	3,5
Vienti, määrän muutos, %	1,0	0,5	1,5	1,3	2,4	2,9	4,7	4,7	3,2	3,4	3,7	3,7	-	3,6	3,9	4,1
Työttömyysaste, %	8,9	8,8	8,8	8,8	8,5	8,5	8,5	8,6	8,1	8,1	8,1	8,1	-	7,8	7,8	7,8
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	0,3	0,4	0,4	0,4	1,3	1,2	1,0	0,9	1,3	1,3	1,3	1,5	-	1,4	1,4	1,5
Valtion rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-2,6	-2,7	-2,7	-2,7	-2,6	-2,7	-2,5	-2,3	-2,1	-2,2	-2,0	-2,0	-	-1,8	-1,7	-1,4
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-2,2	-1,9	-1,9	-1,8	-2,5	-2,3	-1,8	-1,2	-2,0	-2,0	-1,7	-1,4	-	-1,7	-1,4	-1,0
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %	47,7	47,8	47,8	47,5	49,2	49,1	48,5	47,7	50,2	49,7	48,6	47,5	-	50,0	48,6	46,9

¹⁾ Taloudellinen katsaus / julkaisuajankohdat: 22.12.2016 (tk4), 28.4.2017 (tk1), 21.6.2017 (tk2) sekä 19.9.2017 (tk3)

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 2. Vuosien 2012-2016 budjettiprosessissa käytettyjä ennusteita ja toteutumia

	Vuosien 2012-2016		Keskimääräiset ennustevirheet	
	Ennusteiden keskiarvo, %	Toteutumien keskiarvo, %	Ennusteen ali- tai yliarviointi ¹ %-yks.	Ennustevirheen suuruus ² %-yks.
BKT (määrä)	1,5	-0,1	1,6	1,8
BKT (arvo)	3,5	1,8	1,7	1,8
Yksityinen kulutus (arvo)	3,1	2,4	0,7	1,0
Vaihtotase, % BKT:sta	-0,4	-1,0	0,7	1,3
Inflaatio	2,1	1,1	1,0	1,1
Palkkasumma	2,5	1,3	1,2	1,2
Työttömyysaste	8,2	8,6	-0,4	0,5
Valtionvelka, % BKT:sta	47,5	46,0	1,6	1,6
Valtion nettoluotonanto, % BKT:sta	-2,9	-3,4	0,5	0,6
Julkisen talouden nettoluotonanto, % BKT:sta	-1,8	-2,5	0,6	1,1

Ennusteiden vertailu tehdään kansantalouden tilipidon ennakkotietoon heinäkuussa (tai maaliskuussa).

Viiden viimeisen vuoden keskiarvot on laskettu keväällä ja syksyllä tehdyistä budjettivuotta koskevista ennusteista.

¹ Ali- tai yliarvioinnin indikaattori on keskimääräinen ennustevirhe.

² Virheiden itseisarvojen keskiarvo kertoo ennustevirheiden keskimääräisestä suuruudesta, virheen suunnasta riippumatta.

Taulukko 3. Kysynnän ja tarjonnan tase, miljoonaa euroa

	Käypiin hintoihin					
	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
Bruttokansantuote markkinahintaan	205 474	209 581	215 615	223 919	232 232	240 806
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	78 393	77 481	78 616	84 814	89 205	94 525
Kokonaistarjonta	283 867	287 062	294 231	308 734	321 437	335 331
Tavaroiden ja palvelujen vienti	76 482	76 431	75 967	81 536	85 615	90 445
Kulutus	164 346	166 977	170 771	174 540	178 955	183 562
yksityinen	113 635	115 856	119 056	123 150	126 500	129 905
julkinen	50 711	51 121	51 715	51 390	52 455	53 657
Investoinnit	42 235	42 713	46 423	49 643	52 749	56 010
yksityiset	33 643	34 562	37 860	40 800	43 499	46 433
julkiset	8 592	8 151	8 563	8 843	9 250	9 577
Kysyntäerät yhteensä	283 867	287 261	293 861	308 364	321 067	334 961
	Viitevuoden 2010 hintoihin; ei summautuvia					
	2014	2015	2016	2017**	2018**	2019**
Bruttokansantuote markkinahintaan	186 552	186 536	190 130	195 597	199 708	203 396
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	74 799	77 161	80 577	82 875	85 025	87 690
Kokonaistarjonta	261 351	263 697	270 707	278 472	284 733	291 087
Tavaroiden ja palvelujen vienti	73 495	74 114	75 054	78 561	81 449	84 792
Kulutus	148 267	149 954	152 397	154 824	156 679	158 187
yksityinen	103 127	104 847	106 771	109 327	110 835	112 179
julkinen	45 136	45 114	45 638	45 523	45 870	46 036
Investoinnit	38 694	38 962	41 757	43 710	45 312	46 900
yksityiset	30 885	31 565	34 074	35 948	37 388	38 905
julkiset	7 801	7 393	7 682	7 762	7 924	7 996
Kysyntäerät yhteensä	261 224	264 143	269 967	277 203	282 904	288 649

Taulukko 4. Kansantalouden rahoitustasapaino

	2012	2013	2014	2015	2016
	suhteessa BKT:een, %				
Bruttoinvestoinnit	22,3	21,2	20,6	20,4	21,5
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	6,5	6,2	5,9	5,7	6,3
yritykset ja rahoituslaitokset	11,8	10,8	10,5	10,7	11,3
julkisyhteisöt	4,0	4,2	4,2	4,0	4,0
Bruttosäästäminen¹	20,7	19,7	19,7	19,9	20,7
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	4,5	5,0	4,2	3,9	3,3
yritykset ja rahoituslaitokset	14,3	13,2	14,5	15,0	15,3
julkisyhteisöt	1,9	1,5	1,0	1,1	2,0
Rahoitusylijäämä	-1,8	-1,8	-1,2	-1,0	-1,2
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	-2,3	-1,5	-1,9	-2,0	-3,3
yritykset ja rahoituslaitokset	2,6	2,3	3,9	3,8	3,9
julkisyhteisöt	-2,2	-2,6	-3,2	-2,7	-1,8
Tilastollinen ero	-0,1	0,0	0,0	-0,1	0,2

¹ Ml. pääomansiirrot, netto

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A

PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 160 01

Telefaksi 09 160 33123

www.vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)

ISBN 978-952-251-885-9 (pdf)

Syyskuu 2017